

БАХТИЯР
ВАГАБЗАДЕ

БАХТИЯР ВАГАБЗАДЕ

БИЗ БИР КЕМЕДЭБИЗ

БИЗ БИР
КЕМЕДЭБИЗ

ФОНД ПОДДЕРЖКИ ПОЛИТИКИ ТЮРОКЯЗЫЧНЫХ ГОСУДАРСТВ, БИШКЕК

ТҮРК ТИЛДҮҮ МАМЛЕКЕТТЕРДИН САЯСАТТЫН КОЛДОО ФОНДУ, БИШКЕК

TÜRKDİLLİ DÖVLƏTLƏRİN SİYASƏTİNƏ DƏSTƏK FONDU, BİŞKEK

Эта книга переведена и издана по заказу фонда поддержки политики Тюркоязычных государств.

Бул китеп Түрк тилдүү мамлекеттердин саясатын колдоо Фондунун заказы менен которулуп басылды.

Bu kitab Türkdilli dövlətlərin siyasətinə dəstək fondunun sifarişi ilə tərcümə olunub nəşr edilmişdir.

Башкы консультант:

Низами Жафаров,
*Азербайжан улуттук
илимдер академиясынын
корреспондент-мүчөсү*

Консультанттар:

Гафар Алиев
Ганира Пашаева
Нусрет Мамедов
Хикмет Мамедов
Ахмед Гусейнов
Шакир Гасанов
Миракбер Гасанов

Түзүүчүлөр:

Новруз Мамедов,
Агиль Ажиев,
Низами Жафаров

Башкы редактор:

Сооронбай Жусуев,
Кыргыз эл акыны,
Кыргызстандын Эл Баатыры

Редакторлор:

Лейла Карасартова
Бурул Муканова

Бахтияр Вагабзаде

Азербайжан Эл акыны, СССР
мамлекеттик сыйлыгынын
лауреаты

Биз бир келедебиз

Ырлар жана поэмалар

Бишкек – 2011

УДК 821. 51
ББК 84 Аз 7-5
В 12

Которгондор: Б. Чотурова, М. Асаналиев, А. Исмаилов

Вагабзаде Бахтияр
В 12 **Биз бир кемедебиз:** Ырлар жана поэма-
лар. Которгондор: Б. Чотурова, М. Асаналиев,
А. Исмаилов. – Б.: Бийиктик, 2011. – 380

ISBN 978-9967-13-720-2

СССРдин жана Азербайжан ССРнин мамлекеттик сыйлык-тарынын ээси, Азербайжан эл акыны Бахтияр Вагабзаденин бул ырлар жыйнагы 1983-жылы орус тилине которулган. 1984-жылы СССР мамлекеттик сыйлыгына татыктуу болгон. 1986-жылы Эльдар Шарифовдун редакторлугу менен Москвадагы «Советская писатель» басмасынан жарык көргөн. Китепке тандалган ырлары жана поэмалары топтолгон.

Азербайжан элинин таланттуу акыны Бахтияр Вагабзаденин ырлары буга чейин дагы Кыргыз Республикасынын Баатыры, эл акыны Сооронбай Жусуевдин которуусунда кыргыз тилинде жарык көрүп келген. Бул жолу акын Бактыгүл Чотурова анын «Биз бир кемедебиз» аттуу бул көлөмдүү ырлар жыйнагын кыргыз окурмандарына жеткирип олтурат. Акындын ырлары, поэмалары адамзаттын жашоосундагы баалуулуктары жана турмуштун оң, терс жээктериндеги мыйзам ченемдүү көрүнүштөрү көркөм боёктор менен чебер сүрөттөлүп философиялык ойлорго бай.

Акын, котормочу Бактыгүл Чотурова 1955-жылы 29-сентябрда Кыргыз Республикасынын Жалал-Абад областынын Токтогул районундагы Кара-Жыгач айылында туулган. Кыргыз Мамлекеттик Улуттук университетинин филология факультетин бүтүргөн.

Чыгармачылык жаатында белгилүү акын, 8 китептин автору. Алыкул Осмонов атындагы республикалык адабий сыйлыктын ээси. Учурда Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн «Кыргыз Туусу» газетасында маданият бөлүмүнүн башчысы болуп иштейт.

В 4702060202-11
ISBN 978-9967-13-720-2

УДК 821. 51
ББК 84 Аз 7-5

© Б. Вагабзаде, 2011

СӨЗ МЕНЕН СЫЙЫНУУ

Мен Бахтияр менен сейрек кездешкем. Анын жыл-маюусу эсимде сакталып калыптыр. Азыр аны кандай жылмаюу экенин баамдаш кыйын-сылыкпы, күнөөлүүбү, тартынчаакпы, көңүлгө карообу? Жок. Кайгылуу окшойт. Мындай жылмаюуну жандыруу, же өчүрүп коюу мүмкүн эмес. Ал жөн гана көңүлгө жараша эмес, кайсы бир денгээлде тарбиянын катарында турат. Бул анын мүнөзүндөгү адамдар менен пикир алышуунун терен тажрыйбасы. Бул жөн эле анын жүзүнүн, маанайынын жылмаюусу эмес! Бул нукура табиятынын жылмаюусу. Бул жылмаюу өзгөчө ишмердүүлүктүн, мугалим-устаттын, коломтонун башчысынын жылмаюусу. А Бахтиярдын мугалим экенин мен кийин билип калдым. Ушул суроонун татыктуу, кең маанисинде-мугалим дегенибиз жөндүү. Мугалим, окумуштуу, илимдин доктору, Азербайжан мамлекеттик университетинин профессору, Республиканын илимдер академиясынын корреспондент-мүчөсү. Азербайжандын бир топ мугалимдери-анын студенттери. Бахтиярдын ырлары өздөрүнүн улуттук адабиятынын хрестоматиясында турат. Мындан, анын ырлары менен республиканын ар бир билимдүү адамы тарбияланган биринчи класска барган окуучудан агартуу министрине чейин, Илимдер Академиясынын президенттигине чейин легенди түшүнүүгө болот.

Бахтияр Вагабзаде Республиканын Жогорку Советинин депутаты. Бул дагы анын мугалимдик мүнөзүнөн, өлкөнүн камкор кызматкери жана атуулдук укукту негиздөөчү эн жогорку предметтин окутуучусу легендикке жатат.

Бахтияр өзүнүн лирикасында канчалык ченемде лирик болсо, ошончолук философ дагы. Анын ырлары предметтүү. Ал жөн гана окулуп, угулбастан, көрүнөт дагы. Мында сүрөттөө жокко эсе. Бардыгында акындын сезимталдыгы сөзү менен окурмандын жүрөгүнө сүртүлүп, тийип өткөнү сезилет.

Бахтияр терең изденген, ойдун акыны. Аны адамзаттын таанып билүү маңызы ойлондурут, материянын космостук сырын ачкан аң-сезимдин гениалдуу бийиктиги суктандырат. Бирок, андан дагы адамзаттын жан дүйнөсүнүн космосу бар. Анан бул жерде дилдин тазалыгына, сөздүн жана иштин гармониялуулугуна жетишүү үчүн болгон кыйын жана оор жолдо дагы көптөгөн «ак тактар» бар! Мына ушул Б.Вагабзаденин поэзиясынын маңызы.

Ал өзүнө ишенген лирикалык каармандардын сергек артыкчылыгы менен ырахаттанбайт, жок, ал бизге аягына чейин изилдене элек, кыйын, күтүүсүз сыр, биздин өзүбүздү эскертет, биз анын салмактуу, шылдындуу жылмаюусун мына эми түшүнөбүз.

Орус тилинде анын ырлары аз чыкчу, менин оюмча ал эки себептен: Тартынчаактыгынан жана өзгөчө ыклас койгондугунан. Андай адамдар өзүнүн этиштик берилүүсүнө, аталышына караганда көбүнчө иш тууралуу олуттуу ойлонушат. Аларды тез пикир алышуудан эреже катары ишке болгон мамилесинин терендиги кармайт. Мындай адамдар өздөрүн жөнгө сала алышпайт, аларды кылган иши көркүн ачат, мындайларды иш өзү элге алып барып жеткирет. Алар эреже катары өздөрүнүн дарегине кол чабуудан кечигишет.

Бахтияр Вагабзаде сөздү ишке айландырган адам. Бул анын мүнөзүнүн сапаты, акын адам катары анын лирикалык кыска саптарынан гана эмес анын намыстуулук, эрдикке, сулуулукка үйрөткөнү эпикасында, анын поэмаларында да байкалат. Бахтиярдын китептеринин бири «Күзгү ойлор» деп аталат. Эски мотивби? Эски, бирок эскирбеген. Түбөлүктүү жана дайым керектүү. Бул

жерде кээ бир сөздөрү менен Бактияр Вагабзаде макалга жакындайт. Мен атайылап айткан жокмун: афоризмге, анткени макал пикирлешүүдө жумшак, жылуу кетет. Афоризм-катуураак.

Ал мрамор менен алтынды, пьедесталды, сахнаны талап кылат. Макал ашыкча жаркыраганды жакшы көрбөйт, ал тартынчаак, камкор, керек болсо майрамдарда бир аз кайгылуу. Анда сөздүн жүрүшү ошондой. Мына сөз менен жүз биригишти. Ой жүрүшү менен кыймыл аракет. Мүнөз аныкталды, жазуу манерасы, стиль, сөздүн сезимталдыгы. Булар Бахтиярга кандай окшош, Мунун баары ага элден, элден ага! Күз! Эми эмне экен. Күз жетилүүнүн бийиктиги, бул ойдун жазы..

Мен ойлойм бул, китепти окуп чыккан окурман менин айткандарымды өтө категориялуу деп таппас.

*Егор Исаев,
Лениндик сыйлыктын лауреаты 28.12.1982.*

«...МЕНИН МАКСАТЫМ, МЕНИН ЖОЛУМ,
МЕНИН АЛИ КУРУЛА ЭЛЕК ҮЙҮМ...»

(Б.Вагабзаденин 1988-жылы жарык көргөн «Татыктуулук» аттуу ылар, пьесалар жана поэмалар жыйнагына пикир)

Бул саптар Вагабзадеге таандык...

Мурунтан эле белгилүү болсо да, ыр жазган өзүндүн замандашын тууралуу жазуу абдан кыйын.

Көзү өткөндөр гана класикке айланат деп эсептегендер сенин айткан кээ бир сөздөрүнө ишенбей, ийиндерин куушуруп тим болорун ансыз деле сезүүгө болот... Ошондуктан кааласан да, каалабасан да өтө этият болгонун туура...

Бирок кээде кудай жалгап, гамбургчасынан деп аталгандай, өзүндүн замандашын тууралуу каалагандай айткан да учур болуп калат...

Жакында эле Бахтияр Вагабзаденин жаны ырлар жыйнагын окуп чыктым... Орус тилиндеги анын ырлары жеңил жана жакшы окулат. Мезгилдин үнү жана сүрөтү тартылган ырлар, өзүн да ошол мезгил менен аралашып кошо жашайсың, ырлардын күчү мына ушунда. Ошол эле убакта азербайжандыктар, түрк тилдери өзүнүн ички түзүлүшү боюнча бири-бири менен өтө жакындыгын, Бахтияр Вагабзаденин түп нускадагы чыгармалары өз тилинде андан да жакшы окуларын, анын ырлары улуттук поэзиянын мыкты үлгүлөрүнүн бири экенин айтышат. Чынында азербайжан адабиятынын салтында ушунчалык атак-данкка жетишүү оной эмес экенин сезип турам... Ошентсе да салт-санаа сен жашап жаткан мезгилдин агымы менен кошо кийинки муундагы жаратмандардын жаңы сөздөрүндө жашарын унутпашыбыз керек..

Жөндөмдүүбүз биз күйүүгө жалындап,
Бир күн, бир саат болсо дагы чач жарык!
Шам деген ал – күйүп турган жарык ак,
Өчсө калат - мом, стеаринге айланып.

(«Жашоо-күйүү»)

Бир жазуу өнөрү тууралуу талкуулап жатып, биз көп учурда дайым эле бир нерсени так билдире бербеген, даана аныктоого мүмкүн эмес – поэзиянын керемети, поэзиянын музыкасы деген сөздөрдү көп айтабыз. Чынында Музанын артыкчылыгы – аны толук сөз менен айтып жеткирүүгө мүмкүн эмес экенинде. Бир дүйнөсүнүн сыйкыры да мына ушунда - ар бир окуп жаткан адам окуп жатып өзү акынга айланат... Бирок ошол адамды билдирбей өзүнө тарткан поэзиянын ошол күчү – ыр жазып жаткан адамдын өзгөчө талантына байланыштуу. Анын руханий тажрыйбасы канчалык бай болсо, поэзиянын адамга тийгизген таасири да ошончолук күчтүү, ошончолук толук, ошончолук негиздүү. Он жети жаштагы жигиттин поэтикалык эргүүсү менен өсүп жетилген адамдын сезими жана ой жүгүртүүсүнүн ортосунда кандай айырма бар экени баарыбызга белгилүү. Менин айтайын де-

геним - канчалык гениалдуу болбосун тарыхтын теренин толтурган дүйнөлүк поэзиянын антологиясын бир гана вундеркиндер түзгөн эмес. Маданият бул ишке Батышта Гомерден - Пушкинге, чыгышта Физулиден - Самед Вургунга чейинки өзүнүн көптөгөн муундарынын да күчкүбатын жумшаган...

Биздин жарык дейбиз дагы, айтканда,
Башкалардын нуру менен
Умтулабыз элге жарык чачканга!
Физули, ооба – гений ал,
Бирок аны ким талашат силерден?
Биздегилер ошентип
анын улуу ысмы менен
көп мактанып жиберген.

Өткөндүн көлөкөсүндө уктагандын
өзүнүн көлөкөсү болбостугун
унуттук биз дагы арбын...
Өзүбүз кимбиз достор, унутпайлы сезгенди,
Эмнебиз биз туруп күчсүз-
Эми ошону ойлой турган кез келди.

(«Болду»)

Чыныгы поэзияны чыныгы өсүп жетилген сүрөткер гана жаратат. Анын биздин жамааттык тажрыйбабызга шайкеш келген философиялык, нравалык акылмандыгы негизги мааниге ээ. Андан улам инсандык гармония, андан кийин эпитеттик сулуулук, шамалга карата доордун жел кемесин башкаруу келип чыгат... Доорлор алмашып, өмүрлөр агып өтүүдө, а чыныгы искусство дүйнөнү түбөлүк жашартып, жанылап, аны чыныгы дүйнөгө айлантууда. Анткени, сөз бардык мезгилдерде адам боюнча калууну эңсеген адам тууралуу болуп жатат...

Бактияр Вагабзаденин жазгандарынын дээрлик баарында, анын жаны китебинде да, мен өзгөчө бир күчтү, ачыктыкты, акылдын жетилгендигин көрүп турам. Анын өзгөрүп, кайра такталып турушу – сөз ме-

нен ойногондон улам эмес, анын өтө сезимталдыгынан улам, жанырыктуулугунан, ишенимдин бекемдигинен улам ушундай. Жашоодо бизди айланта курчап турган чөйрөгө анын өзүнчө көз карашы жана мамилеси бар. Ал адам духунун ар бир ири жана майда көрүнүштөрүнөн жакшылык менен жамандыктын, сулуулук менен түрү сууктун, бийиктик менен пастыктын белгилерин көрөт. Бул ойчул-художниктин, художник-акындын эң башкы иши. Сүйгөнү менен ажырашуу же эркек менен аялдын ортосундагы ар кандай сезимге байланышкан мамилелер – анын түбөлүк темалары. Дал ушул темаларда эки адамдын бири-бирин түшүнбөй калуулары, көрөсөндүүлүк, карама-каршы жактоочулук, жана сүйүшкөндөрдүн бири-бирине берилип ишенгендигинен көзүндөн жаш агызганга аргасыз болосун. Анткени, ушунун баары адам таанып билүүгө тиешелүү нерселер. Бирок ушундай жан кыйнаган жана жан жыргаткан мамилелердеги кармалбаган сүртүмдөрдү акын гана кармай алат. Ушундай адамдын баарына тиешелүү сезимдерден улам Бахтияр Вагабзаде мезгилдин жана мейкиндиктин көрүнбөгөн жактарына, биздин күндөрдүн башкы маселесине айланган ядролук коркунучтарга көпүрө ойлорду, көпүрө образдарды салып өтөт. Ал биздин ар бирибизге, биздин урпактарга, кайрадан адамдын өзүнө кайрылат. Анан кошунанын очогуна, анын очогунан – ааламга карай жайылып баяндайт. Муну чон акын, толуп-ташып турган талант гана жасай алат.

Мен, көптөгөн окурмандар Бахтияр Вагабзаденин поэзиясынан өзүн, өзүнүн дүйнөсүн, өзүнүн ой-санаа, сезимдерин табат деп ойлойм.

Табияты боюнча улуттук касиетке ээ Вагабзаденин поэтикалык ой жүгүртүү маданияты өз элинин тилинин жандуу архитектурасына сөзсүз зор салымын кошот. Ачынында өзүн жараткан элдин улуттук өзгөчөлүгүн алып жүрүү – бул эң башкы маселе. Ошондой эле акындын поэтикалык ой жүгүртүү масштабы жалпы адамзаттык кендикти да кучагына камтыйт. Биздин күндүн эң бир

талаш-тартыштуу жана көйгөйлүү маселелеринин бири улуттук жана интернационалисттик өзгөчөлүктөрдү шайкеш алып жүрүү болуп эсептелет. Бул нерселер Бактияр Вагабзаденин чыгармачылыгында да өзгөчө толук, об-раздуу жана ишенимдүү чагылдырылат. Дал ушулар көп улуттуу Совет адабиятынын бирден бир жетишкендигин көрсөтөт. Анткени, биз азербайжан акынын окуп жатып, бүт дүйнөнү окуйбуз.

Художник – акын катары Вагабзаденин чыгармачылыгындагы дагы бир артыкчылык лиризм менен граждандуулуктун бири-биринен ажырагыс байланышы, акындын дүйнө таанымындагы жеке инсан менен коомдук башталыштын бүтүндүгүн көрсөткөн нерселер – анын абдан күчтүү жагы. Туурасын айтканда ал патриот, ал мугалим, ал тарбиячы устат. Анын дагы бир өзгөчө мыкты сапаты - ал тарых менен бүгүнкү күндү бириктирип жашайт. Ал бүгүнкү күн үчүн кыйналып жаткансып, анан да тарых үчүн күйүп-жанат. Бул дагы анын тематикасынын татаалдыгын жана кендигин билдирет.

Султандарын кырган элди, буйруп өлүм жазасын,
Кожоюндар жырткычын эл ылакап кылып атаган.
Убактылуу данк берилчү ак сарайларда дайым,
Тарых болсо түбөлүккө алачыкта жашаган.

(«Топкап сарайы»)

Тарых артта калды, туура дегендер да, туура эмес дегендер да алда качан эле жок болгон. Өткөндүн баары күлгө айланды, андан улам жанды кыйнап жашоонун эмне кереги бар деп ойлойсун? Бирок акын ага жана анын замандаштарына түз тиешеси барга окшоп, ошондон азыркы адамдардын тагдыры көз каранды сыяктанып, тарыхты бүгүнкү күндү талдагандай талдоого алат. Эгер мезгил алмашып, өткөн замандын алтын таажы кийген кожоюндары кайра тирилип келишсе, какшыгы, каары, аларга болгон жек көрүүсү, ал эми алачыктарда өмүр сүргөндөрдү коргогону, аларга болгон сүйүүсү үчүн сөзсүз мындай акынды өлүм жазасына тартышмак.

Анткени алачыкта жашагандар – улуттун тарыхын сактап жашаган Эл.

Гезит-журналдарды барактап, карап отурсан акындар бир топ эле көп көрүнөт, бирок бирөөсү менен жеке бет мандай отуруп, жашоо эмне экенин сурайын десен – аны сага так, таамай эки-үч сөз менен түшүндүрүп айтып бергендери өтө аз. Мындай учурда ойдун, образдын, ички жан дүйнөнүн уюткусу болгон сөздү айткан чыныгы акындар гана жашоого жардам бере алат. Ушундай акындардын катарында сөзсүз биздин замандашыбыз – Бахтияр Вагабзаде турат.

Эми макаланын башына коюлган акындын ыр саптары жөнүндө айтсам – алар мага символ жана жеке анын өзүнө тиешелүү сезилет. Бахтияр Вагабзаде дагы деле поэзия үйүн куруп жатат, ал дагы деле күч-кубаттуу, мурункудай эле колдору да чебер, үйүнүн дубалдары бекем жана кооз...

Ошондуктан бул үйгө окурмандар тез-тез кирип турушу керек...

Чынгыз Айтматов
«Литературная газета», 19-октябрь, 1983ж.

GÜLÜSTAN¹

*Azərbaycanın birliyi və istiqlalı uğrunda çarpışan
Səttar xan, Şeyx Məhəmməd Xiyabani və Pişəvərinin
əziz xatirəsinə*

İpək yaylığıyla o asta-asta
Silib eynəyini gözünə taxdı.
Əyilib yavaşca masanın üstə,
Bir möhürə baxdı, bir qola baxdı.

Kağıza həvəslə o da qol atdı,
Dodağı altından gülümsəyərək.
Bir qələm əsrlik hicran yaratdı,
Bir xalqı yarıya böldü qılıncək.

Öz sivri ucuyla bu lələk qələm
Dəldi sinəsini Azərbaycanın.
Başını qaldırdı, ancaq dəmbədəm
Kəsdilər səsini Azərbaycanın.

O güldü kağıza qol çəkən zaman,
Qıydı ürəklərin hicran səsini.
O güldü haqq üçün daim çarpışan
Bir xalqın tarixi faciəsinə.

Əyləşib kənarda topsaqqal ağa,
Hərdən mütərcimə suallar verir.

Çevrilir gah sola, baxır gah sağa,
Başını yellədir təsbəh çevirir.

«Qoyulan şərtlərə razıyıq», - deyə,
Tərəflər qol çəkdi müahidəyə...
Tərəflər kim idi? Hər ikisi yad!
Yadlarını edəcək bu xalqa imdad?!

Qoy qalxsin ayağa ruhu Tomrisin,
Babəkin qılınıcı parlasın yenə.
Onlar bu şərtlərə sözünü desin,
Zənciri kim vurdu şir biləyinə?

Hanı bu ellərin mərd oğulları,
Açın bərələri, açın yolları.
Bəs hanı bu əsrin öz Koroğlusunu, -
Qılınıc Koroğlusunu, söz Koroğlusunu?

Babaların şəni, şərəfi əlbət,
Bizə əmanətdir, böyük əmanət...
Yoxmu qanımızda xalqın qeyrəti?
Belə saxlayarlar bəs əmanəti?

Qoy ildırım çaxsın, titrəsin cahan!
Ürəklər qəzəbdən coşsun, partlasın.
Daim haqq yolunda qılınıc qaldıran
İgid babaların goru çatlasın!

Qoy əysin başını vüqarlı dağlar,
Matəmi başladı böyük bir elin.
Mərsiyə söyləsin axar bulaqlar,
Ağlar çağırınsın bu gün qız-gəlin!..

Tərəflər sakitdir, qəzəbli deyil,
Məhv olan qoy olsun, onlara nə var.

İmzalar atılır bir-bir, elə bil,
Sevgi məktubuna qol çəkir onlar.

Atıb imzasını hər kəs varağa,
Əyləşir sakitcə keçib yerinə.
Eynəkli cənabla təsbehli ağa
Qalxıb əl də verir bir-birinə.

Onların birləşən bu əllərilə
Ayrılır ikiyə bir el, bir Vətən.
Axıdıb gözündən yaş gilə-gilə,
Bu dəhşətli hala nə deyir Vətən?

Bir deyən olmadı: durun ağalar!
Axı bu ölkənin öz sahibi var.
Siz nə yazırsınız bayaqdan bəri, -
Bəs hanı bu yurdun öz sahibləri?

Bəs hanı həqiqət, bəs hanı qanun?
Böyükdür bu yurdun tarixi, yaşı.
Bəs hanı köksünə sərhəd qoyduğun,
Bir vahid ölkənin iki qardaşı?

Görək bu hicrana, bu müsibətə
Onların sözü nə, qərəzi nədir?
Bu xalq əzəl gündən düşüb zillətə,
Öz doğma yurdunda yoxsa külədir?

Necə ayırdınız dırnağı ətdən -
Ürəyi bədəndən, canı cəsəddən?
Axı kim bu haqqı vermişdir - sizə,
Sizi kim çağırmış, Vətənimizə?

Neçə vaxt səngərdə hey ulaşıdılar,
Gülüstan kəndində sövdalaşıdılar; -

Bir ölkə ikiyə Ayrılısın deyə!..
Göy də guruldemiş, deyirlər o gün,
Çölləri, düzləri buludlar sarmış.

O göy gurultusu Oğuz xaqanın
Ruhuymuş, hönkürüb fəryad qoparmış.
Gülüstan kəndinin gül-çiçəkləri
Bir günün içində soldu, saraldı.

«Gülüstan» bağlandı, o gündən bəri
Bu kəndin alnında bir ləkə qaldı.
Bağrı köz-köz oldu «Yanıq Kərəmin»
Tellər inildədi, yandı, nə yandı.

Aşığın sazında daha bir həzin,
Daha bir yanğılı pərdə yarandı.
Həmin gün ölkəni apardı sel-su,
Tutuldu çöhrəsi günün, ayın da.

Qoca Nəbatinin eşqi, arzusu
O gün batmadımı Arpa çayında?
Ağlayıb dağlardan əsən küləklər,
Bu məsum xəbəri aləmə yaydı.

Sanki dilə gəldi güllər, çiçəklər:
«Bu işə qol qoyan qollar sınaqdı».
Arazın suları qəzəbli, daşqın,
Şirin nəğmələri ahdır, haraydır.

Vətən quşa bənzər, qanadlarının
Biri - bu taydırsa, biri - o taydır.
Quş iki qanadla uçar, yüksələr,
Mən necə yüksəlim tək qanadımla?
Ürəklər bu dərddən tüğyana gələr,
Axar gözümüzədən yaş damla-damla.

Cənablar, bir anlıq düşündünüzmü
Verdiyiniz hökmün ağırlığını?
Bu hökmün dəhşəti əllimi, yüzmü?
Biz necə götürək bu göz dağını?..

Başı kəsiləndə bu məğrur elin,
Könül fəryadını hiss etdinizmi?
Qoca Füzulinin, igid Babəkin
Etiraz səsini eşitdinizmi?

Cənablar, bir damcı mürəkkəblə siz,
Düşünün, nələrə qol çəkmisiniz?
Bir damcı mürəkkəb bir vətəndaşı
Qanına bulayıb ikiyə böldü.

Bir damcı mürəkkəb olub göz yaşı,
İllərlə gözlərdən axdı, töküldü.
Mın ləkə vurdular şərəfimizə,
Verdik, sahibimiz yenə «ver»- dedi.

Lap yaxşı eləyib doğrudan, bizə
Biri «baran» dedi, biri «xər» - dedi.
Bizi həm yedilər, həm də mindilər,
Amma arxamızca hey gileyləndilər.

Hökmü gör nə qədər böyükmüş anın;
Möhür də basdılar varəğa təkrar.
Yox, varəğın deyil, Azərbaycanın
Köksünə dağ boyda dağ basdı onlar.

İmzalı, möhürlü ey cansız varaq,
Nə qədər böyükmüş qüvvətin, gücün.
Əsrlər boyunca vuruşduq, ancaq
Sarsıda bilmədik hökmünü bir gün.

Ey kağız parçası, əvvəl heç ikən,
Yazılıb, qollanıb yoxdan var oldun.
Böyük bir millətin başını kəsən,
Qolunu bağlayan hökmdar oldun.

Bir eli ikiyə paraladın sən,
Özün kağız ikən - paralanmadın.
Köksünə yazılan qəlb atəşindən
Niyə alışmadın, niyə yanmadın?

Araz sərhəd oldu, əsdi küləklər,
Sular yatağında qalxdı, köpürdü.
Üstü dama-dama taxta dirəklər
Çayın kənarında səf çəkib durdu.

Sular, sizdən təmiz,nə var dünyada?!
Ləkədən xalidir axı qəlbiniz.
Bağrınız alışıb niyə yanmadı, -
Bu çirkin əmələ qol qoyanda siz?

Ey Araz, səpirsən göz yaşı sən də, -
Keçdikcə üstündən çölün, çəməninin.
Səni arzulara sədd eyləyəndə,
Niyə qurumadı suların səninin?

Dayanıb Arazın bu tayında mən
«Can qardaş,» - deyirəm, o da «can,» - deyir.
Ey zaman, sorğuma cavab ver, nədən
Səsim yetən yerə əlim yetməyir?

Qarışib gözümdə, qarışib aləm,
Dərd-dərdi doğrayır, qəm-qəmdən keçir.
Arazın üstündən keçə bilmirəm,
Araz dərdim olub, sinəmdən keçir.

Taxta dirəkləri torpağa deyil,
Qoydular Füzuli divanı üstə.
Yarıya bölündü yüz, yüz əlli il, -
Gəraylı, bayatı, muğam, şikəstə.

Dəmir çəpərləri eşqim, diləyim,
Tarixim, ənənəm üstə qoydular.
Yarıya bölündü canım, ürəyim,
Yarıya bölündü Arazda sular.

Taxta dirəkləri qoydular, ax, ax!.. -
Qəlbimin, ruhumun dilimin üstə.
Biz güldük, ağladıq, yenə də ancaq
Bir sazın, bir telin, bir simin üstə.

Ürəkdən - ürəyə körpü? Bir dayan! -
Dərdimiz dinirsə bir sazın üstə.
Şəhriyar yaralı misralarından
Körpü salmadımı Arazın üstə?!

Bu taydan - o taya axışdı seltək, -
Gözə görünməyən könül telləri.
Bu selin önünü nə çay, nə dirək
Kəsə bilməmişdir yüz ildən bəri.

Ağalar bilmədi birdir bu torpaq;
Təbriz də, Bakı da - Azərbaycanıdır,
Bir elin ruhunu, dilini ancaq
Kağızlar üstündə bölmək asandır.

Böl kağız üstündə, böl gecə-gündüz,
Torpağın üstünə dirəklər də düz,
Gücünü, əzmini tök də meydana,
Qoşundan, silahdan sədd çək hər yana.

Torpağı ikiyə bölərsən, ancaq
Çətindir bədəni candan ayırmaq!
Ayırmaq kimsəyə gəlməsin asan, -
Bir xalqın bir olan dərdi-sərini.

O taydan - bu taya Mustafa Payan
Oxuyur Vahidin qəzəllərini.
Dolandı zəmanə, döndü qərinə,
Şairlər od tökdü yenə dilindən.

Vurğunun o həsrət nəğmələrinə
Şəhriyar səs verdi Təbriz elindən:
«Heydər baba, göylər qara dumandı,
Günlərimiz bir-birindən yamandı.

Bir-birizdən ayrılmayın, amandı,
Yaxşılığı əlimizdən aldılar,
Yaxşı bizi yaman günə saldılar.
Bir uçaydım bu çırpınan yelinən,

Qovuşaydım dağdan aşan selinən,
Ağlaşaydım uzaq düşən elinən,
Bir görəydim ayrılığı kim saldı,
Ölkəmizdə kim qırıldı, kim qaldı».

ГҮЛИСТАН¹

(Поэма)

*Азербайжандын биримдиги жана азаттыгы үчүн
күрөшкөн Сеттар хан, Шейх Мухаммед Хиябани
жана Пишевердин жаркын элесине арналат.*

Сүртүп жибек мата менен ал аста,
Көз айнегин көзгө такты жанагы.
Жай ийилип, үстөлдөгү кагазда
турган мөөрдү жана колду карады.

Анан ал да ак кагазга жылып жай,
Колун коюп, ууртунан жылмайды.
Элди бөлүп жалгыз калем кылычтай,
Алып келди трагедия, муң-кайгы.

Абдан өткүр ошол калем уч менен
Көкүрөгүн тешти Азербайжандын.
Кайра-кайра каршы чыкса, күч менен
Жаагын жапты кайран Азербайжандын.

Ажыратып жүрөктөрдү бир өскөн,
Кол койгондо күлүп турду ырсайып.
Караган жок чындык үчүн күрөшкөн,
Калктын ачуу тагдырына кылчайып.

¹1813-жылы Россия империясы менен Ирандыктардын ортосундагы келишимге ылайык, түндүк Азербайжан Россия империясынын курамына кирген.

Чокчо сакал адам ошол арада,
Собол таштайт котормочу аркылуу.
Онго, солго көз жүгүртүп жана да
Башын ийкеп, теспе тартып олтуруу.

Кол коюшту эки тарап бат эле,
Раазыбыз деп келишимге береги.
Алар кимдер? Экөө бирдей жат эле!
А жат адам элге жардам береби?!

Томрис руху өйдө турсун ойгонуп,
Жарк деп кайра а Бабектин кылычы.
Мындай шартта сөз айтышсын ойлонуп,
Чынжырлады шер билегин кимиси?

Уулдар кана жүрөгүндө деми бар?
Ач жолдорду, тосмолорду, айда сен.
Кында кылыч, а оозунда кеби бар,
Ушул доордун Көрогласу кайдакен?

Бабалардын ар-намысы, кадыры,
Бизге калган албетте чоң аманат.
Каныбызда жокпу намыс акыры,
Ушундай да сакталабы аманат?

Дүйнө солк деп чакмак чагып чагылган,
Эт жүрөктөр каарданып жарылсын.
Чындык үчүн кылычтары чабылган,
Бабалардын көрүстөнү жарылсын.

Бүгүн аза күтүп жаткан бир калк бар,
Бийик аска, тоолор башын ийишсин.
Күйүт айтса бүгүн аккан булактар,
Кыз-келиндер кошок кошуп ийишсин.

Эки тарап тынч олтурат, катүгүн,
Талкаланган эл тагдырын ойлонбой.

Эч түйшөлбөй кол коюшат атүгүл,
Сүйгөнүнө барчу катка койгондой.

Колун коюп баары четтен баракка,
Жай, акырын өз ордуна олтурат.
Көз айнекчен менен теспечен ага,
Тура калып бир-бирине кол сунат.

Ошолордун бириккен бу колунан,
Тен экиге бөлүндү го ЭЛ, МЕКЕН.
Көздөрүнөн жашы агып мол улам
Бул кырдаалга Мекен эмне дээр экен?

«Бул өлкөнүн өз эелери бар, ага,
токтогун», - деп түшпөдү эч ким арага.
«Силер жана нени жазып жаттынар,
Жокпу ушул журттун ээси, садага?»

Мыйзам кайда, чындык кайда? Жана да
бул өлкөнүн тарыхы бай, туурабы?
Кайда элдин көөдөнүнө чек ара
курган бүтүн журттун эки тууганы?

Алар сыздап, кырсык басып, кордолуп
турган элге кандай көңүл бурду эле?
Айтчы, бу калк тээ эзелде кор болуп,
Туулуп-өскөн өз журтунда кул беле?

Тырмак эттен, жан сөөгүнөн алыстап,
А жүрөктү денесинен бөлдүнөр.
Бул укукту ким силерге табыштап,
Неге биздин Ата Журтка келдинер?

Алар далай окоптордо улушту,
Дал Гулистан кыштагында турушту.
Бүтүн өлкө бөлүнсүн деп экиге
Өз алдынча макулдашып тынышты.

Ошол күнү күн күркүрөп, булуттар
Чөл, талааны каптагыр деп жүрүштү.

Бул күркүрөк Огуз кандын дал ушу
Катуу боздоп кыйкырган рух дабышы.
Саргайышып соолуп калды бир күндө,
Гүлистанда өскөн гүлдүн баарысы!

«Гүлистандын» мандайында так калып,
Ошол күндөн тарта катуу тушалды.
«Янык Керем» көкүрөгү какталып,
Кылдан чыккан арман-күйүт күч алды.

Сазы² сыздап бир акындын кайгылуу,
Күйүт бүрккөн мундуу күүсү жаралды.
Ошол күнү бир тутулуп ай, күнү
Өлкө селдин агымына камалды.

Ошол кезде Небатинин арзуусу
Чөккөн жокпу улуу дайра Арпага?
Тоодон ыйлап соккон шамал аркылуу
Бүт ааламга суук кабар таркады аа...

Тил бүткөнсүп гүлдөр айтты: «Чечимге
кол койгондун колу сынсын бычырап!»
Албууттанса суулар дайра бетинде,
А арстандан аянычтуу үн чыгат.

Мекен кушка окшош, эки канатчан
Тең салмакты кармап учуп бараткан.
Бири мында, бири тигил аймакта,
Айтчы, кантип учам жалгыз канатчан?
Арман-мундан эт жүрөктөр тилинип,
Көзүбүздөн жаш аралаш агат кан!

² Азербайжан элинин комуз сыяктуу музыкалык аспабы.

Эй, мырзалар, өкүм күчү тууралуу
Көрдүнөрбү көз ирмемге ойлонуп?
Ушул өкүм чон каргаша, туурабы,
Кантип жашты кургатабыз? Ойлон, ук!

Кескен кезде элдин башын бу турган
Сездинерби жаны сыздап күйгөнүн?
Уктунарбы каршы чыгып кыйкырган,
Бабек менен Фузулинин үндөрүн?

Эй, мырзалар, тамчы сыя аркылуу,
Эмнелерди гана кылган жоксунар.
Тамчы боёк элди бөлүп бактылуу,
Канга чылап, каргашага коштунар.

Тамчы сыя көз жаш өндүү себелеп,
Жылдар бою акты көздөн тегерек.
Ар-намыска так түшүргөн кожоюн
Сураганын берсек, тойбойт «келелеп».

Жүзүбүзгө сылык-сыпаа карашып,
Бири «баран», бири «хер» деп тийишти.
Бизди минип, жеп жатса да талашып,
Артыбыздан арызданып ийишти.

Бул өкүмдүн күчү айкын байкалат:
Мөөр басышты ага кайра кайталап.
Барак эмес, нагыз Азербайжандын
Көөдөнүнө тоо орнотту ал тарап.

Жансыз барак, кол коюлган, мөөрү бар
таасир, күчүн укмуш экен эң эле.
Канча кылым биз согушуп көрүп, ал
өкүмүндү бузалбадык дегеле.

Кайран барак, сен мурунку заманда
эмес, кийин капысынан жаралдын.

Өкүмдардай колун танып анан да
Улуу элдин башын кесип, жан алдын.

Элди экиге бөлүп, токтом токуган,
Кагаз денен айрылган жок эмнеге?
Көкүрөктө жанган жүрөк отунан
Алоолонуп күйгөн жоксун сен неге?

Шамал согуп, Араз куруп чек ара,
Турду суулар өз ордуна көбүрүп.
Дайра бойлой тизилишти өз ара,
Тамчы өпкөн чоң устундар бөлүнүп.

Айткылачы, бул дүйнөдө суулар ай,
Силер өндүү не бар таза, туптунук?
Жаман ишке кол койгондо сурабай,
Неге күйбөйт жүрөгүнөр булкунуп?

Жаш жууду го Араз сенин көзүңдү,
Өткөн кезде шалбаа, чөлдөн алдагы.
Чеп кылганда арзууларга өзүңдү,
Неге сенин сууң соолуп калбады?

Мен Араздын бул жагында термеле,
«Боорум» десем, ал да айтат «боорум» деп.
Соболума жооп бер, заман, эмнеге
Үнүм жеткен жерге жетпейт колум тек?

Көз алдымда аалам кулап, көчүүдө,
Арман, кайгы аралашып өсүүдө.
Мен үстүнөн өталбаган ал Араз³
Көөдөнүмө күйүт бүркүп өтүүдө.

Устундарды жерге какпай, коюшту
Фузулинин жыйнагынын үстүнө.

³ Дарыянын аты.

Жүз элүү жыл бир-биринен кол үздү,
Элдин ыр, күү, обондору үшкүрө.

Сүйүү, тилек, тарых, салттын өмүрлүк
Дал үстүнө темир тосмо салышты.
Жүрөк, жаным тең экиге бөлүнүп,
Суулар дагы эки бөлөк агышты.

Жыгач устун орнотушту аябай,
Тилим, рухум, жүрөгүмдүн үстүнө.
Сазды, кылды жана зымды карап ай,
Жүрдүк ыйлап, жүрдүк кээде биз күлө.

Саздын күүсү көпүрөгө барабар,
Ал жүрөктөн жүрөктөргө өтүүдө.
Шехриярдын ыр саптары жарадар
Курган жокпу бул Аразга көпүрө?

Бул аймактан акты тигил тарапка,
Сел сыяктуу көңүлдөгү учкундар.
Жылдар бою ошол «селди» камап да,
Тосалган жок дайра менен устундар.

Бардык аймак бир бүтүн журт, агалар,
Тебриз, Баку – Азербайжан айтылуу.
Элдин руху менен тилин барабар
Бөлүп салуу оной кагаз аркылуу.

Бөлүп күн-түн кагаз менен аты улук,
Топуракка устун орнот матырып.
Үрөп жанды чеп кургула бүт жерге,
Куралданган кошуун менен катырып.

Жерди бөлүп-жарган менен кылымга,
Жанды бөлүш кыйын тура денеден.
Түшпөсүн эч айрылуулар чынында,
Түйшүгү бир эл башына эгемен!

Ал аймактан бул аймакка Вахиттин
Казалдарын окуйт Паян дилинен.
Мезгил учуп, кылым карып, бах, аттин,
От төгүлдү акындардын тилинен!

Шехриярдын кусалыкка ширелген
ыры чыкты Тебриздеги бир элден:
«Хейдар баба, кара туман айылды
каптап, жаман күндөр өттү биерден.

Бир-биринен бөлүнбөгөн намыстуу
Кайран элдин жакшылыгын алышты.
Капсаландуу ушул күнгө туш кылып,
Башыбызга жамандыкты салышты.

Кезигишип тоодон түшкөн сел менен
Учсам кана, тен жарышып жел менен.
Бйлап алсам болмок, аттин анан да
Элди карап алыс жүргөн жергемен.
Көрсөм болмок кимдер бөлүп, а кимдер
Өлкөбүздө калгандыгын эл менен»!

1959

*Азербайжан тилинен кыргыз тилине
которгон Алтынбек ИСМАИЛОВ*

ГҮЛИСТАН

(Поэма)

*Азербайжан элинин биримдиги жана азаттыгы үчүн
күрөшкөн саттар хандын, шейх мухаммед хиябани-
нин жана пишевердин жаркын элестерине арналат.*

Оромолдун сүртүп алып четине,
Такты айнегин этиеттеп көзүнө.
Мөөр менен колду көрдү коюлган,
Ак кагазды тартып алып өзүнө.

Кагаз деген бүт көтөрөт турбайбы,
Колун коюп ууртунан жылмайды.
Бир калемдин учу бөлдү экиге
Жерибизди, салып башка муң-кайгы.

Учу менен ошол өткүр каламдын,
Көкүрөгүн тешти азербайжандын.
Каршы чыкса канын төгүп кызылдай,
Жаагын жапты баш көтөргөн адамдын.

Күчтөп басып кайран элди тирешкен,
Ажыратты жүрөктөрдү жүрөктөн.
Эл тагдырын ойлогон жок эч бири,
Чындык үчүн жан аябай күрөшкөн.

Убактыбыз пайдасы жок өтпөсүн,
Котор дешти , сөздөр бекер кетпесин.

Чокчо сакал онду-солду байкаган,
Башын ийкеп тартат колдо теспесин.

Кол коюшту келишимге береги,
Кубанышып бүткөн сымал кереги.
Алар кимдер?экөө бирдей жат элден
А жат бирөөлөр элге жардам береби?

Ойгон, тургун томирстин арбагы,
Баатыр бабек кылыч шилте жандагы!
Ушул учур кенеш берип сөз айтаар,
Шердин колун кимдер байлап, кармады?

Кайда деги биздин элдин эр уулу,
Тосмо сынсын, ач жолдорду эл уулу.
Колдо кылыч, жөн билги да сөз билги,
Кайда жүрөт бул замандын көр уулу.

Бабалардын ар-намысын карамак,
Бизге калган касиетүү аманат.
Каныбызда жоктой намыс -арыбыз,
Элибизге жабыштырдык жаман ат.

Дүйнө солк деп жаркылдасын чагылган,
Жүрөк зилдеп, үндөр чыксын жапырган.
Кылыч чапсын чындык үчүн бабалар,
Туруп келип көрлөрүнөн жарылган.

Бүгүн эл бар азап чегип күйүшкөн,
Аскар тоолор башын ийсин бийиктен.
Аза күүсүн чертсе шынгыр булактар,
Кыз-келиндер кошок кошсун күйүттөн.

Эки жак тен отурушат эринбей,
Жүздөрүнөн жакшы жышаан көрүнбөй.
Кол коюшту катка колду койгондой,
Эл тагдырын бири дагы ойлонбой.

Кол коюшту ак барака үнүлүп,
Бул экөөнүн ой-максаты биригип.
Көз айнекчен менен тиги сакалчан
Кол кысышты бир-бирине жүгүнүп.

Колу менен биргелешкен экөөнүн,
Тең бөлүндү эли-журтун, мекенин.
Жашын төгүп, боздоп турган эл күтөт,
Эми мекен эмне дээр экенин.

«Токто! өлкөнүн ээлери бар караган»,
деген сөздү айта албады бир да жан.
Келишимге кол коюлуп жатканда,
Эр болбоду каршы айтууга жараган.

Мыйзам менен чындык болсо -ал кайда?
Тарыхын бай ,бирок андан не пайда.
Бир туугандар эки жакка бөлүнүп,
Калк катмары түшүп турат бейпайга.

Кырсык чалган букаралар сыздаган,
Көңүл калып, жүрөктөрү муздаган.
Айтчы деги эзелтеден кул кылып,
Ушул элди болгон бекен кыстаган?

Тырмактарын бирден жулуп көргүн деп,
Эт жүрөгүн бизге сууруп бергин деп.
Ким жиберген жерибизге силерди,
Кайгы-мунга элин бөлөп келгин деп?

Баш катырып бир масилет курушту,
Гулистанда¹ бир аз жашап турушту.
Бир өлкөнү бөлүнсүн деп экиге,
Өздөрү эле бүтүм жасап тынышты,
Ошол күнү күн күркүрөп тынбастан,

¹Гулистандын Азербайжандагы кыштактын аты

Каптады дейт кара булут чыгышты.
Күркүрөөсүн күндүн жүрөк козгогон,
Каары дешти өгүз хандын боздогон.
Гүлистанда гүлдөр соолду ошондо,
Жайып койгон килемчеге окшогон.

«Гүлистандын» тарыхында так калган,
Ошол күндөн ушул күнгө сакталган.
«Янык керем» күүсү дешет күйүттүн,
Жан дүйнөндү тынчтык бербей антарган.

Бир акындын сазы сыздайт какшаган,
Күйүтүнөн уйку көрүп жатпаган.
Ошол күнү ай да күн да тутулуп,
Ошол күнү өлкөнү сел каптаган.

Небатинин эски арзуусу кайрадан,
Агып кеткен- табылдыбы дайрадан?
Суук кабар таркап кетти дүйнөгө,
Тоо шамалы чар тарапка айдаган.

Ошол күнү тил бүткөнсүп гүлдөргө,
Каргыш айтып колду койгон турду элге.
Албууттанып акса суусу дайранын,
Карангылап, түшкөнсүдү күн жерге.

Окшош эле мекен эки канатка,
Бири мында, бири тиги тарапта.
Бир канатын кесип салса алгыр куш,
Түбөлүккө уча албастан калат да.
Арман кылып эт жүрөктөр эзилип,
Кандуу жаштар көзүбүздөн агат да.

Эй мырзалар уйкунардан ойгонуп,
Өкүм катуу көргүлөчү ойлонуп.
Ушул өкүм журтка келген каргаша,
Эл көз жашка кекиртектен тойгон ук!

Аябастан башын кессең өзгөнүн,
Жаны кейип кыйналаарын сезбедин.
Каршы болду бабек менен фузули,
Ага болбой өз пайданды көздөдүн.

Тамчы сыя!- элди карап турсанар,
Азап-кайгы, алып келди мырзалар.
Ким бактылуу болмок эле дүйнөдө,
Кан аралаш көз жаш төгүп турса алар.

Тамчы сыя көз жаш сымал себелеп,
Жылдар бою келесинер тебелеп.
Ар-намыска шек келтирип улугун,
Сурай берип тойбой койду «келелеп».

Бет келгенде сылык-сыпаа көрүнөт,
Бири «баран» бири «хер» деп сөгүнөт.
Бизди тепсеп, ичип-жешип жатса да,
Дале тойбой арыз жазып теминет.

Бул өкүмүн каргашалуу экен деп,
Кайра-кайра мөөр басып бекемдеп.
Жалгыз барак кагаз тоого айланып,
Кыйноо салды жүргөн элге ,мекен деп.

Ээрчитип байлап алды жетегине,
Таң калдык келишимдин бекемине.
Канча кылым кармашып келатсак да,
Ал жетпей,баш ийдирди этегине.

Калган эмес тээ илгерки замандан,
Бул келишим кийин гана жаралган.
Колун байлап, коё бербей бир элди,
Ыза кылып башын кесип жан алган.

Эч кимиси эл бөлгөнгө кайгырбады,
Же келишим жок болуп, айрылбады.

Алоолонгон отунан жүрөктөрдүн,
Өрттөнсө деп күтүшөт айрымдары.

Дайраны араз аттуу чек деп бөлдүн,
Карабай көксөөсүнө калың элдин.
Бойлото дарыяны орнотулган,
Тигине карагайлар карап көргүн!

Эй, агын суу сен жалганды сүйлөбө,
Сенден таза нерсе барбы дүйнөдө?
Кыянат иш аткарылып жатканда,
Аракетсиз, неден турдун иймене.

Көз жаш төгүп эл жылдызы өчкөндө,
Араз агып шалбаа, чөлдөн өткөндө.
Чеги болду элдин, жара бөлүнгөн,
Соолуп калбай жан кыйналып кеткенде.

Мен араздын бул жээгинде кыйналам,
Тигил жээкте иним турат ыйлаган.
Мынча неге таш боор элен замана,
Азап тартып кайгырганды туйбаган.

Көз алдымда дүйнөм турат ураган,
Эч кимим жок арыз-мунум сураган.
Күйүт бүркөт араз суусу көөдөнгө,
Алыс жакка өз агымын улаган.

Фузулиге көңүл бурбай оболу,
Ким чыгарды ушул мыйзам, жобону.
Жүз элүү жыл эки башка ырдалат,
Элибиздин ыры, күүсү, обону.

Сүйүү, тарых, салтым менен тилегим,
Темир торго камалганын билемин.
Суу бөлүнүп эки нукта агып тур,.
Аны көрүп сыздайт жаным, жүрөгүм.

Каз катарлап орнотушуп карагай,
Тебелешти жан дүйнөмө карабай.
Сазды,¹ зымды карагайды көргөндө,
Кээде күлүп,кээде ыйладык аябай.

Саздын күүсү өтүп келип кыйладан
Жүрөктөрдөн жүрөктөргө, кыйнаган.
Шехриярдын ыр саптарын ызалуу,
Угуп жатып ыйлап турду кыйла адам.

Сезим оту сел сыяктуу канатчан,
Учат ушул, же тээтиги тараптан.
Тосо албады ошол селди далай жыл,
Зым карагай жана дайра шар аккан.

Биздин мекен көз алдыга тартылуу,
Азербайжан,тевриз,баку баркы улуу.
Оной эмес бир эл,бир журт ,бир тилди,
Бөлө салуу бир келишим аркылуу.

Казык кагып жер экиге бөлүндү,
Көзүнө илбей кордук көргөн элимди.
Курал кармап даяр турган кошуунду,
Алып келип,курдур сепил,чебинди.

Жерди бөлүп элдер келди ченеген,
Бирок кыйын жанды бөлүү денеден.
Болбосо экен айрылуулар эч качан,
Эркин элди кайгы-мунга бөлөгөн.

Тигинде да мында дагы ар күнү,
Паян жазган казалды окуйт ар бири.
Вахит ыры келет элдин эсине,
Жан кыйналган заманасы тар күнү.

¹Саз Музыкалык аспап

Шехриярдын куса толгон ырлары,
Тебризден чыкты ушул жылдары.
Кара туман жерди каптап турса.
Бузулбады көкөй кескен ыргагы.

Бир-биринен бөлүнбөгөн эзели,
Эл бөлүндү келишимден кечээги.
Башыбызга азап толгон күн түшүп,
Күм-жам болду элибиздин нечени.

Агып түшүп тоодон аккан сел менен,
Эрди көрсөм алыс жүргөн жергемен.
Атаганат!билип алсам канакей,
Кимдер кетип,кимдер калды эл менен.

1959.

*Азербайжан тилинен которгон
Мукан Асаналиев*

ГЮЛИСТАН

(Поэма)

*Посвящается памяти борцов за единство и свободы
Азербайджанского народа Саттар хана, ШейхаМу-
хаммеда Хиябани и Пишевери.*

Протерев шёлковым платком,
одел осторожно на нос очки он.
Медленно склонившись над столом,
глянул на подпись, разгоня сон.

Поставив подпись, символ власти,
отодвинул бумагу, улыбаясь в губы.
Одним махом разделил народ на две части,
принося горе и ломая людские судьбы.

Острым пером той ручки единственной,
проткнул он Азербайджана грудь.
Подавил сопротивление народа силой,
при этом был безжалостен и груб.

Разъединив сердца, выросших вместе,
ухмыльнулся, подписывая документ, сей.
Не смотрел он на погибших в битве,
и не интересовался судьбами людей.

Сидел там и человек с бородой,
рядом с ним был переводчик молодой.

Он был свой человек в среде той,
и перебирая чётки, кивал головой.

С радостью договор подписали,
им был сладок этот запретный плод,
Кто они были? Оба были чужими,
а дождется ли помощи от иноземцев народ?

Пусть Томирис дух, уснувший вовек
проснётся, и блеснёт Бабека меч былой.
Пусть скажет своё слово и свой совет,
закованный в железную цепь герой.

Где же вы сыновья бесстрашные?
Откройте дороги и ломайте преграды!
Где же ты Короглы нашего времени?
Подобным тебе люди были бы рады!

Честь предков как бесценный клад,
на хранение была передана нам.
А нас оскорбляет на всякий лад,
там и тут грубый и алчный хам.

Пусть грянет гром со всех сил
и ярким пламенем возгорят сердца!
Пусть поднимутся предки из могил,
и идут в бой с мечом до конца!

В трауре находится весь народ,
склонили головы скалы и горы.
Звонкий родник печальные песни поёт,
а у женщин от слёз затуманены взоры.

Стороны сидят спокойно, увы,
их не волнуют разбитые судьбы людские.
С безразличием подписали бумагу,
как-будто решали дела свои мирские.

Подписана бумага, воцарился покой,
проходит беседа тихо, в вежливом тоне
Пожали очкарик и человек с чётками,
друг другу руки в нижайшем поклоне.

Подписи этих вельмож, погасив наши грёзы,
разделили на две части землю и древний род.
Глаза наполнили разочарования слёзы,
что скажет на это наш несчастный народ?

“ Есть хозяева у этой страны, постой!”, -
эти слова не были сказаны никем.
Страну разделили по причине простой,
земля наша нужна была этим и тем.

Нет закона, и правды не найдешь,
ими забыта и история народов иных.
Разделив землю, границу не проведешь,
в сердцах двух братьев родных.

Эти вельможи достойны презренья,
что им было до страданий людей?
Мы не знали ни рабства, ни разрушенья,
хоть на миг или на несколько дней.

Вырывая ногти наши с мясом,
вы разделяли сердца от наших тел.
Кто наделил вас таким правом,
и кто вас позвал, будет ли этому предел?

Вырыли окопы и поставили стан,
местом проживания стал Гюлистан.
Разделить страну на две части,
таков был приговор, и приказ был дан.
В тот день произошло странное дело,
гремел гром, и тучи закрыли поля и небо.

Говорили, что когда гремит гром,
сердится и страдает Огуз - хана дух,
что странно, за день на поле том,
все цветы пожухли и завяли вдруг.

В истории Гулистана осталось пятно,
принесшее народу много бед и мук.
“Яныг Керем” - это мотив, всем понятно,
Он наших печалей и страданий звук.

Протяжно звучит саза каждая струна,
ведая миру о нашем вечном горе.
В тот день затмевались солнце и луна,
и вода затопляла дворы, словно море.

Разве в тот день Небатина желание,
не утонуло в воде реки Арпа совсем?
Горный ветер как гласит предание,
донёс на крыльях нашу беду всем.

Как - будто обрели дар речи вдруг,
цветы проклинали наперсников зла.
Среди рёва речных волн вокруг,
был слышен голос тоскующего льва.

Родина похожа на крылья птиц
одно на этой, а другое на стороне той.
Лишившись крыла, они падают ниц,
пойми ты меня, друг мой дорогой!
Сердце разрывается от горя и тоски,
слезы кровавые глаза застыт, прости!

Эй, господа! Как тяжёл приговор,
вы подумали хотя бы на миг?
От этого страдает каждый двор,
и подталкивает людей на подвиг.

Когда головы людей снимали,
чувствовали ли вы боль их души?
Фузули и Бабека вы не слушали,
как- будто они говорили в глуши.

Эй, господа с чернильной каплей одной,
что только вы не сделали с народом?
Вы согнали их, не жалея с земли родной,
заставив разделить землю, семью и дом.

Чернила, превратившись в слёзы мутные,
годами текли с глаз наших, мой друг поверь!
Сколько бы вы не брали, хозяева ненасытные,
с протянутыми руками снова заходите в дверь.

При встрече вежливы с нами, слов нет,
но за глаза “бараном” и “зверем” обзывают.
Хотя они грабят нас уже много лет,
поклёп на нас возводить призывают.

Сила договора заметна всем,
печатью скрепленная не раз.
Сели на шею Азербайджана совсем,
и не слышен сострадания глас.

Всего один лист, с печатью бумага,
но велика сила, чтобы пересмотреть.
Сколько веков воевали против, но она
незыблема, мы не смогли и слова стереть.

Белый лист бумаги и на ней документ,
созданный не раньше, а недавно только.
Он свёл усилие целого народа на нет,
и погубил людей не счесть сколько...

Эх, бумага, разделила ты народ пополам,
не порвалась, и не пришёл тебе конец.

Ты не сгорела, не превратилась в хлам,
От пламени наших страдающих сердец.

Дул ветер, стала границей Араз река,
продолжая свой путь, пенилась вода,
Вдоль берега поставили столбы на века,
и по столбу блестящая капля стекала.

Скажите мне воды, что есть на свете,
прозрачнее, светлее и чище вас?
В том, что творится и вы в ответе,
не показали им свои нравы хоть раз.

Араз, твои глаза слёзы проливали,
когда протекал по пустыне и меж полей.
Когда тебя в укрепление превращали,
почему ты не высох на несколько дней?

Я стою на этом берегу и кричу “родной”,
“брат” говорит на том берегу и плачет другой.
Эх, жизнь, почему ты стала суровой?
До брата я докричусь, но не достану рукой.

Вселенная рушится и падает передо мной,
всё больше сожаления и страдания.
Я не смогу перейти вброд эту воду, родной,
но всё сильнее во мне это несбыточное желание.

Поставили столбы на века вечные
на имя Фузули и не найти его произведений.
Сказалось 150 - летнее разделение,
нет теперь похожих песен и мелодий.

На любовь, историю, обычаи и надежды,
поставили крепкие, железные преграды.
Но разделят ли наши души и сердца невежды,
те, что разбитой надвое реке были рады?

Вбили деревянные брёвна крепко,
над языком, духом и сердцем моим.
А я, смотря на струны саза изредка,
смеялся и рыдал над положением своим.

Мелодии саза как по мосту и в сроки,
лются из наших израненных сердец.
Неужели поэзии Шехриара сильные строки,
не дошли до народа и не задели их вконец?

Летят с нашей и с той стороны
искры чувств, сводя усилия господ на нет.
Не смогли задержать их река и столбы,
в течение последних горестных ста лет.

Господа, эти две части - одна страна,
Тебриз, Баку - Азербайджан родной.
Никому разделить воля не дана,
язык и дух народа бумагой одной.

Делите всё на бумаге ночью и днём,
забейте столбы в землю и введите мандат,
Постройте цитадель и живите в нём,
в окружении вооруженных до зубов солдат.

Землю тогда мы не смогли отстоять, пусть!
Но разве можно отделить душу и тело?
Были у нас расставания, была и грусть,
поработив нас, вы творили гнусное дело.

Дошедших к нам со стороны той,
стихов Вагита, читает Паян, читаем и мы.
Прошло время, состарился век седой,
но их смысл до сих пор затрагивает умы.

Полно тоски Шехрияра из Тебриза стихотворение,
напечатанное в книге и говорится в НЕЙ:

“Под чёрной тучей были все наши селения,
Хейдар-баба , у нас было много трудных дней.

Мы были честолюбивы и не расставались,
Жили, не тужили в своей счастливой среде.
Мы жили себе и жили, чужих дел не касались,
но разделили нас навеки и оставили в беде.

Смешавшись на миг с селевым потоком,
Побежать бы наперегонки со свежим ветерком.
И посмотреть на того, кто оставил свой дом,
А кто остался, переживая все муки с народом”!

*С Азербайджанского языка на русский язык
перевёл Мукан Асаналиев.*

КЕЛ, БИР АЗГА АЯЛДАЙЛЫ!

* * *

Улуу сапардын ээси,
Ленин болду.
Бирок, ченебей жолду,
А, кенейтип бараткан.

Улуу тарыхтын ээси,
Ленин болду.
Бирок, жазбастан, зор бу,
А, аны өзү жараткан.

ЖАШОО - ЖАЛЫН

Жалындоону билүү керек, ошол күчтөн тааныла,
Башкаларга жарык бол, бир күн, бир саат өтсө да!
Бүлбүлдөгөн шам дагы жарык берет жанына,
Билигинде май калат өчүрүлгөн кезде да.

* * *

Жанырыктай жооп айт ыр саптарым,
Көкүрөктө көпчүлүк шыбырына.
Кылымдарга окшошуп пайда бер ыр,
Бирөөнүн жолун карап кыйынына.
Кереги жок жыпар – жыттануулары,
Чоочун жерде сырдуу розалардын.
Сабырдуу бол, убакыттай дем алчу,
Кимдер ишке жабышышып калат чын.
Калп айтпагын, алдабагын эч качан,
Салондогу сулууларга тенелип.
Кыздар-пахта тергичтердей, чарчатпа,
Убактысы келгичекти ченелип.
Анан кымбат убактыңды бил деги,
Бул дүйнөнүн бир тамчысын көрсөтпө,
Бир тамчыдан бирок, көрсөт дүйнөнү.
Жетиден кем эмес болсо нота да,
Кыйын кезде чылбыр чайнап, кыл жуткун.
Чындык көзгө күбө гана болбостон,
Шайтан алгыр, өзү болгун чындыктын.

Тукумду буз, пайдасыз, бош жаралган,
Жаратып өзгөчөлүү жолдон өткүн,
Адамдык парасатта сыйла элин,
Бул ырым-партбилети болсун көптүн.
Ленинге жүрөгүнөн кимдер жеткен,
Мен буга кыялданбайм, уктунбу ырым,
Бирок талап кыламын дайым өктөм.
Ырларым-сенде менин бардык күчүм,
Күчүндөй аталардын балдары үчүн.
Батырдын аягына чейин мени-
Бер мени аягына чейин эми!

ЖЕКЕ ЖООПКЕРЧИЛИК ТЕМАСЫНА МОНОЛОГ

Досум менин, коркпогун жыгылгандан,
Кайталайм дагы сага:
Жыгылгандын сабагынан,
Үйрөнөсүн бутундан турууга да.

Жаралантып аксаткандан,
Үйрөнөсүн басканды.
Сүйүүдөн же иштен болсун,
Каталарын тапканды.

Кечиримсиз көкбеттенүү,
Келишалбас душманың.
«Женил ойлуу болдумбу?» деш,
Ал акылдуу кадамың.

Коркунуч жок утулууда,
Шашылгынын жан дүйнөм.
Женилүүнүн ар бир түрү,
Жениш илими, билем.

Кулоо деген кокустук да,
Керек намыс, тур баскын!
(Ошондо да күнүн тиле,
өз жолунда кулаштын).

Жолунду улап алдыга умтул,
Женип женил, оорду.
Көз корксо да кол баатыр де,
Куруу үчүн жашоонду.

Иштегенин-насип буйрар,
Достор не дейт, унуткун:
Оорусуна бирөөлөрдүн,
Жетем дештен ким утсун.

Жылуу-жумшак, кыйналбаган,
Билгин инсан эмесин.

Жүрөгүндөн адамдарга,
Айтчы, эмне бересин?

Өзүн назик сүйүүн менен,
Жактап жарым-жартылай...
Кеттин китеп дүйнөсүнө,
Жарым дүйнө арты убай.

Келеби бир колундан иш-
Чен-өлчөмдүү мазмунда.
Ишенип кой, кайгырууга,
Күчүн жетпейт сенин да.

Үйрөнөлү келгин, анда,
Тажрыйба көп бизде.
Ката оорусун ырдайлы биз,
Айландырып Гимнге.

Өзүбүздү катуу кармап,
Талап коюп, чыдайлы.
Чөйчөгүбүз өрттөйм десе,
Не демекпиз Кудайды.

УЧУУ

«Мен Кусарга келдим да
чекит койдум,
Баштаган ырымдын дал ортосуна.
Эс албай калганданбы, чарчагансыйм,
Дүлөй кылып, жинденген күндөр мына,
Шуудураган барактардан үндөр сына.
Мейли тынчтык болсун да, асман болсун.
Асман менен жолугууга,
Колдорумду сунамын,
Кыялымда булуттарга жыламын.
Көмкөрөмдөн жатамын да,
Чөптүн жытын искеп жыргап турамын.
Бүт иштердин соңунда,
Эс алуунун ырахаты сонун да!
-дедим мен өз оюмда.
Чонунан же майдасына да чейин,
Не кылганым бүт менин,
Сөзүмдү да аныктады иштерим.
Эс алуудан жыргал алып анан мен,
Жүрөгүмдөн чөп үстүнө куландым.
Жыгылгандай согуштагы талаада,
Келип тыптынч уктагым,
Чындап чөптүн жытын эңсеп жыттадым.
Кулачымды жайдым дагы суналдым.
Каалашымча булуттарды карадым,
Бактылуудай сыртымдан...
А, ичимден жолу түшүп санаанын,
Жан дүйнөмдүн кыйналганын,
Аста сезип барамын.
Шаардагы кыйма-чийме миндеген
Иштерге да караганда,
Биринчи күнү унчукпаган, күлбөгөн.
Жаным менин жымжырттыкта кыйналды.
Анан анча чыдай албай баратты,
«Тыныгууну каалайсынбы?» –деп айтты,
Шылдың менен таарынычты жашырып.

Анда эмне, калбай такыр басынып,
Кара жиндей булуттарга атылып
Калганчакты күтпө менден жана бил,
Кыйкырганым кулагына баарын ил.
Кара муну тимеле! Каалайт тура тынчтыкты?
Сурадынбы а менден,
Бул жашоодон мага эмне керегин?
Же сураган жоксунбу?
Анда уккун,
Айтам сурабасан да,
Керек эмес жымжырттык,
Керек мага кыймылы көп тынчсыздык,
Сенин керек көз жашын.
Жана билгин келеби же келбейби,
Сен кече эле бийиктик деп,
Самаганын какшашын.
Жетип алып ага сен,
Тепкичтерин, кызык, санай башташын.
А мага сен сунуш кылдын эмнени?
Кирлер жаткан саздай үстү билинбей,
Өзүнө өзү сыймыктануу пендеби:
Таш ыргытсан ал сазга,
Тоголокчолор кетет дагы жок болот.
Кыймылсыздык женип кайра... токтолот.
Жок, мага суудай агылуу бер тынбаган!
Мен каалабайм муздай тонуп турууну,
Мен каалаймын муздан башым көтөрүп,
Өзүмдү ылдый урууну.
Мен каалаймын кыштан жазга барууну.
Өсүмдүккө жан берип талааларда,
Жашыл бүчүр жарууну...
Анда мага канат бергин!
Учам дүйнө үстүнөн.
Бакыт энсеп бийиктикке жүткүнөм.
Баш калкалоо үчүн эмес,
Баш көтөрчүү бакыт бер.
Саманчынын жолундагы өчпөс нурлуу,

Жылдыздарды терип мен.
Кучагыма сыйбаган,
Терендикти өзүн менен ченейин,
Энсеп жүргөм кыйладан.
Кирип келсин ак жарыктар хор менен,
Чексиз бүтпөс кыймыл агып каттаган,
Так ошонун арасында жол менен
Токтобостон жүрүү менин максатым.
Мага деңиз аздык кылат,
Келбейт ага чак башым.
Мелмилдөөлөр керек мага,
Чексиздикке тартылам.
Мени күн да кысат, кечте,
Түн киргенде артынан.
Ушунчалык кыска жана
Коркунучтуу арты улам...
Мен чынында ким экеним,
Билгин келген-баш оорун.
Мен-жашоомун!
Мен-ченеммин!
Мени менен болот ишен,
Убакытка жетүүгө.
Мени менен ченем жашайт,
Түбөлүктүү өсүүгө.
Аалам өзү дагы менмин,
Сенин дагы ичинде.
Ансыз дагы учууда,
Убакыттын жебеси,
Шашылганын көрүп ал!
Колдон келсе бир дагы
Учурбастан кармап кал!»

.....

Мен кайрадан келемин,
Эс алганым бузулду,
«Учуу» саатым шашпай жүрбөйт эгерим.

НАРИСТЕНИН КҮЛКҮСҮ

Уктап жатып күлдү наристе,
Ал эмнеден экен, ким билет?
Алтын табак айдын нурундай,
Аруу бөбөк жатат үлбүрөп.

Өзү билбейт күлкү себебин,
Жыргалындай тынчтык жанынын.
Кулаган нур болуп бийиктен,
Бардыгына чачты жарыгын.

Неге, неге ал күлүп жиберди,
Жергеби, же бийик асманга?
Күлүп ийди анан, акылман
үлгүрбөстөн жооп айтканга.

ТОО ШАРКЫРАТМАСЫ-МЕНИН БИР ТУУГАНЫМ

Жок, жалгыз гана түстү эмес-сүйүп калдым мин
түр үсөн-асанды,
Сүйүп калдым тан супасын, анан дагы кыпкызыл
күн батарды.

Өлүм табытына чейин, келет чындап адам болуп
жашагым,
Анан да, араң зорго жөргөлөгөн куртка окшобой
басаарым.
Күн күркүрөп жаздын күнү, кандай сулуу сөз
жетпеген керемет,
Жер жашоонун сүйүнүчү, мактагандан артыгыраак
бир сүрөт.
Көз жаштары мактагандан жогору, бирок муну
ким билет?
Биздин тагдыр талаабыз да түгөнбөгөн мин күрөш.

Карөзгөйдү жалпайта чаап, мактоолордон кайрат бийик
турар да,
А дениздин бермети да өсмөк беле туруп калган
сууларда.
Бир кездерде жолуккамын, кусалуу айтам
өкүнүчтүн бир азын,
Женил жолдун эрлерине – бийик дөбө жасагыла,
Жымжырт дүйнө терметип, шамал женил сыласын.
« Ах, башын бүтүн болсо эгер, калгандары чөп-чарлар!
Мандай бүтүн, менден кийин мага десе сел алсын!»

Бйладымбы бактыдан, же бир ырдалымбы бактыдан-
Кыйналууну көрбөгөндөр теренден, боору ооруйбу
бирөөгө?
Жок, жакшылык кайрылбады, Кудай катуу таарынтты:
Кыйналганды билбесе ким, андайларга келбейт бакыт
сүрөөгө.
Бир нерсеси менен жакшы таза жан,
Кубаныч же көңүлсүздүк-кымбаттыкта экөөнө тен
караган.

Тынчсыздануусуз жүрөк да бош, кыйылган бир
чөп-чардай.
Түбөлүк издегендер жыргалды, кабагы кир, дайыма
капалуудай.

Төрөлгөндөн жек көрчүмүн кошаматчы, малайларды,
кууларды,
Елена дарыясынын агындысындай алдоо сөздүн
бардыгы.
Тоо деп атайт кыйындыкты эмнеге? Эмне андай
баа берилет?
А, тоолор деген, кечки карангыда да карааны
нак көрүнөт.
Мен шылдын сөз угуп жатам: «Кереги жок жакшы
болуу баарынан!»
Жаман дагы эмеспиз, күнөөбүздүн көп эмеси жагынан...
Калп айтпайбыз башкалардан көбүрөөк, канткен менен
өлбөйбүз.
Эптеп-септеп кандай болгон күндө да, жашообузду
жөндөйбүз!»

Акылсыздык!.. Жашоо керек-жашайбыз! Эптеп эмес, а
адамча!
Адам болуу керек, адам, тактасына өлүмүнүн барганча.
Төрөлгөндөн жаман көрөм, «ооба» же «жок» дебес
бирөөнү,
Кулпу оозунда андайдын, карангы же жарык эмес
жүрөгү.
Ага сонун болсо керек, башкалардын эсебинен
жашаган,
Өздөрүнүн урмат менен уятын уурдап, аштай ашаган!
Өтөт «ортонку» жолдон, тийбес жерде бороон-шамал
эпкини,
Күнгө күйбес же суу кылбас катуу жамгыр өткүнү.
Ооба, алсыз сууга аккандай, башкаларга көрүнүшөт
байкуштай,
Алар дайым ысык да эмес, суук да эмес.

Аларга эч ким кайгырбайт, болсо дагы тирүү өлүктүн
кадамы,
Анык болот эч ким кирбес үйлөрү бар- табытка
окшош а дагы.
Жолдору да мүрзөгө окшош негедир, эскергенге эч
ким жок,
Жүз миң жолу өлсө да ким, ага чыны чыкпайт көздөн
жаш бирок.
Ана кургак гана эскерүүлөр, тирүүлөй өлүк жанга окшоп.
О бир тууганым, бир заматта өтүп кетсин жүрөктөн
Жүз мин кумар, тынчсыздык, капалык же шынгыр
үндүү сүйүнүч,
Күлөсүнбү, каалашынча күлүп ал, ыйлайсынбы-
ыйлагын!
Урдатпагын бакытынды, таарынчынды, кайгыны да
сыйлагын.
Бйлап ал, менин дүйнөм, күлүп ал, кайгынды ичке
жеп алып,
Тирүүлөрдүн жыргалы менен, кууралы менен дем алып.
Жашагым келет кылымым менен өзүмдүн, эптеп эмес,
Арандан эмес, курттай өлүк кадамдап жөргөлөп эмес,
Кереги жок мемиреген өлүктүктү, дарыяны турган өлүк,
Жакшы көрөм катуу бороон, толкундарды жиреп
келип, турист болуу
Туздуу катуу шамалды жакшы көрөм, денизди жүрөк
көрүп.
Жакшы көрөм тоолордун чокуларын, эркектерге
жигиттиктей!
Кайсы жерде жоголушса коркоктор, күч аламын
ошондон үмүт үзбөй.
Шамалдарга кесилишкен жолдорумда, душмандардан
корпоймун.
Досторума ишенем, уят жана арам барын билемин.
Түбөлүккө туристтиктен -өлүк жандай тирүүлүктү
жоктоймун.
Өлүк арыктарда сүзүү туш келсе, өлүк ырды ырдаганга
окшоймун.

Тоо шаркыратмасы бир тууганым, асман жылдыздары
карындаштарым,
Анан да дарыянын шапатасы, бурчта тоо да ыраазы.
Мен да сендей аккым келет шаркырап, шаркыратма бир
тууганым.
Болуу чындап дарыядай, шамалдай-менин аруу максатым!
Жерде болсом тоодой болгум келет мен, а асманда
жылдыздай.
А жүрөктө - ыйык кыял, а ырларда аккым келет
суулардай.

Жок, жалгыз түстүү боёк эмес, сүйөм миндей асан-үсөн
түшкөнүн,
Сүйүп калдым күн батарды, танкы сүрөт, тилкелердин
бүт жерин.
Жана адамча келет менин жашагым, өлүмдүн нак
тактайына жаткыча,
Араң зорго же бир эптеп-септеп эмес, кургтай сойлоп
баскыча...

Жашагым келет адамча!
Чын эркекче, рыцарча!

КАРУСЕЛЬ

Каруселде кыйкырыктар шандуудай,
Түштөгүдөй айланып келет жүрүп.
Балдар, кыздар учушат кытылдашып,
Кимиси атка, кимиси төөгө минип.

Бактылуу жаркыраган жүздөр менен,
Тамаша да балдарга байлангандай.
Же балким жер өзүнүн огу менен,
Өзүнөн өзү гана айлангандай.

Айлануу учуу керемети кандай,
Балдарга бул мүнөттөр бакыт баары.
Бүт дүйнө айлангандай алар үчүн,
Аларга бакыт ата, эне бары.

Бирок баары бат өтөт, куштай учуп,
Жылдар каруселге окшоп зымырашат.
Камкордуктар ортосун кокустуктар,
Айланышып өзүнчө тооруп басат.

Дөнгөлөктүн күчөйт да өжөрдүгү,
Алып учуп алдыга, алга шашат.
Четте туруп караган ата-энелер,
Көбү келер кезекти күтүп жатат.

Алысыраак тургула эми силер,
Тигинде учуп жыргап жаткандардан.
Жана сен да четке жыл чунак бала,
Ал колунду, жакшы эмес оозго салган.

Бирок ал чыйрак бала коркпой турат,
Кыйкырып бардыгындай берилгенден.
Көбүрөөк жырлаган да ошол өндүү,
Алгансып баарынан тез боюн жерден.

Мейли эми, каруселге чыга албасын,
Сүйүнгөнү артыктыр бир тараптан.
Көздөрүнөн сүйүнүч агып нурдай,
Азгырылып башкага аздан, аздан.

Кубанычты бөлүшүп баары менен,
Бактысыздык жок анда, бирок кыйын.
Каруселге түшө албайт, себеби анын,
Чөнтөгүндө акча жок бир да тыйын.

Ойлондум мен, биринчи жолу эмес бул,
Татыктуу бул дүйнөдө жашаганы.
Ким бирөөгө кубаныч алып келсе,
Сүйүнүшөт башкалар атап аны.

КҮЙҮК ЖАРАСЫ

Күйүк изи менин колумда,
Өткөн күндөн кетпес калды так.
Ысык мангал күйүп турганда,
Сөз тыншаганымды жазалап.

«Күйөсүң!»

Бирок, оттун жарыгы мендей-
Кудайалбагырды азгырып.
Күйүп-балачактын сыноосу,
Сыздаткан баа берди аз туруп.

Бир жашымдан мени от тартчу,
Эмне күйсө көрүүгө баарын.
Аран зорго келсем дүйнөгө,
Күйгүзүп бүт суктангандарым.

Биз сыйынып, азгырылчубуз,
Анан, кумирлерден күйчүбүз.
Мен билбеген эрдик узатчу,
Коркунучту билбей жүрчүбүз.

Күйгөн сон мен айттым: келди убак,
От менен да оюн жок калды.
Коркунучтар анан баш жарчу:
Кара, күйүп калба...
Анан жашоо дагы башталчу.

УЙКАШТЫК

Кээде ырлар арасында үндөштүк жок,
Бирок да уйкаштыгы жакшы түшөт.
Же ырлар дирилдек кыл үнү эмес,
Анда биз айтуу керек бүт дүйнөгө,
Түптөлүп ысык жаштан гана бүтөт.
Уйкаштык өңү анан жыпар жыты,
Анан да куштар үнү бак жаңырткан.
А кээде жамгыр сепкен топ булуттар,
Тургандай көрүнүшөт уйкаштыктан.
Башталышы сүйүүнүн, кайгылардын,
Турмушка чырмалышы асыл жандын.
«Тынчтыкка» катар «согуш» деген сөз бар,
Уйкаштай көрүнгөнү коркунучтуу.
«Ойрондоо» дегенге уйкаш «сайрандоо» бар,
Өмүр-өлүм жолу да байкап, уксан,
Бузулбас уйкаштыктай айкалышкан.

ЖАҢЫ ЖЫЛДАГЫ ОЙЛОНУУ

Кийинкиге түртүп кайгы, түйшүктү,
О силердей шайыр жоктур майрамда.
Жалгыз эмес, достор менен шараптап.
Вино толо колго бокал алганда.

Санап болбойт энсөөлөрдү, күлкүнү,
Ишти унутуп, достук куруп тамаша.
Бирок андан бир өзгөчө майрам бар,
Күлкү менен кайгы турган жанаша.

Кыш түнүндө келет анын кезеги,
Кыш түнүндө картаябыз бир жашка.
Кыш түнүндө эски жылды узатып,
Жаны жылдын танында уктап калбашка...

Көз албастан терезени карайбыз,
Сыртта эмне? Кечээкидей жаайт кар.
Бирок кардын азайгандай күмүшү,
Үшкүрсөк да жанылыкты күтүү бар.

Өзгөрүүлөр болсо дейбиз бактылуу,
Эшик суук, тайгалакка чыналган.
Бул жаны жыл ак жолтойлуу болсо экен,
Жакшылыктар жыйынтыгын чыгарган.

Көкүрөктө белгисиз бир сезимден
Кысылгандай жүрөк демин чыгарбайт.
Эмне болот, эмне күтөт алдыда,
Кайгы, бакыт суроолору мин арбайт...

Биз узаткан эски жылдын түнүндө,
Убакыт тез аккан сымал көрүнөт.
Карангыга бизден качкан бүт нерсе,
Жүрөк күйгөн жемелерге өрүлөт.

Кайра баштан жашатчудай сезилет,
Ачык дүйнө, көзүңдү ала качпагын.

Ушул түндө кайгыруу бар бирок да,
Бир жыл жакын өлүм жакка аттадын.

Жыл да бүттү, келгиле эми бул түнү,
Не бүтүрдүк, баа берели оболу.
Бизге моюн бербесе эгер убакыт,
Кур дегенде курулай жаш бололу.

Эмгек берген данктын жана сыймыктын
Ээлерине жарашпайт эч капалык.
Кыштын түнү, жылды узатып айтаарым:
Балким алар калды бир жыл жашарып.

КҮН БАТКАНДА

Келжирөө-кылым бою келжирөө,
Сөз булгаган-эн күнөө.
Жымжырттыкта туруу да
Балким баатырдык чыгар.
Өзүмчө билгим келет,
Белгисиздик-өкүнүч кылар.

Бүт дүйнөнү эстеп турган,
Түнттөй менин жан дүйнөм.
Жарык менен куюлуп ал,
Жүрөктө оюм дүрт күйгөн.

Мен каалаймын,
айланганды чыракка.
Түндө кандай жарык ал,
Ойлорума жарк-журк этип турат а!
А күндүзү тоскоол болот күн бизге,
Ойлор көөмп чункуруна урат а!
Качан биз жыпар-жыттуу,
Жаш гүлдөрдү жытгасак.
Качан бизди эркелетсе назиктик,
Көрүнбөгөн ырлар кылын сезип биз,
Анда бирдей көз карашка кезиктик.

Ай жарыкта жыргайбыз,
Күн нурунан сүйкүмдүү. Көздөр
аны калкалап, көңүл куунап ырдайбыз.
Анан да күн менен асман,
Бизди таштап кайгыга,
Ийилтеби, уктабагын эч качан.
Түш көрүүгө түртөт уйку,
Ойлор желге айдатып,
Түн эргүүгө жакын толкуткан!

ШЕКИ

*Эмнеге сен өзүңдүн Шекине бир дагы ыр
арнаган жоксун?*

(жазылган каттан)

Канча кыйын ыр жаздым, бирок сага,
Бирөөнү арнабапмын менин Шеким!
Ошон үчүн болгондой нааразылык,
Бирок чеги бар бекен, айтчы четин?

Сүйүүнүн балдары үчүн? Сунуш кылгын,
Атын ата, тил жетпейт мындай сөзгө.
Сүйүүсүн айталабы бала энеге,
Мен айтпайм, Шеким менин, андай кезде.

Баласы эне алдында дайым карыз,
Анттымды атын менен бербей калдым.
Эн жакшысы бирок да, эстеп көрсөм,
Брларымдын ичине обон салдын.

Жыпар жыттар куюлган саптарымда?
Шыбырадын. Сенби дейм кызыл ыран,
Угулбайбы булактын шылдыр сөзү,
Сеникиби чынарлар шуудураган.

Мен-бакинчи, ширванчи, гянджинчи,
Ленкорандан жакыным жок, ант беремин!
Карабахка тартылам жаным менен,
Бирок, баарынан мурда-мен шекинчимин!

Менин Шеким, жылытчусун кучагында,
Аралап сыйлыгышып таңкы туман.
Алдымда чыбырчык нур жарылуудан,
Күн менен куюлгандай Азербайжан.
Шекиде туулган, уулу улуу өлкөнүн,
Мындай тагдыр ээси мен- бактылуу жан.

ОКУЛА ТУРГАН КАТТАР

Окула турган каттар, ачык маанай,
Силерге жылуулуктар синип калган.
Жүрөктөрдөн жылытып салам менен,
Бул нак чындык силерге, эмес жалган.

Окула турган каттар, ишенчтерим,
Жанымда кабатыр же жамандыкта.
Үнүлө тиктеп сынап турганынар,
Көрүнөт чындык менен жакын нукта.

Окула турган каттар! Көнүл алып,
Өзүнөр соороткондой болуп бирге.
Качан мен ырларыма шектүү карап,
Жана да этият болчу, жарык күндө.

Качан мага оптимизм жетпегенде,
Качан мен кайгырганда болом даяр.
Көрсө силер, о окула турган каттар,
Мен жазган ырлар менен жанырыктар.

Окурманым, мен сага кууланбаймын!
Эмне билем, билбейсин сен дагы эмне.
Жок, каалайм оттон жарып чыгууну мен.
Түндө жылдыз нурунан келемин же.

Учур эмес жылдыздай жол көрсөткөн,
Макул күлсүн түнкүсүн ыр саптарым.
Болуптур, ал чындыктай, боштондуктай,
Сага чачат алыстан жарыктарын.

Уклатпайт жан дүйнөмдүн оту бийик,
Улуу Насими сыяктуу атка конуу.
Балким бизге от болуу кымбат чыгар,
Женил эмес дүйнөдө адам болуу.

Оту жок жашоо болбойт, жарык болбойт,
Жарыктын булак орду биздин жүрөк.
Андыктан акындарын окуйт эли,
Ырында тирүү жалын оттор күйөт.

Сапты оку-оту менен ысытылган,
Анда бар биздин оору, күлкү, тагдыр.
Эл болбойт акыны жок, мүмкүн эмес,
Андай эл- бир топ, көкүрөгү калбыр.

Качан мага оптимизм жетпегенде,
Качан мен кайгырганда болом даяр.
Окурман жазган каттар берет жардам,
Ага ырым көлөкөлөп келер аяр.

Рахмат сага мин ирет жакшы адамым,
Пикирин, саламын, чын колдоолорун.
Менин ырым-жазган катым окурманым,
Менин ырым-жазган катым, сага жообум.

МЕНИН СТУДЕНТТЕРИМ

Досторум менин, чуркагыла, учкула,
Түпсүз ойлор чокусунан бийиктеп.
Бүгүн болсо сыймыктанып өзүмө,
Силерге эртен алыстыгым тыкыс деп

Силер бүгүн окуучусунар.

А эртен

Көтөрүлөт аранарда көлөкөм.
Силер барбай калган күндү куттуктап,
Космонавка Икар жолу кен экен.

Жок, эмессинер мага чоочун эч качан,
Биз бир тилде келебиз кыялданып,
Мага таза берилчү эле сезиминер,
Биз качан бир басканда кол кармашып.

Өзгөртөөрүн сызыгын дениз кандай
Карап жатам, бир булунга суу кетти да,
Келди башка булунга суу жайылып,
Окуучулар!

Мен силердикмин дайыма.

Өтүп жатат жаштык аудиторияда.

Келип жаткан дениздей,

Кетип жаткан дениздей.

Мен отуз жыл

Окуп, окуп, окуп.

Беш жылдык айлампа менен билим токуп,
Учуп жүрөм, учуп жүрөм, учуп жүрөм,
Силер менен бирге кучагым.

Кайрылып келем бул жакка.

Башкалар менен учамын.

Бош бөлмөлөр, уялар үн-сөзү жок,
Күздө башкаларды күтүп кусамын.
Чачылдынар жылдыздардай, түн ичинде
уйку бербей жана да үмүтүмдө.

А эгерде, уланбай калса ойлорум,
Силерге токтойт-
 үзүлөт, туюк бир жерде,
Алыстыктар кулпуланат!
 Катып калат ирмемде!
Достор, ийилүүнү
 күтпөйм силерден,
жана да кыймылы жок,
 оттун күнү өлгөн.
Айбат, согуу жок...
 Бир гана сыйлашууну суранамын,
Сенин назик дүйнөн катып, сенексин.
Сен өзүнө келбей дагы турасын,
 Мен да өзүмдө эмесмин.
Силкип салгын туруп калган нерсени!
 Ойгон дагы менин ырым ырдагын-
Бирок чертип башкалардын
 сезиминин кылдарын.
Бүттү, мен эмнени жоготсом,-
 сенден табам анын көбүн!
Бүттү, колумдан эмне келбесе,
 Тагдырындан издеймин сенин!
Кайсы жакта болбоюн-
 Сен болосун ал жерде!
Шакирттерим!
 Үмүтүмдүн көпүрөсү силерде.
Сибир жана Пушкин, Вургун
кайда болсо, улап келип ошондон,
Күн жарыгы жатты агып.
Биздин сабактарыбыз түбөлүктүү башталыш.
Туруп калуу деген жок!
 Жана эч кимде болбош керек,
Болбош керек-үлгүдө акыркы сөз.
Бардык жерде жана Мекенде гана,
 кызмат өтөш!

ЭКИ ЖОЛООЧУ

Дайыма, бардык нерсенин,
Эртенине жалт карап.
Оор эмгек жашоону бат башкарат.
Ким мага так айталат,
Каякка учат,
Жылдар кайда кетет, кайда аттанат?

Кайда ызгаар суук жана ысык күн,
Өтөт күндөр кубалашып.
Бириккен насиби жок адамдардын,
Бири жөө жолду басып,
Өзү эсеген максатка турат шашып.
Да бирөө жогор жактын изи менен,
Иш бүтүрөт кара басып.

Мен дагы жөө-жаландап,
Бул жолдорду басып өттүм.
Күчүнө буттарымдын үмүт эттим.
Мандайымда машинанын айнеги эмес,
Кара сууктун шамалын-
Денем менен жарып өттүм!

Машиналар, поезддер,
Учту, калбастан токтоп.
Кол булгалап ким бирөө терезеден,
Кар көздөрүн уялткан жок.
Аларды жамгыр урган жок.
А, жамгыр менен кар мени,
Баардыгы үчүн урду, аяп турган жок.

Билинбестен зымырады,
Пассажирлер олтурган.
Өнгүл-дөнгүл жер менен да өтүштү,
Түрүлгөнсүп ыңгайлуудай жол турган.
Каршы-терши ал жолдор,
Мандайдагы бырыштарга кол сунган.

Дөнгөлөктөр ишенимдүү шашылат,
Пассажир,
Бутун канга ал урган эмес,
Чанды дагы жуткан эмес.
Жашоо деген жөө жүргөнгө ачылат.
Жөө эместер калат аны түшүнбөй,

Бирдей бара жатып ах!-
Жылдар жана жумалар...
Кызык, досум ушундай,
Тагдырлар айланышат тегеренип.
Эн акыры жолугушат максатка,
Пассажири, жөө басканы деле келип.

Дөнгөлөктүн жолу бүтсө кимге эгер,
Аттын алп бир күчүндөй.
Жолун тандап алат ким,
Айланган же энкейишти,
Бийиктикке татыктуу эмес бүтүндөй.

Алып келип бакытын чоң максаттын,
Чыгып келишин бирок,
Көпкө турбайт, ал өзү бир кокустук.
Сен энсеткен максатка-квартирантсын,
А жөө жолоочу-
Чарчаса да кожоюн ал, чын.

БААТЫРЛАРДЫН МҮРЗӨСҮ

Бул дүйнөгө келебиз...
Анын иши катуу жана каардуу.
Кетебиз карангыга...
Бирок бул жер жандуу!
Курмандыкка даяр болбосок жөнөп,
Эгерде биз өлбөсөк Мекен үчүн,
Мекен өлөт.

Мекенине болгон сүйүүн
Сөзүндө эмес,
А канында-туруп калган балээ бар да.
Мөөнөтсүз бердик жерге сөөгүбүздү,
Жашасын деп Мекенибиз кылымдарга!

Анын чакырыгынан,
Бардык өткөн кылым муунунун,
Жообун угам адам уулунун.
Мекен-жер турат
Колумда-
Кыйрагандар-
Эр жүрөк Баабек!
Сактайт жер
Ыйык кайгыны.
Урпактар эскерет муну.
Баатырлардын мүрзөсү-
тарыхтын күбөлөрүндөй.
Улуу Ата Мекендин
Мөөрүндөй.

Курман болгондордун мүрзөсү,
Мүмкүн эмес санаганга аларды.
Кол кармашып жерде калды кылымдап.
Бангилик... Наадандык...
Күрөштөр... Жеништер...
Элимдин намысы, ары-ырым нак.

Курман болгондордун мүрзөсү...
бербейт аларды,
Мага же сага айландырып жолдордон.
Артка, астыга-
Карабагын кайсы гана тарапты,-
Мекениндин көз карашы
Коюп турат сага катуу талапты.

Курман болгондордун мүрзөсү-
ойлор, чүнчүү...
Жол боюнда топурак,
Баш ийбес сот.
Ал мүрзөлөр жатат ыйык ыр ырдап.
Ооба!
Алардын батасы женил бир ыргак.

Алар сага айта алышмак,
Кантип жашап көрүштү,
Кантип анан өлүштү.
А өлүш деген,
Коркунучтуу баары бир,
баатырга да эн күчтүү.
А, баатырлар өлүмү
бекерге эмес, чон жүктүү.

«Ата Мекен сүйөм сени»,-
Ар ким муну кайталайт.
Сүйлөгөндөн тил да көпкө чарчабайт.
Бирок Мекен өлүп жатса,
Чындап кимдер байкабайт.
Андай боло көрбөсүн,
Ким ал үчүн өлүп жатат,
ошону айт!

* * *

Асманда жердеги жашыл чөп, жок шибер,
Мелтирейт көгөргөн көк гана тургансып.

Анда жок шаркыратма, чоку же айыл жер,
Андыктан ал жакта жашабайт ылдамдык.

Булуттар тарашты, эч изи калбады,
Боштукту карасаң, чын эле мынакей.
Көрүндү жер анан, сезимди арбады,
Самелет мынчалык тез учуп барат эй!

Ойлорум көп жолу бөлүнүп түштү бүк,
Булуттуу мунарык чексизби, эмне экен?
Баары бир салмак да, ылдамдык, күчтүүлүк,
Жерде экен, жерде экен, жерде экен?

КАРАБАХТЫК АТ

*1956-жылы Англиянын ханышасына карабахтык
«Заман» деген атты белекке тартуулашкан.*

Джидыр-дюзу
Ат чабыштын майданы.
Көтөрүлөт кайдагы,
Же кулайт го эр жигит...
Джидыр-дюзу,
Сен жасагансын бекемдеп,
Чартылдаган сыяктуу,
Чагылгандан туякты.

Карабахтык ат!
Үнүндү угар менен кишенеген,
Каректер дароо жалт деп чоноюшат,
Жанырып күрөштөрдүн дабыштары,
Жаркылдап кылыч, найза бүт шынгырап,
Жүз эсе күчтүү угулат.

Карабахтын тору аттары-
Моюндары-жалдары анын,
Таянычы
Көр-уулунун
жана Баяндуранын!

Алар ооздуктарын тиштегенде,
Кармабай тур, кууба, шашпа карап жай,-
Асыл тукум аттар алар табылгыс,
Кишинесе көтөрүшөт канаттай!

Жылдар өттү,
Гырат, Дюрат 3 өтүштү.
Замандын да келди убагы гүлдөгөн.
Өткөн учур жаралгандай тумандан,
Учуп келди жерге жаны күн менен.

Күүлдөгөн кылымда кереги не автонун,
Жасаштыбы Заманга туура эместик кенедей.

Мүмкүн эмес кайтуу өткөн нерсеге,
Ракетан да болалбайт эч жебедей!
Эми аттары эмне: Гырат, Дюрат?
Экзотика, унутулган экспонат.

Хан менен ханыша да эмне азыр,
Ооз учунан айтса да, улуулугун бийик тутат.
Биз элеби, убакыттын айрымасы жок деген,
Алар эми биз үчүн бир экзотика.

А Англиянын ханышасычы? – Ал
бош даража ээси деп гана билгинин.
Жакшы сөзгө ороп турат сыртынан,
Мыйыгындан күлчү өткөн бийлигин.

Булуттарда учуп жүрөт дагы эле ал,
Кара жанын эстөөлөрдөн сооротуп.
Жашап жүрөт өзүнчө өткөн мезгилде,
Биздин кылым сый коногу болгонсуп.

Машиналар жакпайт анын көзүнө,
Самолёттор шуулдаган шамалдай-
Кутургандай ылдамдыктар баары бир,
Азыркыдан өткөнкүнү табалбай.

Кыялында кыймылы жок аттарда,
Каретада кызыгында сергүүнүн.
Бөлөгөн жок ал кечээги өлүктү,
Азгыргансыйт наристесин бул күндүн.
Ошон үчүн энсегенин жашырбай,
Жолун ойлойт кылым ашып келүүнүн.

Ат баккычтар көңүлүнө төп келбей,
Анан туруп укмуштай көз карашы-
Көз ирмемде бет алдында коркпогон,
Карабахтын жагып калды тору аты!

Ага ээрди токуганга, жумшады,
Бирок Заман башын чулгуп жинденди.
Окуранып, от устундай кишенеп,
Өзүн алып качты, сүйбөй мингенди.

Падышалык аран кармап ачуусун,
Елизавета аны карап жатты анан.
Моюндай албай, айла кетти малайлар.
Бакытсыздык келсе артынан, ах-жаман!

А ханыша болобу, же болбойбу!-
Падышалык бетке түштү бырыштар.
-Британияда эркек жокпу чын эле,
Бул тентекти момун кылар, уктурар.

Жабышышты көздөр кайра жинденген,
Элик мүчө Заман сындуу ат барбы.
Жер онтоду урулганда туягы,
Кишинесе силкиндири асманды.

Заман дагы түшүнчү эле кишидей,
Тигилерди азгырганын келбети.
Рекордчу- малайларга чуркоо эмес,
Иши зарыл өлүп кетсин өнгөсү.

Ал эч кимди көрбөгөнсүп чын эле,
Күндүн чыгып келатканын карады.
Аттын ушул умтулуучу жоругу,
Илгерки бир кадыры эле а дагы.

Каалап, сезчү тууган жердин бир демин,
Туягынан өөп, чуркатып өстүргөн.
Ага кубат берип дайым согушта,
Зуулдаткан жигит минип көп жүргөн.

Жок, ээринде малай олтурбаш керек,
Кандай гана данктуу атчан болбосун,-

Атты угат ал Көр уулундай согушчан,
Чуркаганын угат Гырат добушун.

Жок, келбесин Ханышага белекке,
Ага жетпейт Заман, уят болгонго.
Ал көргүсү келет баатыр Хаджарды,
Жүрөктүүлүк баштап майдан жолдорго.

Ага чыны Мекениндей көрүнчү,
Айлар менен жылдар жылып келишчү.
Ызгаар кышта мейиз берип багышып,
Жазда жаны ширелүү чөп беришчү.

Тан супада тараганча боз туман,
Алпарышчу чөптүү талаа, шар сууга.
Бирок Заман жебей, ичпей эч нерсе,
Алтын жүгөн арзыбастай айтууга...

Ачуу ага чоочун жердин наны да,
Британияда кадам сайын алы жок.
Жашай албай Шахбуладан алыста
Жана мөлтүр Даш-Алтыдан алыста.

Эркиндик жок... өлдү анан ал жакында,
Унутууга болбойт аны эч, элим,
Далилдеди ал –берилүүнү Мекенге,
Түбөлүктүү Мекен бирөө экенин!

ТОО СУУСУ

Угуп жатам алыстан шарынды сенин
Тоонун суусу.
Түбөлүк умтулуунда жалгыз эмессин
Агымын дуу-дуу.
Сен денизге карай жер менен
Жолунду салдын.
Ушул түн ортосунда эмне сен
Ойготтун кайгым.
Күр-шар үнүнөн капчыгайга айдаган,
Тоолор жаңырат.
А күндүзү үнүн өчкөнсүйт кайрадан
Жүз үндөн тарылат.
Асмандан дүйнөнүн талаалары үчүн,
Келгендей алдырып.
Талаалар, жан-жаныбар жана элдин бүтүн
Суусунун кандырып.
Балким сен каалайсың келүүнү кайрылып
Муздарды жарасын.
Качан сен шаркырап аласың жай кылып
Булуттар арасын?
Эн катуу кайсы жер,
Тоолордун чокусу?
Артка жол жок, ушу!
Денизге шаш!
Айланып жүрөт каным,
Урунуп чыккыйым-баш.
Жүрөгүм, булуттардан төмөн сызып,
Кызык бир кусалыкта:
Таштан-ташка урунам суудай бышып,
Жокчулукка.
Убакыт алып жатат муундарды,
Мезгилим менин...
Эмне экен, кенедей тамчы дагы,
абдан кыска убакытта, толум
жасап коёт көп иш сонун!
Ушундай эмеспи,
Суусу тоонун?

ЖООП

*Ишенимди каалайм ишенич үчүн,
Ишенимден жашоону аябаш үчүн.*

Бехтжет Камал Чаглар

Эмне? Сен бирдеме издединби кызматка,
Кулагыма кеткен жокпу угулуп? Жок!
Ыр жазууга чебер болсок бир башка-
Сени атап акын атка ким коймок.
Сөз муундары, уйкаштыкка жетишип,
Бардык ишин орду-ордуна турар чын.
Бейтынчтыкта чуркап калдын кокустан:
Кайсы жакка жумшаар элең талантын?
Барчылыкты билет кимдер китеп деп,
Сен өзүнө чебердикти ашырдын.
А элин онтоп, саз алдында эзилет,
Калдын анан билбей алын жакырдын.
Күйүп жатты Мекениң,
Ушунчалык ап-ачуу,

Коркунучтуу тынчтыкта,

Бирок жалын

Күйгөн жок да.

Сенде жазган саптар жок да, ыр жок да.
Жүрөктөрдө эркиндиктин жарыгы
Сырдуу жарк деп, кылсан дагы аракет,
Унчукпадын балекет.

Анан акын катары,

Ушулардын алдында сен дароо, жо...
Кантип колун барды өзүңдү саноого!
Шамалдар да учуп жетпей калышчу,
Бирок, гүлдөп турган чакта келип эс,
акылына келдин сен:

ишенимсиз акын,

ынандыруу жок жерде-акын эмес.
Мейли, ырым-укмуш эмес болсо да,
Түшүнмөксүн сен андан, Чаглар,
Кандай гана коркунучтуу сүйүнүч-

Ишенимден ийкемдикти алуу бар!
Жакын эле сенин көзүн жетери.
А, мен Чаглар,
 Эмне демек,
Мурда сыймык эмне эле,
 Уйкаштыктар кийин керек,
Эн биринчи ишеним,
 Андан кийин муун улап сөз келет.

ЖЕТИШЕТ!

«Биздикинен байыркы,
Мүмкүн эмес сүйбөөгө,
Биздикинен ажайып,
Жер жок дүйнөдө!
Бар бизде Көр-уулу,
Анан да бар улуу Физули»
Кудайды карасакчы, муну канча айтабыз!
Айтабыз көп, Аллага да ант берем!
Жаркыратуу үчүн да,
Башкаларды жарык нур менен,
Санасак да,
Өзүбүздүкү деп биз аны!
Ооба, Физули-
Ким экенин кимдер жатат талашып? -
Даанышман,
Бирок, баканооздук мактанычтан адашып,
Биз унуттук көлөкөсү жок экенин, ал мында
тигинин ким, уктап калган,
Көзү өткөндүн көлөкөсү алдында...
Ойлонууга келди кез,
Биз өзүбүз туйдурабыз эмнени,
Жетишет, улуулардын атын ыксыз бузбагыла..
Уят иш, улуу эмес чымчыктарды,
Салыштырып бүткүттөрдүн учканына.
Бабекти күмүш менен мактануу,
Келбеди колубуздан.
Сыймыктанып улуулугун чын мактап,
Өзүбүздүкүндөй,
Сактап,
Идеалдуу баатырларга бараандуу-
Койгон биздин эстелик
Бийиктетип аларды!
Биз ал даанышмандардын
Бут жагында жүрөбүз.
Бийик сүйлөгөндү дагы билебиз.
Баатырларды мактоо парз.

А өзүбүз кайсы жерде баатырбыз,
Ошолордой болуп жашап көрдүкпү?!
Арабызда мейли калсын сакталып,
Жакшылардан ат калып.
Мейли ар бирибизде,
Мурункулар жашап калсын данкталып.
Бирок, алар менен дайым мезгилдер,
Алар сымал алдыга ким умтулат.
Анан бирок, боору таштар.
Артта калып тим турат.

МЕНИН ТОСТУМ

Той күчөдү-
Конок менен достор чогуу келишти.
Бардыгынын бар ичүүгө себеби,
Жөн эле эмес-»Ден соолуктуу бол эми!»,
Тост көтөрүп сөз аяшпайт,
Бир-биринин эске түшүп кереги.
Майрамдашат той бүткөнчө,
Анткен менен эрежесин билишет,
Баш тумандап калса да виного мас,
Бокалдарды бардыгынан биринчи,
көтөрүүнү сүйүшөт.
Алар үчүн маанилүү,
Дасторкондо олтургандын бардыгы.
Болбойт унутуп таштоого,
Кошаматчы сөздөр даяр мактоого:
«Сиздин гана жүрөгүңүз менен биз,
Жүрөгүбүз биргебиз.
Бакубаттуу болсун сиздин ден соолук,
Жакшы адам атаныз,
Сиздей адам жараткан!
Сиз ылайым жүзгө чейин жашаныз!
Үйүңүз үчүн сиздин,
Балдарыңыз үчүн сиздин,
Сиздин урук-тукумуңуз бүт таанымал,
Ошон үчүн алалы, тосту алгыла, кана ал!..»
Ашыкча сөз, калптын даамын татытат,
Тура калып калп ордунан,
утуп бара жатышат.
«Адактуу орундарга» көпүрө салып,
Жасалма сөз жата калып,
Керектүүсүн сүйлөшүп,
Саткынчылык сөздөр гана бийлешип,
Сууроо ташташат.
Сатуу жана сатып алуу күчөйт да,
Соода башташат.
-Ичпейм, түшүн.

Жок.

Кимдин болсун ден соолугу үчүн...

Бирок, азыр ичип жатам,

Кылымга чейин ичем

Биздики үчүн

Эн эле чон

Эн бир кымбат...

-Укмуштай тост...

-Укмуштай адам,-

Укмуштай сөз,

Бирок, ишинен далилденген жок эч.

Эмне экен, белгилүү болсо баарына!-

Вино да куюлган жоктур жөн эле,

Тост каерден башталса,

Алдырып бардык адамды.

Алар бирине-бири болуп көз каранды.

Досунун уяты эмес,

Анын керек жардамынын бири.

Данкы эмес,

А анын керек чини.

Бул жерде бааны билишпейт...

Адамдык таза сөздөр кана,

«Тосттор» эмес,-

Ошон үчүн чакыргандай.

Чын эле бул өзү кандай?

Биз эми күлүп ырдай албайбызды,

Бири-бирибизди бийлеп жандай.

Той деген той, мейличи,

Бузулбасын каныбыз,

Бергендеринин жүгү менен,

Оордобой жаныбыз.

«Биздин ден соолук үчүн ичүүгө»

Рахмат айталы баарыбыз.

Биз ден соолуктабыз аларсыз деле,

Бирок тост керек болсо,

Мына бул сөз даяр силдерге.

Ар бир күнгө жана саатка:
-Күн үчүн,
Бизге жарыгын берген түбөлүк.
Анын эч нерсени бизден,
Доолабастыгын билелик.

ТЫНЫМ

Айткан.

Мен уккам.

Бирок баалуу сөздөрдөн да.

Тыным эле- бүт дүйнөнүн дем алышы.

Алар түпсүз жоготуулар, жарылуу да..

Токто!...

Унчукпоодо дагы терең маани бар!

Аны менен болот көп сыр айтууга!

Кокустан мен көрүп калдым:

Сөз буйткада калганын.

Бирок сыйкырдуу чырак,

Унчукпоону жарык кылат,

Унчукпоо да-улуу тил!

Тынымдар бул биздин балким,

Көп китептер жазылган,

Эн маанилүү сөздүктүр.

* * *

-Капа кылды сени эмне?,

-Эч нерсе эмес!-дегенге...

Капа болуп турганда ачык баспайм.

Жашырам жамандыкты, кайгыны айтпайм

Эч ким аны көрбөсүн! Ээн жерге беземин.

Өчүр шамды алдагы! Аны жакын сеземин,

Сүйүнүчүм угулсун бардыгына, сага, ага,

А кайгым мага калсын жалгыз гана.

* * *

Жээгинде ушул Аракстын-

Мекеним кандашым менин.

Ал эми мандайкы жээк-

Жери Азербайжандын.

Эмне деген Ата Мекен бул?!

Четинде жашоонун турамын мен,

Бүтүндүгүн көрө элекмин,

Мекенимдин, туулган жеримдин.
Агайындар аран катышат,
Суу менен бөлүнүп калган алар,
Сүзүп келип, анан кучакташышат.
Же кыйкырат: «саламатсынбы кымбаттуум!»
Керекпи тоодой капалыкты жаратыш,
Мен сенин толкунун болдум Аракс...
Ушундай кусалык менен Физули,
Карап жатты канча кеч, таң Мекенин,
Карап жатты башка жактан Мекенин...
А мен-жалгыз туулган ушул жеримдей,
Карап жатам талааларды, тоолорду,
Жерди бир боор тууганымдай, кемилбей.

ЖЕР ЖАНА КАРТА

Бардык жакта бир гана жер, ал-ошол,
Бирок, чыны боёп койдук биз ылдам.
Ала-була болду карта дүйнөлүк,
Чек аралар укмуштуудай токулган.

Жерди ар ким ар кандайча кессе да,
Ар бир кадам, ар бир болгон хан деле.
Кичирейип, же чонойгон жок андан,
Мурун кандай болсо ошондой дагы эле.

КОНТРАСТТАР

Гүлдөр качан мин түркүн болушпасын,
Көзүбүздөн өбүшпөйт бизди тандап.
Баары жакшы көрүшсө бир нерсени,
Жетип бизден, дүйнөгө бирөө бармак.

Адамдар бар-ой басып келсен ага,
Сүйлөшкөн сон ийнинден тоо түшкөндөй.
А башкасы «мындан да эртен жаман»,
деп чөктүрөт сөзүн да соо бүткөрбөй.

Сыйынса да Кудайга калп айткан бар,
Көздөрү өтөт желкенден, теше тиктеп.
А бирөө бар, туура эмес сүйлөп алсан,
Кызарат ал сен үчүн өзүн бүктөп.

Өз колунан корккон бар кыймылдатпай,
Кечке ойлонот:»Мени анан эмне дешет?»
Жүрсө болду жаны тынч, уйку бузбай,
Жыл да ага эч ойсуз, бопбош өтөт.

Катылгандын катыгын бергендер бар,
Сүзүп өтөт дайраны өч алууга.
А башка бар, бетине түкүрсөн да,
Кызмат үчүн чыдашат бүт баарына.

Бүт дүйнөнү жүрөккө батырган бар,
Аларды да азгырат бийиктиктер.
Бийиктиги тамагы - да бирөөнүн,
Бир билгени алардын курсак түптөөр.

Бут кийимдер чак эмес бардыгы эле,
Курттар дагы ар кандай жем энсебейт.
Мизин таппай балта сап калса кээде,
Булбул да издеп бир учур роза көксөйт.

Кышкы суукта кар кечип адам тонот,
Бирок эгин кышында жылуу жерде.
Жашайын деп жибек курт пилла токуп,
Кайра өзүнө айланат ал бир көргө.

Чындык болуп көрүнөт калп бизге да,
Кедей менен бай окшош кээде келмек.
Байлык, кенчке жашынып жылан жатса,
Таштандыдан табылат кээде бермет.

Кол саат... деген карасаң, кимдерде жок!
Билерикти тагынсак көңүл толуп.
Узактыгын жебенин көрсөк канча,
Ак жарыкты аз көрүп ошончолук.

Ичүү болбойт эмеспи көрүнгөн суу,
Асыл таш же кийимдин көп чебери.
Бирок, андан жогору баалай келсек,
Тамган бакыт мандайдан эмгек тери.

Дары ичкенде оору да басылгансыйт,
Билсек зыян, дарыдан жоктур пайда.
Өз балында аарылар өзү чөгөт,
Жамандыкты жакшылык женет кайра.

Кээде жарык жаратат карангыны,
Ай тугулуп акылдан табат айла.
Жер адамды бакса да өмүр чектүү,
Жер өзү жейт убакыт келсе кайра.

КИМ ИЗДЕСЕ, АЛ ТАБАТ

*Трояны ачкан Генрих Шлимандын жаркын
элесине арналат*

Ал Гомерди окуган 8 жылдай,
Анан калган эсинде унутулбай.
Троя үчүн болгон бүт кандуу күрөш,
жана да жаны жер жаш.
Сырдуу сөздүн сыйкыры, ырдын дагы үнү саз.
Балалыктын жан дүйнөсүн, отко күйгүзүштү, ах!

Ал чын эле көргөнсүдү,
Парис менен Еленанын сүйүүсүн.
Анан дагы Гомердин ыр сабынан,
Троя өтүп кан-жанына, ээлеп алды күнү-түн.
Эмне деген данк жана не эңселген!..
Анан дагы узун, тыгыз дубалдар,
Көтөрүлүп агышты... көрсөн сен,
Жол берип мунарыктан... карайган,
Эмне деген мунаралар, сарайлар.
Имараты Приамдардын,
Чырактын да жалтылдагын,
Жана дагы килемдер,
Фонтандардын шапатасын,
Көргүн ушул дарбазалар аркылуу.
Бул мунара, фонтандардын жанынан,
Өтүп кеткен ал түшүндө,
Бирок, мурун көргөндөрүн тааныган.
Түшүн айтып берген ал,
Ага кайра айтышчу:
«Баардыгы ушул-
Уламыш, көрүнүштөр болучу...
Сен чындыкты билгин дагы жакын кыл.
Ким билет чындык кай жерде,
Жалган,
акындын сөзү топтолгон.
Жомокко уят ишенген,
Троян сенин жок болгон...»

Анда жооп берди ал:
«Шаар чындык, Гомер менен ырдалган!
Сулуулук алдоо эмес,
анын аты үчүн согуш туусу ыргалган.
Же чындап-сыздоо дал ушу,
Же чындап-акындын кайгысы...
Балким, ушул дүйнөгө
Келдим мен, шарп этип чайпалууга,
Табууга Трояны,
Байыркыны артына кайтарууга...»

Бул дүйнөгө келдик неге туулуп?
Ой жүгүртпөй ким барган-
Бул жашоонун мааниси-изденүүдө.
Асман, жердин сырлары кызыктырат ар качан,
Көтөрүлүп көңүлдөр, ишенимге бөлүнөт.
Жетүүчүдөй чындык ага берилеп.
Коромжулар пайдадай,
Жоготуулар кенчтей болуп көрүнөт.
Ушул таза жалында,
Түпкүрдө эрип калгансып,
Умтулуулар ишенимге өрүлөт...
Узак жылдар күйө берсин мейли ал!
Кудай сактап,
Кимдир бирөө ишенимге кирип дал,
Таап алыш үчүн аны
Керек жалгыз ишенич, а тандоо жок:
Күйгөн болсо жалындап эгерде ким,
Боз түшкөн карангынын женилээрин
Мен билемин.
Ошол эрип момдой жалаң,
Айланып ак жарыкка калат анан.

Изденүүнүн жолдорунда,
Ал жашоону эриткен,
Чындыктын сөлөкөтү болгонунда.
Ишеним гана жолун жарык чачып,

Алп тоолорду казып жатып,
Жердин жети катмарынан,
Таап чыкты улуу Трояны.
От күлүндөй кылымдын калдыгынан,
Ким издесе- ал табат бардыгынан.

... А эгерде, ишеним алдансачы?
Эгерде жок болсочу,
Мобу турган ак сарайлар жерде дагы,
Гомердин кыялындагы,
Жаралса шаарлар аларда.
Эмнени тапмак ал анда,
изденип жан дилинен,
жана айткан күйгөн оттун күлүнөн?
Кимде ким чындап ишенсе,
Максатка толук берилип.
Туралмак ишенимине,
Кай заман болсун көрүнүп.
Издеген жок да шаарды ал,
А, чындыкты,
Түтүндө калган мундукту.

Бекилсе чындык заманда,
Баары бир жашайт ал анда.
Керек чындыкты издеген!
Издеген.
Шлимандай эн катуу,
Кимде ким ички дүйнөдөн,
Жарыкты чачса жалындап,
Карангылыкты такыр үйлөгөн.
Тирилтүүгө мифти да козгоп,
Кажыбас кайратты коштоп,
Ишеним болуп нак чындык,
Жан дүйнөдөн чыксын анда,
Трояга окшоп.

БУЮМДАР СҮЙЛӨШӨТ

*Композитор Узеир Гаджибековдун
жаркын элесине*

Жолдун аягынан башына чейин чийилип,
Башталган түндүк, түштүктүн бүткөн жеринен.
Айрыкча,

бизге бул ат

бир ыйык билинип,

Тарых, мурас да, чыкпаган чындык чегинен.

Азыр го алар, музейдин экспонаттары,
Калем сап, стол жана да нота дептери.
Башкача сезген баалуулук алып баштады,
Жоготуу келген ирмемден өчпөй эч жери.

Көрсө алар, баарын ачыктан ачык айтышкан,
Чыгышып кенен жер менен туруп жарыкка.
Күнүмдүк болчу кысталыш менен чандардан,
Кайталангыс бир өзгөчөлүктү алыша.

Ангеме баштайт...

Тизилген жылдар берметтей,

Эстөө жибине нурундай күндүн жылтылдак.

Женил дем алып... өчкөн, боз күлүн элестей,

Жүрөктүн оту күйүп жанган соң зырпылдап.

Сүйүүсү анын, бой көтөрүүсү, кубанчы,
Жана да эмгек чакырып жаркын келечек.
Умтулуу менен ой тилек, максат, ыры арты,
Буюмдарында жашашат салып саресеп.

Чебер өтсө да сезимде калат сыныгы,
Кылым буюму тизилип сакталып калган.
Узакка жашайт ушунча чексиз чыныгы,
Акылмандын өз өмүрүнөн узак атты алган.

КАРАҢГЫЛЫК

Ички сокур сезим менен,
таптым туура жолду кенен.
Чыйыр жолдо барам жылып,
өкүм сүргөн саатта карангылык.
Качан гана күйгүзгөндө акылым-
көнүл эргүү жарыгын,
Көздөн түшкөн мунарыктай араң жылып,
Жоголду анан заматта карангылык.
Жан дүйнөмдөн,
көрүп жатам космосту,
Жашоону да алдын ала көрө алам,
санаам тынып,
Кайсы жерде түшсө эгер карангылык.

ОЙЛОНУУ

Мен чөпкө жыгылганда үстөмөндөп,
сыяктуу бышкан мөмө,
Кокустан ойлор келди:
Чөптөрдүн шуудурагы кыял беле
Баары тен ойлонуулар:
Асманда күн,
Талаа да гүлдөргө бай.
Көпөлөктөр учушса,
Кичинекей канаттарын кыялдай.
Тоонун чокулары да,
Күн батканын ойлоңууда кыя албай.
Дарактар менен дарыя да ойлонот,
Ушул азыр ким, кандай жан болбосун,
Качан, кантип жол болот...
Өз ичинде ойлонот,
Кирип алып жан дүйнөнүн өзүнө,
Ойлоңуунун жыпар-жытын куюнуп,
жатат жуунуп.

СӨЗ МЕНЕН ЖАСАЛГАН ЖАРАКАТ

Таш боордук адамдарды бөлүп салат,
Күйгүзөт көпүрөлөрдү бекем турган.
Түктүйгөн каштарындан муздак карап,
Үзүлдү мамилелер тагдыр курган.

Жашоо да, кыял дагы алмашылбас,
Дене да убакыт өткөн сайын карыйт.
Көнүлдө жылуулукка уруп далбас,
Өзүн да жетпей ага, башка тарыйт.

Жагымсыз жамандыктар унутулат,
Айыгат жара дагы жылдар менен.
А жылдар айыктыра албайт, жылат,
Суук сөз кылымда да өчпөйт деген.

Бир убак өтү мезгил оор карап,
Жароокер бир сөздү да айта алган жок.
Жүрөт ким нан бар үчүн тирүү санап,
Чарчадым жакшы сөз жок жансызга окшоп.

Келишпейт жүрөк менен чыдамдуулук,
Аны мен кайталаймын бүгүн дагы-
Жалбарган көз карашта бар сулуулук,
Жакшы сөз бар жашоону узартмагы.

Мейли ал көтөрсүн да бийик сени-
Тагдырга таарынганды капа кылба.
Каап аттиң, жылуулуктан аяп нени,
Кээде ага көңүл муктаж турганында.

Мезгилден Мехти кетти- чоң жоготуу,
Заматта жүрөк токтоп, сокпой калган...
Сөз деген шыноо түрткөн өлүм огу,
Дал тийсе чымчык да өлөт чын ажалдан.

Мен өчтөн оорулуумун-жиндеп жооп бер,
Татыктуу убакыттан коркуу гана.
Оо адамдар керемет ак жарык жер,
Баарына жетет орун, бөлсө ич ара.

Айтаарым дүйнөдөй кен кары болсо,
Кайтала абдан керек бирок муну:
Көз караш, сөздөр бассын жакшылыкты,
Түбөлүк жашоо турсун кетпей сыны.

«ООБА « МЕНЕН «ЖОКТУН» ОРТОСУНДА

Түшүнөт душман дагы мага ачык,
А сенин коргонгонун куулук ашкан.
Сүйүүн да адамдардан турат качып,
Бекинет жек көрүүн да мен тараптан.

Көз ирмем өзүндү бир ондодунбу,
Жарыкка карап, сыйрып бет кабын да?
Душманды согуп, досту колдодунбу,-
Кылымда «ооба», «жоктун» ортосунда.

Доско да ачылбаган жан дүйнөсү,
Тигиреп коркуп ага зыкымданып.
Көрчүдөй бардык шартта пайданы өзү,
Эпчилдик канатсыздай сыйгаланып.

Үйүндө телефон да шынгырабайт,
Бул дүйнө өлүп кетсин, зымдарды үздүн.
Бактысыз конгуроосун эч ким чалбайт,
Эми эч ким бузбайт түнүн таттуу түштүн.

Жатасын, турасын өз учурунда,
Кылым да биздин тынчсыз мезгил кулу.
«Татыктуу» турмуш менен жашап мында,
Татыксыз болуп атка-адам уулу.

Сен үчүн баарын өлчөйт- наамдарын,
Жоголсо алар-кайгы чеги деген.
Кыйкырып жаттын коргонуусуз, жанын...
А анын алдында эле баатыр элен.

Өзүндү кымбаттатар жолду билген,
Жумушта эки жүздүү, үйдө деле.
Жашоон да поезд сымал сапар жүргөн,
Бардыгын бөлүштүрүп расписаньеге.

Колундан келбейт кулоо, учуу жана,
Күчтүүлөр чыдайт чонго, кичинеге.

Ийилип жартынан сен алар барда,
Башынды жарабайсын көтөрүүгө.

Жашайсын кулдай, дубал арасында,
Отургуч, мыктагансып турат стол.
Жыл бою үйүндө жок өзгөрүү да,
Сени бүт кокустуктан сактап ошол.

Чалынып кетсең кокус жакшы болмок,
Сыйгалак олтургучтан карангыда.
Сындырдын чай куйганга идиш болжоп,
Селт этип жан чыккандай бир заматта.

Кыйкырдын, күйүп кетин, алын куруп,
Сурмандан көз жаш кулап этегине.
Акыры ишенгендей болдум туруп,
Сен дагы тирүү адам экенине.

ШАМАЛ ЖАНА ЧӨП

*Шамал-чексиз укуктуу, эл-шамал. Шамал кайда
үйлөсө, чөптүн башы ошол жакка ийилет*

Конфуций

Кожоюндар туура, күчтүү шамалдай,
Чөпкө окшотсо- коргоосуз эл өзүбү.
Шамал үйлөп кирсе айла табалбай,
Чөп багынып, кабыл алат эзүүнү.

Конфуцийдин катаал сөзү жөн эмес,
Кожоюндар кайталанып кылымдар.
Бийлик үчүн кан төгүлгөн чендебес,
Күч огундай кызмат кылып ыр саптар.

Мыйзамдарды, иштерди да айлантты,
Империялар соолтушуп тагдырды.
О бул сөздөр, кайтарышкан тактыны,
Ошолордон элдин көөнү көп калды.

Жарык кылып жолдорду алар факелдей,
От кылычтай болуп кожоюндарга.
Жакшылыктан агызышып жаманды эй,
Сыйынышты сыйынгандай Кудайга.

Кара буудай, сазга жаап бүт жерди,
Булак чыкпай колдогону чындыкты.
Анан да калп согушу жок укту элди
Кожоюндар чексиз укук, түнгө ыкты.

О бул сөздөр, өкүм сүргөн кылымдап,
Каршы болуп жалаң асман, жер менен.
Калп-башкарып кожоюндун сырын жаап,
Анын чексиз укугуна тендеген.

Орой шамал эркиндикке айдактап,
Чөптөр жатты онго, солго ийилип.

Бирок, сүйүү менен
Ого бетер милдеттүсүн сен ага!
Сүйгүн, бирок күтпө сыйлыкты,
Сүйгүн, сүйүүнү андан сурабай.
Сүйүп, бирок кайталоонун кереги жок
«Меники, меники!» деп.
Сүйгөндөрдүн бардыгы айтышчу-
«Сеники» деп.

* * *

Көпүрөлөр турат,
Ар башка жээктердин арасында.
Миң, миллион кадамдагы узундукта.
Дагы бир
Көпүрө бар,
Окшош ал баардыгына.
Бирок, ушул
Узундугу кырк нукум
Кыска көпүрө.
Антсе да узундугу ушунчалык,
Кыскалыгы,
Көрүнбөйт бир кылчалык.
Кылымдарды
Женип чыгат.
А мен басып баратам,
Дагы эле жолумду улап...
Мына, туптуура бир жарым кылым
Ушул көпүрөнү, эх менде,
Күчүм жок өтүп кеткенге.

ЭНЕНИН СЫЙЛЫГЫ

Эне жалынат:

-Баарынан күчтүү Алла,

Асман менен жерди сен жараттын.

Берешен сыйлык-жакшылыкты буйруганын.

О кайрылчы,

Эненин суранычына көңүл салып.

Жок, кудиреттүү Алла, адамдардын ортосунда,

Сыйлыктын, эне үчүн таттуураак болгону анык,

Менин жашоомдогу жылдарды да тартып бүтүн,

Бергин балдарыма, балдарынын бакыты үчүн...

Ал эмнени сурады?

Ден соолугун баланын...

Эмне деген толкундоо-көргө шашуусубу анын?

Дүйнөдө көп тендеши жок сыйлыктар.

Бирок, чын көңүлдөн жашоону белек кылуудан

Өткөн кандай сыймык бар?

Эне-

Мындан кыйын бийиктикти билбеймин,

Жана дагы ыраазылык чон атты.

Демек-

Мындан бийик сыйлык жок.

Эне бизге жашоо берет,

Анан дагы өзүнүкүн белек кылат көңүлү ток.

* * *

Көп энелер кыйкырышат балдарына:

-Чуркабагын!

-Энбаштанба!

-Кечке тентип жүрдүн кайда?

-Тынч эми олтургун да!..-

Муну кылба,

Аны кылба...

Анан, баары окшош, ушул да.

Мындан башка балага эмне кылат энелер,
Анан качан сезет дейсин кийин ал,
Мындай женил камкордукту билсе эгер.
Ал каякта,
Тоскоолдуксуз жашоо бакыт себелеп,
Убакыт келет-
Күлкү дагы ченелет.
Жана дагы ар бир кадам,
Тартылмак бар акыл-эске керемет.

БАР БОЛУУНУН МААНИСИ

Тоо умтулат асманга жетпей арымы,
Суунун көкбеттенген агымы,
Бышкан бактын жарыгы,
Бар болгондо мааниси ошол алардын.

Карынын капка салар акыл сөзү,
Жаштыктын жалтанбаган баатыр кези,
Кыз баланын наристе күнөөсүз көзү,
Бар болгондо мааниси ошол алардын.

Ишенимдин керкейип жарылбаганы,
Калптын алсыз арылдаганы,
Күмөн иштин термелип, агылбаганы,
Бар болгондо мааниси ошол алардын.

Ыр жараткандын жүрөк оорусу,
Кынтыксыз эмгектин сыйы болушу,
Эне мээриминин түбөлүк болуусу,
Бар болгондо мааниси ошол алардын.

* * *

Жарык деген жарык, ал оттун жолу,
Карангынын түбү жок, сөздө, көз карашта...
Ал күйүп жатат менин ичимде,
Жүгүнүү үчүнбү?
Анан да чырак күйөт үстүмдө,
Сыйлыкка келгендей.
Жердин жылма эмес жолунда,
Жүгүнүү үчүнбү?

Жарык деген жарык. Карангынын канжары.
Аларга болсо да жакшы жашоо бу,
Эн кызганычтуу,
Сымбаттуулук кабыл албайт мактоону.

Жарылат жарык мунарыкта,
Жазып белди, тизелерди,
Жердеги жыргалга бүтүн,
Эмес ал жүгүнүү үчүн!

ЭКИ СОКУР

Бир сокурду билем мен,
Баардыгын көрүп турат, бардай көзү.
Акылдуу жүзүн айтсаң,
Жарыгы өтүп кеткен жан дүйнөсү.
Ошон үчүн жүрөгүнөн көрөт ал,
Анан аны,
Батынбайсын атаганга сокур деп эч.

Мен билемин дагы бир сокурду,
Чындап эле сокур ал.
Башкаларды кейиткен күнөөлүүнү,
Ал эч качан таарынтпай келет.
Анын көзүнчө өлтүрсө да жолдошун
Ийнин кушуруп коё берет,
Көргөн жокмун деп, сак жан.
Ал өзүн камап салган бекитип,
Силерге чыкпайт кымтыланбастан.
Саатты көрөт да,
Убакытты көрбөйт ал учкан.
Ыйын укса бирөөнүн,
Жок анын чуркап келгиси,
Эч кимге жок көңүл бөлгүсү...
Жок, тигил сокур чынында,
Эч нерсени келбейт көргүсү.

ТҮНКҮ САПАРДА

Селсаяктар,
Жалгыз-жарым, чарчап арып,
Бекеттеги түндөрдү эске салып.
Түшүндүргүс, кусалык кысып улам,
Уйкусуздук үй-жайдын жоктугунан.
Токтогондой заматта жашоо анан,
А эгерде шаар, дениз биз тааныган,
Үйлөр жана тагдырлар,
Же бекеттер-пристань,
Кайда житкен айланып,
Же айлана бош калган.
Бул жерден шаар башталат да,
Кажы-кужу, кобур өчөт, кейиштүү элес,
Ким шаардан кеткендин ар бирине.
Жаныча жолдор бирок, баарына эмес.
Алыска, ышкырыгын сырдуу чалат,
Табышмак сапар алат поезд дагы.
Кимди, кайда алып барат?
Бирөө шашат кайтууга Мекен, элге,
Качандыр бир жылдызы жанган анда,
Каалайт ал көз жумганды ошол жерде.
Поезд сызат акыркы аялдамага,
Бирок, ал кана?
Ким айтат бул жөнүндө мага, сага?
Терезелер түтүндөн түк тумчукпайт.
Уктаганы жатат жолдош,
Жымжырт түн.
Адам дагы унчукпайт.
А кайсы бир станцияга келген бирөө,
Уйкусуз кирпик катат.
Сүйөп алып чекесине алаканын,
Поезди эрте келсе деп күтүп жатат,
Тагдырындай,
Анын кыйын кыймылына азгырылбай.
А бизчи?
Жылдар учат көрүнбөй.

Поездей учат биздин жашоо дагы.
Жоктой анын баш-аягы,
Тыюучу кызыл жарык жана ак жарык
Турса да жол берген жашыл жарык,
Жүрөктөн анкоо ишенип карайт барып.
Түшүнүктүү болсо эгерде максатын,
Анда сен түшүнөсүн,
Кайда, эмнеге бара жаткан себебин,
Кебелбей, таза,
Же ачуулуу, сакалынды кырынбай.
Болушунча унутуп жол алыстап келерин,
Аркасынан ээрчиткен-башталышын жашоонун-
Сен билесиң, кыйындыгы канчалык,
Көп күттүргөн ийгиликти берерин!
Поезддер учат-онтоолор, ырлар менен,
Шайыр күлкү, түйшүктөр оор деген...
Бирөө түшөт станциядан дареги жок,
Бирөө түшөт чоң шаардан, мына азыр,
Тынч алалбайм таптакыр!
Оозун ачып эстешет, бекеттерде түндө уктап,
О канча адамдар, кичинеси, чоңу бар,
Жолдорунун аяктаарын күтүшөт.
Жашоо кымбат, учкун поезд, ылдамдап!
Адамдардын тагдыры-
Түнкү поезддердей нак!

КЫЙМЫЛ

Агым –түшкө кирдин дуулдап,
Көмкөрүлгөн асман, тынчтыкта.
Жүрөк онтоп сендей угулат,
Жандуу жардам издеп турмушта.

Сен не дейсин? Келет түшүнгүм,
Эмне анда, онтоо созулат?
Тыншай албайм сени күндүзкүн,
Үнүн жүздөй үнгө кошулат.

Сыйлыгындай бийик тоолордун-
Бийик жарга күр-шар урунуп,
Элестетип тоонун колдорун,
Сунуласын түзгө куюлуп.

Күнү,
түнү,
жазда,
кышында,
Аттангандай урушка-учасын.
Жер шарында, кыймыл баарында,
Кыймыл тамыр жана асманда.
Айлар, жылдар, көз ирмемдерде,
Бороон суугу, күйгөн ысык же.
Чон атадан чөбөрөгө да,
ар дайыма,
Бардыгында кыймыл-
ал, ошол де!
Менде дагы кыймыл түгөнөт..
Жашоо жеңилбеген эч,
Болгондордон болбогондорго -
Согушта да-кыймыл бир өлөт!

САРАЙ ЖАНА АЛАЧЫК

Л.В.Корниловго

Алачык... чирик канат кыйчылдаган.
Чонойткон тендеши жок Фаталини.
Жүрөктөр төрөлүшөт улуу аталган,
Ким билет кайсыл жерде келет кими.

Туулду алачыкта аппак жарык,
Жаркытып айлананы жылдыздуу саат.
Табышмак эместиги бирок, анык:
Жаратат жарык ойду карангы жак.

Жанында алачыктын-суктангылык,
Керемет аппак сарай турат кенен.
Кызыгы, кетпейт андан карангылык,
Канча ирет салтанаттар өткөн менен.

Абдан бай бар эле анда бир падыша,
А бирок Фатали ойлоп акыл минин.
Хан өтүп, жок болду анан ак сарай да,
Тендешсиз сөзү калды Фаталинин..

Ак сарай... десем дагы хан сарайын,
Чебердик-чыгармачыл эмне калды?
Убакыт берет, болбос- болгон сайын,
Көздөргө чаң учурган замандарды.

Хан болсо берди акча, асыл ташын,
А чебер көңүлдөргө эргүү чачты.
Укту да сурангандар туруп жакын,
А ишин жан дүйнөсү бийлеп жатты.

О менин Мекенимдин чеберлери,
Зынкыйган имараттар тургузгандар.
Төрөлүп, чонойгула тез-тез эми,
Бар жакыр Фатали өскөн алачыктар.

ТАБУУ ЖАНА ЖОГОТУУ

Кандай гана айлантпа, секирбегин,
Бирок, чыны өйдөдөн ылдый турат.
А дөндөн кийин кокту-колот жерин,
Жашоо-бул, сезимдерди келет курап.

Учуп чыгып, кайрадан көгүчкөндөр,
Кызыгышат учканга кайрылышып.
Кыйма-чийме чаташып бир түрмөктөр,
Жолдор келет жолдордон айрылышып.

Таянычтар темирдей таяк окшоп,
Же болбосо жешилбес темир өтүк.
Жоготобуз, эгерде тапсак коштоп,
Айланабыз кылымга кошо кетип.

Бирде сууга белчеден чөмүлөбүз,
Секиребиз кээ бирде отко дагы.
Жоготобуз, эгерде тапсак же биз,
Жердин экен ушундай мыйзамдары.

Күлкү болот күтпөгөн бул өмүрдө,
Азап менен күнөөлөр дагы болот.
Мен жашоону жоготуп жатам күндө,
Тапканымда ордуна ырлар конот.

Сүтгү сактап чаябыз эмне дебе,
Бирок андан майынын даамы жакшы.
Эмнени сен жоготсон, тууган кээде,
Ошону сен таппайсын, такыр, асти.

О дүйнөдө өткөрөт текшерүүдөн,
Биздин чыгым, жана да кирешелер,
Кубанычка, күлкүгө эмне деген,
Бөлөй турган убакыт дагы келер.

Мунун өзү ар кандай тагдыр деген,
Бөлүнүшөт ар дайым эки жакка.

Жамандыктан жана да жеништерден
Болот күндөр сүйүнүч, коркунучта.

Кээде учурайт жолдогу майып болуу-
Салык болгон сыяктуу тездик үчүн.
Сүйүнүчтү апкелбейт кайгы жогу,
Дөнгөлөктө чункурсуз жол жок бүтүн.

А бул жашоо андыктан кымбат улам,
Ажал турат анткени туурасынан.

А жүрөктүн чынында жыргалы жок,
Уяты жок оорунун анан дагы.
А эгерде жүрбөсөк өлүм болжоп,
Керексиздей сезилер жашоо бары.

Бирде сууга белчеден чөмүлөбүз,
Секиребиз кээ бирде отко дагы.
Жоготобуз, эгерде тапсак же биз,
Жашообуздун ушундай мыйзамдары.

БЕТХОВЕНДИ УГУП ЖАТЫП

Ырлар- жанды жыргатып, ачып көңүл,
Төмөн карай ийилип сизге айтаарым.
Эмне гана кылбасын, болсо не бир,
Ушул дүйнө менен чын байланаарым.

Жан дүйнөдө жайнап тоо кызгалдагы,
Жагымдуу үн толкундай жаба куюп.
Үндөр үмүт, ой жана белги дагы-
Көтөрүлүп чертилген кылдан бийик.

Ал күүлөрдө не деген даанышмандык?!
Жүрөктөр кең, кыялда жагым сыр бар.
Жылдыздуу асман, көлөмү кысымга жык,
Голлея кометасын тосуп ырлар.

Жашоону айтам сонунун, эн сонун да,
Ага ишен, жараткын тынчтык күндү.
Асманга да кол жетет ойлорумда,
Акыл, лира бийикке сүрөйт минди.

БОЛУШУ МҮМКҮН...

Мен чындыкты албетте күтпөгөм,
Куюлушкан жомок «болушу мүмкүн...»
Темир деген кандай укмуш зат белем,
«Ооба», «жокко» табылаарбы ал күн-түн.

«Болот мүмкүн»

Кайнатмадай тузу кем,
Көздү каптап чан... жебе бар сонунан.
Күчтүү чындык душманына муш экен,
Анткор мина, жамандыктан коруган.

Ишеним жок болоор жылан ышкырса,
Тозоор үмүт майда-барат түйшүктөн.
«Болот мүмкүн» бузулушу ой сынса,
Аппак күндөр азып барат өнүнөн.

Шектенүүнү саначумун душман деп,
Жүрөгүмдө өсүп чындык мөмөсү.
Жүзүм бизге вино бербей калат эч,
Быша электе үзбөдүнбү сен өзү...

Таттуу түшкө багынышпайт кыялдар,
Катуу турат алды жакта суроолор.
«Ооба» жана «жок» деп так айт ага шар,
«Болот мүмкүн»- кейпи суук коркоктор...

«Ооба» жана «жок»- деген жооптуу сыр,
Өлкөнүн эркин атуулдары үчүн.
Канатсыз кыял күтүү жарашпастыр,
Канатты учуу үчүн берген, түшүн.

КЕЛ, БИР АЗ АЯЛДАЙЛЫ!

Автомобиль, досум токто, мени ук.
Көрүп турат көзүн сенин-
Жомокко айланып кетти чындык.

Кандай сулуулук!
Жарык нур аялуу да,
Аралап жүрөктөргө, капчыгайга!
Жол алыспы?
Эмне болот, карагыла,
Кийинирээк чыксак биз аягына!

Баары бир кечикпейбиз.
Токтой турчу,
Сулуулукка суктануу керек дейбиз.

Абадай таза!
Тазалыктан ушундай,
Төрөлүп кайра, жанылануу сезилсин.
Гүлдөр көзүн ачышты,
Мейли гүлдөр,
Таштарда жаман көздөн бекинсин.
Өтүп жатат убакыт...
Башты жерге салба, аны суратпа.
Убакытты, келчи кармап калалы,
эч болбосо бир азга.

Кел аялдап кечигели, жашыл кечте,
Батар күндүн нуру синген тоо этекте.
Ах, эгер биз ошондо
дагы болор бекенбиз-
Биздин узак өмүрдөгү энкейиште.
Айда эми.
Кыйгачпы же түзбү ал,
Мезгилден сен ашалбасынды эсте.
Бирок,

Болгон жерде чындык жомок,
Андан калбай жарышууда биздин күч.
Автомобилди токтотпостон,
А сени менен убакытты токтоттук
десек болот.

КЫЛЫМ ЖАНА АДАМ

* * *

Бүт дүйнөдө суудан аздык кылат жер,
Бирок дүйнө жер аталып кылымдар.
Бул дүйнөдө жаралбасын эмнелер,
Сулуулугу, сыймыгы да адамдар.

ЖАРЫШУУ

Биздин дүйнө-ат чабыштай айлана,
Бир-биринен озот бир кез атчандар,-
Ушундайча акын менен философ,
Көп жылдарга менден мурда айткан дал.

Ар кимге эле алдыга жол ким берген,
Менде эле эмес тынчсыздануу бер жагы.
Биз, адамдар, жарышабыз илгертен:
Баары өзүнчө, өзүм менен мен дагы.

Умтулам шар, жүрөк чыдап сыйлагын,
Жулунганым- чек арага жетээрим.
Үнүм артта калат дагы ат чабым,
Өзүмдү ашып өзүм жолдо кетемин.

ЖЕР-АСМАН

Тунук бууну, учма бууну
кабыл алат асман.
Кара булуттан түрүлгөн кара булутту-
кабыл алат асман.
Түтүн, көөнү, кабат-кабатталгандыкты,
кабыл алат асман.
Бүт жакшылык, жамандыкты,
кабыл алат асман.
Коркунучун атомдук жарылуунун
кабыл алат асман.
Кыйноо сымал, сабырдуулукту
кабыл алат асман.
Жер эмнени гана бербесин, баарын жай
кабыл алат асман.
Кечирим тууралуу да жалынбай,
кабыл алат асман
Асман сууну жиберет жооп кылып,
Асман сууну куят жооп кылып,
алынган башында баарын.
Азайтуу үчүн жердин ысыктарын,
жууш үчүн кайгы-зарын.

* * *

«Конокмун беш күндүк бул жашоодо мен», -
Кайрылып эски макалдарды чечип,
Олтурат оозун ачып конок деген.
Дүйнөдө кылымда жөн жашап өтүп.

Эми мен ага эмне десем болот?
Макал бар бул жөнүндө, туура түшүн:
«Жутунат чоочун үйгө жаман конок,
Көбүрөөк ичип-жеп, нык тоюш үчүн»

ЭРКЕЧ-ЭЧКИ

Үйүрдүн үстүндө чан учкан,
Түз эле Кудайга!
Эркеч-эчки,
 мүйүздүү согушчан,
Бүт жол ката бой көтөрүп,
Жайлоого алып баратат кой-козуну
 калп жетөлүп.
Малчы-байкуш кой артынан жетүүгө,
Чуркап алы кетүүдө...
 Анан эмей, чурка, чурка!
Бараткан жерде малды эчки баштап,
 Картаң, анан аксак,
ишенимдүү, кыйындык жок койлорго.
Короо койдун көздөрүнө,
 көрүнгөнсүп баатырдай, сыйлап баары,
жол баштагыч, ордендердей төшүндө уйгактары.
Короо кой мага аскерди элестетти,
 Кашка баш кол башчысы
 алдынкы алган чекти.
Жарлардын кыры менен өтөт кылдат,
Эркеч,
 баратып түз жолду ылгап.
Койлор барат аркасынан,
 баарысы эсен-аман,
жана да тынч,
 жетишет жайлоого анан.
Бирок, эн кызыгы мынабул-
 жанында экенинде малкананын,
Кууланганын көр эркечтин,
 эч нерсеге тиешеси жоктой анын.
Сактаган тоодо ал койлорду,
 татыктуу ушунча сак,
Баш кескич болуп алат.
Ал жак кан жыттанат...
 Аянычтуу маарашат койлор анда,
Кетенчиктеп жатышат кокусунан...

Дүрбөлөндүү катарларда...
Баштап алга баратат эркеч жолдо-
Кокусунан бурулуп анан онго,
кайрылат да,
Чыккынчылык менен баарын түртүп орго.
Жол башчы-чыккынчы,
Келе жаткан сыймык менен кенебес.
Тоодо-баатыр,
А бул жерде – ал эмес.
Эркеч-эчки,
Койлорду жайлоого алып барган баштап,
Малканада өлүмгө кетти таштап.

УЛЬКЕР ЖӨНҮНДӨ УЛАМЫШ

*Атасынын өлүмүнөн кийин өз өмүрүн кыйган,
Алиаги Кюрчайлы акындын кызынын жаркын
элесине арналат*

Доо кетип турган ирремде жүрөктү тытпай,
а күйгүздү...

асмандан сыздоо дуу түшүп,
Бүт жашоо жалын,
чагылган чапкан сыныктай
кулап түшкөндө, токойду бүтүн күйгүзүп.

Баа болсо эгер баарына, кандай, ал кана?
Сен анан эмне азаптан азап жараттын.
Тирилткен жоксун атанды, суунун шарына
илинип муздап, өзүндү түртүп не таптын?

Сууда күйгөндү кабыл алды ким дүйнөдө,
Кимден ким чарчайт-убаракерчиликтерден.
Жооп бербейт эле атан да мындай өлүмгө!
Өзүндү мынча курмандык кылдың неге сен?

Сен ойлодун го, айтат деп сунуш, кенеш түз,
Атасыз дүйнө-кайгы деп калган күнүндө.
Биз сени балким, күнөөсүз пенде демекпиз,
Качан гана сен атанды тирилткенинде.

Баатырдык деген жашоонун аты үчүн өлүү,
А сен өлгөндө өлүмдүн аты сезилди.
Бирок ким өзүн жеткирген чексиздикке өзү
Өлүм алдында көтөрүп салдын өзүндү.

Сууну жамынып, кийинип алдын кепиндей,
Тазасын мурда болбогондордун алдында.
Бошодум сенин бул эрдигинден бекилбей,
Кымбатым кызым деген бир ойдо калдым да...

Башкалар тамыр, деп аянычтуудай жүрүшсө,
Аталарынын көлөкөсүндө алар эркелеп.
Сен, кызым менин, көтөрүлөсүн бийикте,
Эркин сөз менен эрдик суктантат көрсө көп.

Изи жок ыры, ойлору сенин атандын,
жүргөндө угуп көтөргөн Мекен акынды.
А сен ыр эмес, өлүмүн менен жаш алдын,
Бийиктигине атандын тендеп атынды.

Ким билет дейсиң кубаныч баасын эн сонку?
Эч ким! Бул жашоо таразасынын ташы оор.
Бирок, ата үчүн белекке берип жашоону,
Кыска өмүрдү узарттын Улькер, ырдайт доор...

* * *

Менин атым чырпыкча эле-булкунган,
Кол-канаты бийиктикке жулкунган.
Тегиз жолдор, жалгыз аяк чыйырда,
Биринчи кыялдануулар,
Кайдасынар силер, кайдасынар?

Күндөрүм менин калпы жок,
Кайда баары-эн биринчи жолку топ.
Күндөрүм менин-суунун тамчыларындай,
Шондо дүйнө жарыгы ай,
Майрамдарды өткөргөн,
Кызганычтар шектенген,
Кайдасынар силер, кайдасынар?

Эсимде,
элестетем ыраазы сезимде,
Нан-тандырга жабылган,
Жыпжылуу нан,
Биздики.
Самовардын чайы түтүн жыттанган.
Оролгон жупка анан!

Жүрөктөн сүйлөшүүлөр, жөнөкөй,
Мааниси салмак баскан.
Анда баарын-
ачык жана жашырбастан!
Мен кайда болсом,
Бүт ошого жараша үлүштөрүм,
Кайдасың илгерки
көнүл назым менин?..

* * *

Сокурду сокур атаса сокур деп, эч нерсе эмес анда,
Бактысыздык - а, эгер көздүүнү шылдындаса сокур деп!
Жоон устун жыгачты ким байкабаса, ал өзүнөн көрсүн да,
А, чоочун көзгө ар дайыма көрүнүп турат бир тал чөп!

Адепсиз тырышат баарынан бийик болууга анткени,
Туш келсең анын уу тилине аёну сураба ириде.
Чабалактап өзү кайра, балким, түшүп калат өз кирине.

* * *

Ал дүйнөдөн өттү, жабылган көздүн жашында
Бүт дүйнө өчтү.
Жашоонун жарыгы өчтү.
Жылуусу кетелек анын көз жашы,
Анан да али жашап жатты колунда сааты.

* * *

Мен адаммын! Миндеген каалоо, миндеген кыял бар
менде,
Бирок, бир гана ишенимди-
сары майдай сактап келем же,
компасым менин алмашпаган.
Анда абдан курч жебелер-
Максатым менин, жолум менин, курула элек үйүм дейм.
Жолдордун баары тарамдалган, ишенимдүү деп
бекемдейм.

Бирок, ишенимдин тарамдалган жолу жок болсо

да дегин-

Түнүлбөйт да түгөнбөйт ишенимим менин!

Көз жеткенинин аркасынан баратып,

түшүнөбүз анан да жетпегенин.

УБАКЫТ ЖӨНҮНДӨ БАЛЛАДА

Токто, көз ирмем!..

Гёте

Жетишпейт бизге убакыт,
Жетпейт ал бүткүл жашоодо...
Ала канат ат сымал,
Алдыга бизден узоодо.
Кар бүртүгүндөй марттагы,
Эрийт ал алаканымда.
Жетишпейт бизге убакыт...
Бир сааттык кыялданууда,
Үч ирет жашоо
батпайт!
А балким мындан жакшыбы,
Бир тал саман сыяктуу
Иш үчүн
 кармап калуу?
Түбөлүк-
 күндөп да, түндөп да өтөт бат,
Бүт жашоодо-
 сааттын артынан саат,
Эптеп бир тал саманды сүйрөйбүз-ишти,
Же-бир тал саман бизди...
Билбейсин эмнеден баштоону!
Бул- түбөлүктүүлүктүн иши,
Бул- бир сааттын иши...
-Карыз бергилечи убакыттан,
Кечиресиздер, сиздерде эмненин атынан?
-Эч кандай үстөккө да бара алышпайт
Каршылыктар жардам бере алышпайт,
Ага кошо да, кемите да албайсың-
Убакыт артка кайтпас койберилген, долу.
Жаанын огу!
Токтогула!
Келгилечи, иш бүткөнүн бергилечи!
Келишимдер түзүлбөйт,

Андан нары,
Жебелердин айланышы үзүлбөйт,
Жарык
 Карангы менен алмашат,
Же планета айланат
Түбөлүккө-
 Түндө да, күндө да,
Ишин жасап өзүнүн...
Канча гүлдөр
 жыпар жытын
биз жыттабадык?
Канча
биз иштерге ыктабадык?
Канча
Эс албадык?
Канча
Кийим кийбедик?
Канча тоскоолдуктардын
Алдын алып, билбедик?
Бирок каалообузду суратып!
...Жетпей келет бизге убакыт,
Мезгил менен болбой калдык...
Бирөөнүн жылдызы учуп кетти,
Кимдир бирөө
 ашууга жетти...
Убакыт,
 Убакыт аз!
Минтип ачык ырдайлы саз,
Акыры акыл кирип, жетилгени өзүнө
Кокус
 токтотот
 көз ирмем убакытты,
Багынтат анан түбөлүктүүлүктү өзүнө.

* * *

Жазда кызык, жашайбыз кышты күтүп,
Кышта болсо кайрадан жазды эңсеп.

КАРЫЗ

Баштагыдай эле алар жолугушту,
Аткаминерлерчесинен олтуруп дасторкондо.
Эки чөйчөк чай ичип оолугушту,
Бир жесирге боор ооруп да угуттуу.
Шайыр-шатман, чыгышты.
Калышты анан унчукпай,
Кургак кыйчылдашалбай.
Чындап эле карызы
Өлгөн достун алдында тирүүлөрдүн
Байланышчу чөйрөсү ушулбу деп түнөрдүм.
Мен бул ойду чоочуп, кууп жибердим!

* * *

Булбул, ырдадын сен кылым карып,
Поэзия багымда менин.
Таажыны эми жулуп алып,
Берген болсон эгер корозго.
Сени биздин ырлардан,
Каргадай ташка алып кууса болот го.
Темселеп алыс жүрүп талааларда,
Бирок, мындан бай болсо да ал арада-
Үнү жокто булбулдун, ырлар да жок,
же бир түп бак, ырдайсын кай талаада?

* * *

Отторун семафордун жолдо санап,
Баратам. Оттор учкан чымчыктардай.
Түн, узун кирпичинен жерди карап,
Бекиткен эки-үч анда жылдыз бардай.

Күн батыш кызыл оттой күйүп барат,
Ойлонуу поездеги жыргал мага.
Ой кошуп дөнгөлөктөр така-так-так,
Алдында жолугуунун танга маалга.

Карачы, жылдыз чаны куят, зор го,
Ошол чан суу үстүнө жантаймалап.
Күн болсо түбөлүккө дайым жолдо
Так ушул дөнгөлөктөрдөй айланат.

Түн бою дөнгөлөктөр, дөнгөлөктөр,
Жылдыздын жылтылдагы коштоп жылат.
Биз менен поезд жана зымырайт жер,
Ойлоого болот, бирок «токтоп турат».

Ойлоого болот жылып, баратат деп,
Көтөрүп өзүбүзгө оордукту.
Жарыкка карангыдан умтулуп көп,
Жылдыздар, күн да артта калган жокпу...

САЛМАКСЫЗДЫК

Канатсызбыз, жүрсөк дагы жан үрөп,
Бирок дайым умтулчубуз учууга.
Адам учат түш көргөндө канча ирет,
Алтындалган асман нурун сузууга.

Кыял деген бийиктикке умтулуу,-
Же бул энсөө жаралгандан болгонбу?
Мүмкүн эмес тирүүлүктө тим туруу,
Ой жүрөктү ороп алып толгонду.

Абадагы жолдор бизди азгырат,
Жана дагы асманда учкан катарлар.
Салмаксыздык дегенди эгер алсаң так,
Жердин оорчулугу алыс, алсырар.

Кыял учса асман алдында бүгүн,
Сактанабыз жамандыктан кызганган.
Жүрөктөрдөн силкип жердин бүт жүгүн,
Аз да болсо салмак -бактылуулуктан.

Көпөлөктөй, көпөлөктөй учабыз,
Үстүндө мин жашоо көрүп жыргалдуу.
Сыйкыр окшоп, жалан майрам тутабыз,
Кубанычтан энсөө женип кылган дуу.

Көртирликтин түйшүктөрүн коштошуп,
Дирилдеген канаттарды тагынып.
Көз ирмемде байланыштар топтошуп,
Бизсиз эле бекем күчкө багынып.

Батир, дубал, кабат үйлөр жана да,
Көчөлөрдүн катарлары, тепкичтер.
Чек аралар аянттардын баарында,
Геометрия белгилери, өтүп көр.

Мейли угушсун, эскерткиле бардыгын,
Кетем бардык чектөөлөрдөн түз чыгып!

Чындыкка деп чындап жулунгандыгым,
Шектенбестен жамандыкты шыпырып.

Дүйнө эмнени көрсөтөт?- ал, топтомдор
Чек аралар, кесилиштер кенедей,
Арасында жандүйнөгө жок жолдор,
Мейкиндиктер ага сүйкүм немедей..

Мына эмнеге, болгон кезде асманда,
Жан дүйнөдөн силкип жердин түйшүгүн,
бийикке учат. Көздөр да эс алсын да,
Бул жашоонун тургузмакпы түркүгүн.

Асман кендик, бизди өзүнө азгырып,
Өчүрөт түк чек араны жол тургай.
Бизди тартат жер түйшүгү наз куруп,
Бирок, өзүн өзү унтууга болтурбай.

Мен жана сен –жашоо деген бар чакта,
Берилгенден умтулууну каалайбыз.
Бийиктиктин жыргалына кансак да,
Тартуу күчтөн кутулганга даабайбыз.

Бирок көбү ал бийиктикке жеттиби?
Космонавттар, баатырларда санаадай.
Кимде болсо сүйүү, боорукер түбү,
Жер алдынан күйүп чыккан лавадай.

Сүйүү-ага бизди үзүү берилген,
Жашоодогу акыл-эстен, чындыктан
Баш катырма оор менен женилден,
Жалтанбастык татыктуу ага шар учкан.

Чыгармачылык, тууган да ага бийик дем.
Күн да, түн да сүйкүм ага бар туруп.
А сүйүүнү женген-бактай гүлдөгөн,
Түбөлүктүү жерге турат тартылып.

ЖАКШЫ, БИЛБЕГЕНИБИЗ

Мүмкүнчүлүк бизге чектүү болсо да,
Токтоталбас каалоолордун чеги азап.
Түштөр кирет, чоочулоолор консо да,
Өндө, түштө тобокелчил тоо ашат.

Жашоо качан кыялдарга тенелсе,
Кереги жок болмок экен түштөрдүн.
Бирок түштөр керексиздей ченелсе,
Айланмакпыз муздагына бүт жердин.

Сүйүү, бакыт, сыздоо жана түйшүктө,
Жаныбызда жашайт үмүт сыйкырдуу.
Муктаж болуп кыялдарды сүйдүк же,
А кыял жок-карангы... жок умтулуу.

Кыял-пери, издеринин артынан
Чуркайбыз биз... балким кандай чекилик.
Түтүн сунат, тартып алып чынды анан:
А келечек элестерге бекинип.

Ойлор кандай тез-тез сыздоого толот,
Жашоо деген айлампа жол көрүнөт.
Таттуу түштөр бакыт берет, а бирок,
Кайгы менен дос болушат көп ирет.

Кучак ачтын, унтуп көптү түш менен,
Энсөөлөрдүн гүлзарына окшошуп.
Жакшы! Гүлдө болсо дагы ич кенен,
Керемет жан, кооздукту топтошуп.

Кайдан чыкты бул үн мындай тынчтыкта,
Ал тараптан угулдубу, же менден?
Түшүмдө учуп жаткан болсом учкучча,
Жаткан... менин төшөгүмө, ким келген?

Кайдан агып келген суу бул шылдырап,
Түбү жоктук үзүлгөндөй заматта.
Бүт көрүнбөй бизге бул жээк не турат,
Белгисиздик тигил турган тарапта.

Мен эмнени билем? «Нени аз билем?»
Бүт билимдер кокустуктай болуп туру...
Баарын билсем, менин жашоом изгиден,
Кызыксыздай болуп калмак, жок сыры.

* * *

Өлүм жүгүн алпаратат самолеттор тигинде,
Күнөөсүз асмандын бийиктигинде.
Жаны машиналар,
Жана жаны куралдар,
Ылдамдыктар жана да,
Айланада жаны баа.
Иштер-эски,
Максат-эски,
Абдан эски күнөө да.

* * *

Сугардым бакты,
жер сууну синиргенче.
Эсиме түштү, сөздөрүн коштошкондогу.
Чыртылдайм кайра чымчыктай капалык келсе,
Эскерүү куласа күчүм жок токтотконго, бу...
Биз жолукканда, женгенбиз айрылууну,
Түшүндүк анда, оор экенин суусагандык.
Унчукпай бири-бирибизге, айбыгуубу,
Сүйлөөнүн кереги жоктой тагдырда калдык.

Таштардай кыймылсызбыз, кабыктай оролгон,
Учунда тилибиздин чоочун ойлор турат шу...
Качан жарылуу келгенде, кургаган ооздон,
Күрсүнүп ошондо, энсейбиз мөл булакты.

НЕКРОЛОГ

Некролог-акыркы жыйынтыгы бүт жашоонун,
Канча жылдар мөөнөтүн бүттү атоонун,
Иш боюнча караганга сонку-намыс,
Кол иши эмес өлүмдү кууп салыш.
Какшаганы күлкүгө же бузулдубу?
Бизге карап унчукпай, кысындыбы?
Ар кимде иштен дагы чоң ойлор бар,
Чек койгонго баш ийбейт бүт кыялдар.
Неге алабыз кайгылуу жыйынтыкты,
Кыялдан не сызбайбыз некрологду.

* * *

Акыркы саатта, акыркы көз ирмемде,
Түшүнүктүү болот маани баарыбызга.
Биздин жашообуз бүт,
Мына жатат
Алаканда тургандай алдыбызда.
Дагы бир жашоо болсо дал ушундай,
Ал башкача болмок, керемет көрүнүштөр,
бардык тушта.

Жашыруун сырды билсек жашоодогу,
Жакшылык, жамандыкка сүрөт тагып
коймокпуз, бирок сырды ортодогу
шыбырап, күч жок бизде, мезгил агып.

* * *

Мен ооруп калдым.
Билиш керек азыр температураны.
Чекеме койдум ысык алаканымды.
Кыркка жеткенби?
Билбейм кимге да ачууланганымды.
Градуснигим кана өзүмдүн?
Кургак отко кыйналып жатам түк,
Кана градусник?
Ал өзү айнектен, бизге окшош эле жаралган.

Билеби ал мен да андай так болгонумду ?
Түшүмө кирбей дагы койгонун бул...
Мендеги оттун ченеми,
Ырайымсыз, жаркылдамак алдында колдорумдун!

КИБЕРНЕТИКА

Билерман машина
Ойду табууга:
Алдагын келеби,
Жол бербейт ага.
Билет машина
Эсептөөнү да.
Сурообу,
Үйрөндүм эми,
Ырды куроону!
Кибернетика баратат-
кылымы машинанын.
Биз да бала сымал,
шашылабыз алдыга:
Ушундай да болот,
өзүбүздү коркутабыз өзүбүз.
Акыл-эсте сенсация коштотту,
ал турсун дүрбөлөн:
Машина тууп жатат,
өзүнө окшошту!
А макул, атайлы-
Машинаны тил алчаак бала деп,
А эгер бул-
Машина- балким жубарымбек?
Анда так болчусу-
Ырга көөнү келбейт эч.
Өзүмдү кылып убара,
кереги жок болот.
Сезимдер козголот,
Ошолорго окшош
Арзыбаган нерсе,
Кусалык Ата Мекенге
же достукка келсе!..
А сен жөндөмдүүсүңбү,
Кандай эрдикти жасоону берсе?

Алды жагында
бийик чокудай.
Мен ийилемин
сенин алдында,
чыгармачыл
адамдай,
а машинадай эмес.
Балким машина
андай небес,
эн жакшы дос,
жана жардамчы.
Аны бирок,
болот өлтүрүүнү үйрөтүүгө
кылып шарт,
ал машина да,
бети тырышпайт!
А сенин достугунда,
сүйүүндө көрүп ажалды,
кереги барбы сага
алмаштыруу адамды!
Кандай сезим болсо да
мага атагын,
унутулгус жана
ардактап!
Акындай,
жана да эркектей,
менин көргүм келбейт,
от менен канды:
Болот ишенсе, барбы,
Ачуумду чыгарсам машинадан.
Бирок, ишене алабы,
Өзүнүн сүйүүсүнө асыл адам?...

АНТЕННА

Үйлөрдүн чатырынын кылда учунда,
Бөлүнгөн дубалдардын үстүн тойлоп,
Антенналардын болот чыбыкчалары
Сөнгөктөрдөн,
жаш бутактар дүйнө бойлоп,
Чоорлор жениш жөнүндө
Сыбызгыга жатат ойноп.
Баштагы таажычанын тикенеге,
Күн менен кылым, жана өнүгүүнүн,
Үн көпүрөсү темирден.
Алп канаттар,
кучактап алган дүйнө кең...
Адамга керек экен,
Ар бир саат,
Ар ирмем,
Кенчтерден, аталган
жалпы бакыт, кайгы болуп,
Үлүшүн алат өзүнүн...
Мээнин бөлүкчөлөрүндө
Пайда болду суроо «болобу?» деп.
Адамдар издешишкен чечимди көп.
Мына, эми, хирургдун курч бычагындай,
Имаратты кутудай тешип салган.
Кээ бир кезде антенна,
Жыпжыланач дарактай,
Калтырап калган.
Шамалдан эмес!
Аны калтыратат, калчылдатат,
Тигил,
Биз жасаган нерселер гана,
Кылымдын нерви-антенна!

Ах, бутактары жок дарак!
Геометриялык фигура!
Бүт дүйнөнүн бөлүктөрү,
Тартылган биздин үйлөргө.

Каалоолор өтөт нервдерден.
Ток сыяктуу электр өткөргүчтөрдөн.
Уккум келет бүт баарын,
Биринчи,
өз мээме иш берген...
Дүйнөнүн алыс аркы бөлүгү,
Бирок жакын, чатырымдын үстүндө.
Биздин металл көзүбүз,
Болоттой кулактарыбыз,
Көрүп, угуп да жатат күн-түндө.

Эми баары бир... баары бир...
Бир нерсе тынчымды алат менин,
Айталы, өз жанын менен сүйлөшүү-
Ага түшүнө алабы сезимим?
Миндеген тоскоолдор!
Жакшы дагы
Бир толкунда болсок биз...
Кошунамдын ичинде эмне экенин,
Ошол эле түйшүктөрдү көтөргөн,
Ошол имаратта өмүрү өтөлгөн,-
Билбейм, себеп...
Айыптуудай боломун күн мурунтан.
Бул үчүн ким жооп берет?
Мен?
Ал?
Кайсы бир үчүнчүгөчү?
Биздин акыл
Бүт бардыгын эңсеп тарып, сүрөчү.
Көрүнөт ал бизге чункур сыяктуу,
А эгерде тайыз болсо жан дүйнө,
Келгиле сезели аны уяттуу,
Бардык күчтү бар кылалы,
Келгиле жүрөктүн үстүндө,
көтөрөлү антеннаны!

Алыстыкты,
ойлорду мыкты

кошуп шыкты
жүрөк менен асылдыкты
кучактайбыз
жакындыкты!

ПИРКУЛДАГЫ ОБСЕРВАТОРИЯ

Обсерватория!..

Көрксүз үйчө бар мында.

Темир куполдору турат,

Асман дарбазаларынын алдында,

Түпсүздүктүн кырында,

Калчылдаган телескоптор урунма.

Ал асманга жана жерге караштуу,

Унуткандай билдирүүнү шашылыш,

Жердеги иштер тараптуу.

Дүйнөнү карап жатам мен,

Тешип өтүп башка дүйнө аркылуу.

туулушкан эмнелер,

же жоголгон нерсе бизден канча улуу.

Ушул жерде, жолдо кыштак четинде,

Бут алдында босогосу ааламдын,

Карап анан жылдыздуу терезеге,

келе түшөт баалангын.

Элчиси-түндүн жарым,

Акылы-планетанын.

Түш көрбөстөн тосуп нурду ак танда,

Ошол сенин күнүн болот,

Качан анда жылдыз күйүп турганда.

Жана ошол жактагы-

салмаксыз галактика арасында.

Сен билесин, түш көрбөгөн түндөрүндө

Күйүп-өчкөн топ жылдыздар алфавитин.

Канча күчүн...

Сен асмандык хордо кармап үндөрдү.

Караңгыны алмаштырат жарык кесип,

Гүлдүү тандын нурлары тешип өтүп.

Чексиздиктер аркылуу,

Мейкиндик кендигинде жанып-өчүп,

Илкип бара жатышат,

жылдыздуу тумандардан кечип өтүп,

Чарчанкы асман жарыгы,

Тынчы мында...

Кербендер
Бул жерде да да конок болот,
Сенин түнкү тынчтыгында.

Анан гана, таң супасы алдында
Сен кайтып келесин жарык менен.
Түйшүктөрдүн айлампасы бүгүн кенен.
Бирок, жез денеси телескопдун,
Умтулуп ошол жакка,
Башка да жумуштарга келе жаткан,
бизди күтүп баштан.
Жана бүт сөлөкөтүн сенин-
Жарыкта ал капкара,
Тоо кырында монументтей,
Келечекте дүйнөнүн
эсиндей.

Кайсы жакка өтүшкөн жок көздөр да.
Сен ачып жатасын
жылдыздуу мейкиндиктерди,
жана угасын сен алыстарга,
Чакыруусун мейкиндикти эми.

АСТРОНОМ-АКЫН

Сен-астрономсун. Астрономмун мен дагы.
Кесибибиз дүйнөдөй картан, андан ары.
Мына телескоп.
Мына калем сап морт.
Дайыма изденебиз,
издейбиз,
изденебиз түндө дагы.
Сен жаны жылдыздарды,
Мен жаны сөздөрдү.
Демек, изденүүдө жүргөн кезде-
Жан дүйнөбүз да жаны.

Үзөңгүлөш жүрөт жакшы, жамандык,
Бирок алга агат алсыз ак жарык.
Жаны жол,
Жаны сөз...
Жылдыз
Качан, кайда, канча жылдан кийин да,
Биз аларды көрөбүзбү экөөбүз.
Эс алуу жок кечки издөөдө, сезебиз.
Жана дагы сырлары көп адамдын,
Анан анда
кармашууну уланткандай кетебиз.

Азгырат сырлар учуп жаткан ары,
Жалгыз аяк жол жана асмандагы.
Биз баштайбыз бир-бирден саноолорду,
Тереңдик, бийиктикти каткандагы.
Учуп сен баратасың -тигил жакка,
Жылдыздуу катар кайда болсо жаны.

Мүмкүндүк чырмалышкан кайсы жерде,
Буулашат түбөлүк аны вакуумдарда.
Жана да зымырайсың акырындап,
жүрөктүн калтырагы басылаарда,
Айланып жылдыздардын катарында,

жүрөбүз биз да анда.
Сен өзүн түшүнүксүз болгондойсун,
Сен анан ушул саатта,
Жашайсын керметтүү поэзияда.
Биз билет турбайбызбы,
Кайсыл жакка сүзүүнү.
Анан дагы түн биз үчүн,
Кыры жок үй,
Биз бирдейбиз-акын жана астроном.
Кызыкпай кантип анан тим турабыз,
Биз сырларды ачканга умтулабыз.
Океанга жол-кандай татаал аалам,
Ал жакта жылдыздар да алсыз күйөт,
түпкүрдө,
Эгерде, бирок менин бир тууганым,
Тагдырда чөгүү керек болсо жаның,
Жакшы го теренирээк чөгүүсү анын,
Жерден алыс...
Ал бир намыс.
Анан да билбейм деги бир жазмышка,
Коркуудан башка.
Алсыздардын кимиси терен чөгө алмак.
Алар жөнүндө ошол замат, ошол саат унутулат.
Бирок болсун, төлөйбүз кымбат баа менен-
Жол терендик менен ченелсин жана кенен.
Өмүргө колун кезеп, өтүп күндөн,
Чындык кайда болсо,
Ал-көздөн далдаа бекитилген.

Алпы көлөмү?
-Менин сүйүүм абдан чон,
Жер сыяктуу!-
Кыйкырчумун кубанычтуу.
-Азамат!-
Атам күлүп айтчу мага,-
Балам, жер батпайт да кучакка!

Анткени, чондук ченеми,
Атама дүйнөдөгү жер болчу.
Чети жоктой созулган кен көлөмү.

Корком,
Адашамбы деп мен акылдан,
Мейкиндикте мага ачылган,
Кайда колу, турган,
биздин кичинекей жер шарынын,
Айга сунган.

САГА БООРУМ ООРУЙТ

(тоголок арызчылга)

Кандай гана бактысызсын, байкушсун,
Эн алсызы сенсин душмандарымдын.
Кандай бийиктикке жетер «артыксын»?
Менин уят болушума зарылдын.

Жетпейт окшойм түшүнүүгө аны мен,
Кармай албас сен умтулган жиптерди.
Өскүн келет кандай максатын менен,
Жакынынды жыгууга не күч келди?

Балким, жаман тагдырына бирөөнүн,
Күчкө кирип, ырахатка батаарсын.
Түшүн, мунун болоор өзү күнөөнүн,
Ал күч эмес, алсыздыгын-начарсын.

Көпсүнөр да, атынарды жашырып,
Аракеттенип өчүргөнгө жарыкты...
Бирок, сендик кир жазылган сап туруп,
Ишендирет жакын менен алысты.

Мен коркпоймун жамандыктан, кайгыдан,
Күчөйт ага эрким, талант көрөңгөм.
Жеништерим сансыз, утур арбыган,
Муштум менен урбаш үчүн төрөлгөм.

Жашынасын, шпиончо караандай,
Бекиткендей дүйнөгө көз карашын.
Өзүндү өзүн өлтүрөсүн чаяндай,
Жек көрүүнүн уусу кайдан тарасын.

Мен бийиктейм, жакшыны алып жашоодон,
Сүйүнүчтүү конок келет үйүмө.
Бактысызсын сен айлана кароодон,
А жинине жиндер келет үйүлө.

Жаманынды алып келдин кылымга,
Мага бердин о, сен канча жамандык.
Ойлодум мен:»адам мынча чынында,
төмөн кулайт чычкандай» деп санаам жык.

Мейли жеткин арызында максатка,
«Азамат!» деп эч ким келбейт сага чын.
Көтөрсөн да мурдунду сен жакшы атта,
«Акмак» деген бир гана ысым аласын.

Байкуш! Убал убакыт, күч жоготкон?,
Кагаздарды бекер калпка талдаттын.
Сен аларды жакшылыкка коротсон,
Гений болуп, балким азыр калмаксын.

ДЕНИЗ-ЖЭЭК

Сол жаккабы,
Он жаккабы, качан, кайда барам,
Изинди баардык, баардык жерден табам.
Көзүн сенин
Алды жактын баарында,
Көгүлтүр мин көздөрдөй жаркылдаган.

Сенден кантип качамын? Кайда дагы?
Мынабул көк, жашыл, ак толкундардан?
Кантип жооп таба алам-
Бактымдан же кайгымдан.
Толкунданып, толкундарга өбүлүп,
Жээкке кеттим төгүлүп...

УБАКЫТ ЖЕТИШПЕЙТ

Ушундай болот адам жашоосунда,
Жетишпейт сааттар да, кылымдар да.
Убакыт аз, жакшы жаша не болсо да,
Бир күнбү, бир саатпы карыз анда...

Бирок күлүктөй,
Убакыт сен аянбастан чуркайсын.
Зымырайсын үмүттөй.
А биз эшилебиз жөө жүрүп.
А жөө адам,
Жер шарынын
мыйзамдарын үндөп барат,
Күлүк менен
салыштырып болбойт карап.

А ат куугундайт,
Атын өзүнүн.
Ал эми жөө онтойт:
«Жетпей жатат бир күн!»

Кол жумшак эмес,
Биз акыл менен иштейбиз.
Бирок тегерегибизге кылчактап-
Көп ишти жетишип да бүтпөйбүз.

Кандай гана сөздөр, түштөр,
Ишке ашпай калганы көп,
Айдоолорду жана бактарды,
Өстүрө албалдык эч,
Канчалаган кийим калды кийилбей,
Канчалаган үмүттөр аткарылбай,
калды же бир түнүлбөй!

Ошон үчүн бизде жаратмандарга
Иш жок даяр, шарт бүтүрө салганга.
Аягында болсо дагы кысталыш,

Келет жаны башталыш.
Биз чексиз чыйыр жолдо баратабыз:
Жогортон куюлуп төмөн жакка,
А төмөндү жогору каратабыз.

Бизге ушундай убакыт аз, шашылган!
Кийин, кийин тез түшүнчү жактабыз.
Өлүм деген бешенене жазылган:
Баары болгон, а бул жаны башталыш.

КАТТАР

Каттар турат шкафтардын бурчунда,
Соолуп калган жалбырактарга окшоп,
Бекитилген сандыктардын түбүнө,
Жансыз турса дагы кайгы козгошот.

Баштан өткөн күндөрдө бул каттарды,
Окучубуз көз жаш өтүп жанга бат.
Жагылган от күйүп бүттү бирок да,
Төгүп жатам топуракты майдалап.

Ал каттарда үшкүрүктөр, сөздөр оор,
Окучумун жатка, түштө кайталап...
Азыр болсо ал бир эски кагаздар,
Сыясы да өнү өчкөндөй байкалат.

Томсоргондой саргайышкан барактар,
Канча жолу кайта кармап тандалым.
Кайгы менен ойлор сымал мендеги,
Сезем кээде, алар алыс калганын.

Сүйлөгөндү билчү каттар ал убак,
Азыр болсо сактай албайт эч нерсе.
Болбосо эле эскерүүсү адамдын,
Андан жандуу азабына кез келсе.

О силердин тамга, үтүр, күнүнөр,
Өчүп калган оттун изи качандыр.
Мени кошкон көпүрөлөр сыяктуу,
Алыс жээк чакыргандай басам нур.

СЕН КАЙДАН БИЛМЕК ЭЛЕН?

О чычалагым менин,
башталды жолун жаны, ал ырас, чын
Мен сага албетте тен болбосмун.
Сен жашсын, ошон үчүн байырааксын,
А балким менден туура жолдодурсун.

Тырышкан, эмесмин мен ичтарлардан,
Болом мен жылдарга эсеп жүргүзгөндөн.
Мен- күзмүн, жалбырагы түшкөн сабактардан
Каптаган тумандаймын бийиктерден.

Бактылуу эки адамдан ким жаш болсо,
Учурда алгач кадам таштап турган.
Качандыр мезгил келер сага да ошо,
Түшүнтүп күндөрдү анда жаштык кылган.

Токтоого учур келди мага мына,
Көп ирет макул кылып айрылуулар.
Баары бир көмүр аран тутанса да,
Кайрадан жалын чачып күйөрү бар.

Билесин эмнени сен?
Бийиктик жөнүндө ким эмне билет?
Жашаган өз кылымы тоо алдында?
Мен даанышман, анткени карыдым деп,
Качандыр жаш куракта болгом мен да.

Суусоодон жабыркабас оордук деген,
Түшүнсөн: дүйнөдө жок, каала- жыргал,
Нымдын бир тамчысынан аз берилген.
Акса да булак чөлгө сиңип тынган.

Коштошуу жарыгы алыс жарык берет.
Күн батыш кээде ысык күн чыгыштан.
Күйгүзүп булбул дагы бизди женет,
Кеч күзгө баратканда эрте жаздан.

Ушуга чейин бизди алаксыткан,
Жүрөктү саят эми курчтук оору.
Сүйүүбү, сүйүү белек абалтадан,
Тагдырын ким алса анын татыктуу болуу.
А жашын бул жерде роль ойной албайт:
Сүйгөн – жаш, ким сүйбөсө-болот картан.

Коркунучтуу эмес жолдун оору,
Жашоону биз сүйүп жашап турганда.
Өмүр жылдар менен эмес, болжолу,
Жылдар биздин өмүр менен бирге да,
Биз баамдап ченешибиз керектир,
Өзүм дагы сүйөмүн мен күч ала,
Эн акыркы болгон демиме чейин.
Бир убакта өлүп тыйпыл болгуча,
Жалгыз гана ошол сүйгөнүм менин.

КИМ БИРӨӨ БАР,
КИМ БИРӨӨ ЖОК...

Акын Р.Баширлиге

Ким бар, ким жок,
Эсеби өтүп көп кыш жана көп жылдын.
Жашаган экен куу баш бай.
Кедейлерге таратчу экен байлыгын.
Баары келчү колунан, бүт жасачу.
Бир гана арман, жок эле анын баласы.
Асманы болгон анын,
Канаты жок бир дагы.

Бир жакта карангы, бир жакта жарык-
Карангыны көзөп өтүп.
Ким бар, ким жок.
Кимдир бирөөнөн баласы бар,
А чөнтөгүндө сансыз тешик.
Капталында жаан, үстүндө кар,
Канаты бар, асман жок, өчүп...

Ден соолукта болсо да эр,
Болгонун жеп, тиши жок.
Салмоор бар, а ташы жок.
Ушундай да бул дүйнө.
Ким айталат көргөнүн,
Эки аяк дал келгенин.

Ким бар, ким жок,
Ким суроо, ким жооп.
Бир хан жүргөн артынан ал кедейдин,
Сатып алуу үчүн анын,
самсаалаган кийимин.
Андан дагы болот шумдук,
Боштук-келет утурумдук.
Таш ыргытса асманга-
Өрдөк жерге конбогон.

Айтмакчы, бул болмуш де,
Жөн гана жомок, болбогон
Ким ишенет? Ким ишенбейт,
Кыязы ушундай тордогон.

ЖОЛУГУШУУ

Баласы шаарда, энеси анын элетте,
Ажырап алыста, жашаша берет де.

Экран алдында олтурат жалгыз энеси,
Баласын карайт, сыймыктан балкып денеси.

Баласы ыр окуп жатат: «.. Мен дайым «апам» деймин,
Өмүрүмдү сага берсем өкүнбөймүн...»

Бир-бирине мандайлаш, баласы билбейт анан,
Энеси шыбыраганын: «Арыктап кетиптир балам...»

ЭЛҮҮ

Мен элүүдөмүн, кандайча болуп кетти?
Мен эмне деп жооп берем? Кубанычтамынбы, же кечпи?
Суунун көптөн күткөн ууртамындай,
Жылдарды бүт көз ирмемде ичип алганымдай...
Бирок менин ууртамым терең, болуп көрбөгөндөй,
Билдим бүгүн: ал жүрөктү ээлегендей.

Толкунданат жүрөк кайра, кайра,
Мени бийиктиктен ошол замат башкасына,
Кызыктарды... бийиктерди саноого жетишпедим,
Анткени мен билбей калдым, тынчтык эмне экенин.

Күн чыгып келе жатты. Жүрөк дагы умтулду
жолго... А түшкү маал өтүп кеткен, кеч калдым.
Кеч күүгүм бүкүрөйт, алыс эмес туруп алып,
А мен жан, эми гана чон ашууга аттандым.

Жолчудай баратамын... Эсепке албай жаандарды,
карларды санабастан жана катуу шамалды.
Ошондой болсо дагы, өз жашоомо ыраазымын,
Бирок, аны кайталоого талбастан менин жаным даярбы...

Канатымды ушундай түзөдүм! Ушундай учтум максатыма!
Анын ылдамдыгы ай, күндөрдү жерде мындай
эритпейт да..

Кыязы мен күнгө да, жетмекмин так ушундайча,
Космосто жылдар-жердики менен келишпейт да.

Уусун ичтим, бирок жедим балын да, экен эмне,
Антсе дагы жаштай сезип баратамын жер бетинде.
Мен шаштыргым келген жок өзүмдүн убактымды,
Өзү ал бат-бат тыкылдатты эшигимди таң, кечинде.

Аны мен ченебедим мүнөттөрдүн урганынан,
Жүрөк толкуну менен, анын жыштыгы менен.

Балким, качандыр бир табышаар окумуштуулар
Жашоосунда адамдын өзгөрүү мезгилинен.

Эмгек менен толтурганда сандаган жылдарынды,
Алар учуп кетет саат, күндөй, үзүрү келсин дей бер
Бирок сен-бош, мажүрөө, жалкоо болсон, анда,
Жүрөк үчүн учууга отгор жанбайт, бөркүндөй көр

Мейли убакыт өз чегине ээ боло берсин,
Жашабадым минуталык кумарлануу үчүн мен.
Чыныгы сүйүүгө арнадым, мен жарым кылымымды
Аны ченей албайт күндөр, секундалар күтүнгөн.

Чыктым мейли бийикке, анда шамал ырдаган,
Каякта кар... Тыкылдатты эшигимди кыш, билбеймин.
Мен жашадым жарым кылым... Ал бакытым менин,
Ошондой болсо дагы, бул карылык эмес деймин.

Карыямын бирде жоош,
Бирде мен жаш баламын,
Бирде балалыкка кайрылам, машакатсыз жерди кезип...
Бирок, жүрөктү тагдыр бороонунан катпай калсын,
Мен жашадым өз элүүмдү-бир гана жылдай сезип!

ЧОНБУ, ЖЕ КИЧИНЕБИ?

Дүйнө ээ эмес эле,
Сезилген бизге чектүү жана,
Башка учур келе электе-
Ракета учту жерди айлана,
Бир сатта гана,
О, жер кандай кичине!

Хандар жана шахтар билгени,
Олжо кылыш үчүн,
Бычышты дүйнөнү-
Кан дарыядай акты.
Бир гана эми,
Жетет бомба,
Бузууга дүйнөнү,
Кандай гана, жер кичине!

Тебеленди жаңылыктар нугунда,
Бир жеринде сыяктуу
Же жөргөлөгөн өгүз ылдамдыгында.
Эми планетаны айланышат жаңылыктар
көз ачып-жумгандыгында.
Жер кандай кичине!
Адам өстү,
Өстүрдү кыялын жана эркин.
Чуркашат жылдар, чакырымдар, кайындар...
Токто!
Аймакты арала жергилкитүү байырлаар,
Ченеп көр,
Кадам менен, оюң менен, сүйүүн менен.
Ошондон сон,
Түшүнөсүн кайра-
Жер кандай гана,
абдан чон!

ЖАШКА БОЛГОН ДАНТТАНУУ

Балалыктын жарыгы эх,
элестетчүмүн кырк жаштагыларды
Мен, карыды деп.
Мына жазып олтурам эми,
Кантип жазбаймын?!
Өзүм ошол жашка аттаганымды.
Бирок, балалык менен коштошууга шашпаймын.

Баары жакын-
Атым менин камыштан,
Камчынын ышкырыгы,
Дандын даамы ооздон кетпей калышкан.
Мектепке алып барчу жол,
Алчанын жыпар жыты,
Чачымдын тамырына чейин жыттанчу алыстан...

Керек эмне кылышым-
Сезбеймин жашты мен.
Жүрөм ошол эле,
Ошол эле кумар берип жакшы дем.
Бирде ылдыйга өрөөнгө баргым келет,
Бирде тоолорго,
Бирде суук,
Бирде бүт күйүп отто калгым келет.

Сыяктанам тим эле,
Кечеги өспүрүмдөй,
Белек сыяктуу күткөн кийинки жазды.
Мен жемелебей келдим эй!-
Жылмаямын жөн гана
Андай уктаган жокмун өлгүдөй,
Бул түштөрдү көргүдөй.

Мына, эми дагы тереземдин түбүндө,
Ойнойт балдар, алар таза, аруу да.
Кантип тоскоол болосун,

Өзүн каалап жатканда, алар менен
чогуу болуп, арасында калууга.
Балалыкка,
Кол кармашып чуркап кирип барууга.

Жашынмак ойносом,
Качандыр билген шарты анын.
Жашынып, бурчтан карасан,
Энтигип атканым,
Карылык күнөөлүү
Кимгедир айтып жатканын: «таппадым».

Аттин ай, табат... болот,
Чегин тоо артында эмес,
Жүрөгүм барган сайын кысылып согот,
Мүдүрүлдүм кокустан-
Таштар күнөөлүү
Же аба ырайы баштаар...
Эгерде бир жерин ооруса.
Күнөөлүү эмес таштар!
Алыстарды багындырат...
Ошол эле, жаным?
Кокус, чалынып, кетсе алым
Сулуулуктун алдында,
өзүмдү эсептейм тентушумун деп анын.

АДАМ-ЭКСПОНАТ

-Ал жашоо эмес, ох ал эмес, айтам силерге азыр!
Адамдар мурдагыдай болбой калды,
Кудай урсун, алар эмес такыр.
Кайда биз баратабыз, баарыбызды күтөт эмне?
Соттор мурдагыдай болбой калды, Кудай урсун,
алар эмес.

Мурда кары айткан сөз-мыйзам эле,
А эми сүйлөйт баары, ким сүйлөгүсү келсе,
Карысы да, жашы да. Ага жүйөө барбы
же жокпу-баары бир, албайт эске-
деп зарлады ал күнү кечке.

Чынын айтсам өзү анын агасы эмес.
Оор,
мына ушундай, керек болсо уйкун келет.
Ал өзү-музейдин чаны, экспонат.
Сөздөрү анын нафталин сасып жыттанат

Өңү да суук неме, каалайт ал
жашоо ага
Табакка салынып, алдына берилишин кечте, танда.
Тотукуш болуу-мына, эмне анын мээсинде,
Дешет аны-айтышпа, болбосо-согуш... барба,
Сурнай угулуп турганда, Кудай сактасын чоорду,
Тоскоол кылса,
аёону күтпө анда.

Ар кимдин жүрөгү бар көкүрөктө нар,
Үнү өзүнүн, өзүнүн бул жашоодо максаты бар.
Жок, бир эле нерсени айткандар, жок.
Жок адамдар эки тамчыдай опокшош, жок,
Салмагы, бою менен келишкен тап-так,
Акылы,мүдөөсү менен келишкен тап-так.

Жана да каяктан сенде
Коркунуч баарынан,

Түркүн үндөрдүн, сөздөрдүн тууганчылыгынан?
Эмне үчүн чалканга куштар болдун, эмнеге,
Эмнеге өзгөчөлөп аны дениздеги гүлдөрдөн же?
Катып каласын короз кыйкырганда,
Кукулуктап турганга
Андай үн ага гана-берилген.
Булбул куюлушса-сен ырына дүлөйсүн
Бардыгы шаттыкка, сүйүүгө толуп турганда.

Чынын айтсам өзү
анын агасы эмес,

Оор
Мына ушундай, уйкуң келет.
Ал өзү-музей чаны-экспонат,
сөзүнөн анын нафталин гана жыттанат...

Тарых музейинде айнек алдында-
Керамика жана фаянс. Карасан тегерегинди анда.
Сулуулук жана шаттык-сөз таба албайсың!
Ага башка бурчтан гана карайсың:
Дүкөнгө коёбуз-сен жанынан кетесиң өтүп!
Сөздөрүң сенин эски, так айдын жарыгындай.
Жок-жок! Сен билесин,
Айдын жарыгы эмес,

Сен өзүн күнөөлүүсүн!

Фаянс да баалуу болгон, андай эмес бүгүнкү талап,
Ким өткөндү айтса-күн батышка барат.
Ооба, байыркылык сонун, уксан кулак түрө
Бирок аны,
Салыштырып болобу бүгүнкүгө?
Бүтүндөй жашоон өткөнгө айланган деген,
Калат ошондо басылып болгон менен.

БҮГҮН ЖЕТИНЧИ КҮН

Жашоодон кеттин сен,

кеттин түбөлүккө.

Билбейт сенин балдарын-кеткенинди каякка.

Биз заматта жоголот тура адам,

Жашабаган сыяктуу бул жарыкта.

Күнүм өчтү...

Бөлмөдө капкарангы,

Кайып болдун, сен көз ачып-жумганча.

Калды жүрөктө капкара так,

А эсимде дайынсыз жол

алыс менден бир канча

Сен өстүрдүң,

биздей кежир, чатактарды,

Ыраазылыкты билбеген.

Кечир бизди!

О, энем, алып келдин сен мени бул дүйнөгө!

Жөнөттүм сени жолго тынч гана карап изди.

Ырдаймын, сенин жанын

тынч болсун деп жыргалдуу,

Сен балалыгымда ырдап берген,

ал ырларды.

Ыр уйкуда көзүмдү жабыштырып,

А сен уйкусуз бут алдымда олтурчусун да анан,

Сен ырдачысың мага,»Таттуу укта,

менин балам,

укта кагылайыным,

менин кичинекей жоокерим...»

Эми, мен турамын бут алдында о, сенин!

Жаш төгүп айтып турганым:

«Укта апакем, тынч»

Боломун сенин курманың!

Таазим

Сага жана ардакталчу чексиз айланага.

Сактай аламбы мен, сенин уйкун түбөлүк,
Сактагандай сен менин уйкумду тез, кандай гана!
О ушул дүйнө,

сулуулукта онбогондой!

Ойнойт мени менен,

жарык көлөкө менен ойногондой.

Тиги, ким мага кече жылуулук берген,
Агып баратат бүгүн муздай агым менен.

О, адам, санаан чаргып капкайда кетти,
Жерге карманасын алын жеткичекти!
Көтөрөсүн жашоонун жүгүн ийининде,
Ийинде көтөрүп баратышат мүрзөгө сени.

О, укмуштуу дүйнө! Мен түшүнө аламбы,
Өлүм анда-чындык экенине
а өмүр-таттуу кыял гана, жетелеген адамды...

Сен кургаткансың, көз жашымды менин апа,
Ким бүгүн кургатат

көз жашымды, жоопсуз каламбы?

Мени дарылап жатып айтканындай:

«Өтсө экен мага сенин балээлериң!»

Эмнеге жүктөдүн сен мага жай,

Мындайды

өтө чоң жамандыкты ай?

Эне,

Канча жолу аны таарынткамын, а!

Кечир эрксиз таарынтканыма.

Бирок, сен кеттин,

Жер сыяктуу сенин мүрзөңдүн түп жагына.

Менин оорум жаңы да!

Үй бошоду.

мына-отургуч,

мына керebet, баса,

Сен отурган,

эс алган,

апа.

«Чон апам кайда?»-өжөрлөнүп токтойт балам.
Эмне деп жооп берем?
Эмне деп айтам ага анан?

Ооба, бир кызык дүйнө
жашайт анда,
Өлүм да, өмүр да-коншудай бир квартирада.
Жылытчусун үйүбүздүн демин өзүн,
А эми сен башка,
жылдызсыз дүйнөдөсүн.
Сенин жетилигин:
Учурда жетинчи күн.
О, сенин бөлмөн тунжуроону сактоодо
чыгарбай үн,
Ушундай бир сүйлөшкүм келип турат сени менен.
Айткым келет сөздөрдү айла түгөнгөн.

Эжелерим көздөрүмө карашат тен:
-Чакырабыз кимди апамдын жетилигине?
-Келгиле, апамдан сурайбыз,- деп айтам мен,
Ал туугандардын баарын билет,
такалбастан!
Андан дагы жакын болуп калды мага жер.
Ошондон кийин,
жакынымдын мүрзөсү болгондон бери.
Эне сен мен үчүн аскадай турдун.
Тоодой кайгыны
мага үйдүн деги.

Эми, жүрөгүм сызылды,
Жарык атын менен сенин,
атадым өз кызымды.
Ага кайрылып, самагандай,
Карайм мен аны жаштын түтүнүнөн,
Сен мени карагандай,
кош эми,
Сен жашадың, эне,
туптуура алтымыш жыл эле.

Эми тагдыр саатындын турат элеси.
Менин убактымды кыймылдатат күн желеси.
Ал өтүп баратат, күндөрдү
азайткан түнгө батынбайм...
Сен күн өткөн сайын,
алыстайсын улам менден,
Мен күн өткөн сайын,
сага жакындайм, жакындайм...

БИЗГЕ СЕЗИЛЕТ

Бизге балачакта аябай,
Сезилчү,
Убакыт өзү да баладай:
Дагы жете элек
кыйынчылыктын болушуна карабай,
Дагы эле акылы жоктой жандын
Таза
Ыйык тазалыгы балдардын.
Бизге балачакта көп эсе,
Сезилчү
Берилген убакыт эмес-көлөкө.

Биз кайтарганбыз кандай аны!
А убакыт ойногон биз менен.
Каткырган ал, анан дагы
Эрмек кылган...жолдо,
Убакыт- колдон-колго
Топтой кайрылып келген
Түн менен күндүн
алмашуусун берген.
Биз анда билбегенбиз,
Ошондуктан аккан биздин кыялдар шок,
Календардык эмес,
Аты жок.
Биздин гүлгүн ала-була күндөр.
Убакыттын көзү менен
Биз дүйнөнү карабадык.
Жөн эле жашынмак ойночубуз,
Убакыттын өзү менен,
Ойлогонго жарабадык.

Чонойдук... ар бирибиз,
Тандалык күрөш жолун умачтай, чын.
Ал убакта убакыт жашынган,
Сүйрө, сүйрөбө-эч таппайсын.
Убакыт качып кетти,

ЖҮРӨКТӨГҮ ТӨРТ МЕЗГИЛ

Радио айтат күндө кечте эртенки күнүн,
Аба-ырайын: «Бүрсүгүнү жаан төгөт...»

О, адам, карачы көрөгөчтүгүн,
Жаратылыштын көзү ачыгы кыраакы!
Эртенки шамал каяктанын билген бүгүн!

Мен айтам:

Мактанбайбыз бул менен жана
Аныктай алабыз айныксыз гана,
Бүт жердеги аба-ырайы өзгөрүшүн.
Боло турган толкундарды, кыймылдарды
Айта алабыз так, алдын-ала...

Бирок, эмне үчүн баарын көргөн, биз
билбейбиз эч нерсе өзгөрүшү тууралуу эмне
Жаныбыздан жок дегенде
кийинки ирмемде?

Төрт мезгилди алмаштырып жылына
Жашайт жер. Келишет өз кезегинде
Кыш-кышта, жаз-жазда...

Баары өз убагында
Алмашат... Кача албайсын!..

Эмнени билели биз?

Бирок, неге бир гана саат ичинде
Төрт мезгилди жашап өтөт жүрөгүбүз?
Эртенки шамал кайдан?

Аны бүгүн билген ким деген.

Мен айтам:

Мактанбайбыз бул менен!

САМОЛЕТТОР

Исмаил Шихлиге

Бул жердин күчү, барбы-
Асман алдындагы бийиктерге
көтөрөт учкучтарды.
Шамал каалгып,
Жаан куйган чылгый-
Учкуч канатынан ылдый.
Мына бийиктеги учуу!
Мына, бийиктеги конуу!
Сыймыктуураак табылбастай,
Учкучтун бой түзүлүшү сынары.
Самолеттун чуркаганы-умтулганы,
Самолеттор-асман жашоочулары!
Пассажирина өзүнүн,
Сыймыктан сыймык берет.,
Эрдиктен эрдик берет...
Самолеттор-мына шериктештик, демек!
Күн менен эмес, саат менен,
Сааттагы жашоо билинбейт дагы.
Байланыштар өсүүдө
континенттин ортосундагы.
Самолеттор асманда,
Байланышты созушат
Күндүз дагы, түндө дагы болгону,
Ар бир жолу,
Алардын так жолдору.
Учуп жетишти ана,
самолеттор
түз максатына.
Көтөрө алышат! Эч нерсе эмес,
Миндеген төмөндүктөр
жана бийиктиктер,
бурулуштар,
кайрылыштар күчүнөн-
Жолу түз самолеттордун

Жылынбастан ичинен,
Алар да ишин карыштайт,
Ылдамдыкты алышпайт,
Жылынбаса
Самолеттор
Жашоо-учуу дагы-оной эмес...
Өлүм-ошондой эле,
өздөрү кандай болсо,
-самолеттук өлүм да,
так ошондой.
Карылыкта эмес, акырын да эмес-
Башкалардай
Ташташат
Дүйнөнү
Опасыз, жалган өтө турган...
А көз ирмемде өчөт оттор,
өлүшөт...
Өлүшөт самолеттор.

ЧОКУ

(«Адам жана убакыт» циклынан)

Чыкты адам,
Адырга биринчи,
Андан соң тоого чыгып барган.
Кара булуттар тайгаланган,
Өрөөндөр тиги
Аран кыймылдаган.
Көз чаптырдым, анан,
Асман алдындагы тик жардан.

Аны коркуткан жок
Бийиктик алып колдон.
Ал жолун үзгөн жок,
Жарым жолдон.
Алып баратты улам жогору
Тайманбас кыялдар-
Ошол жерге, каякта мурда
Жашашкан Кудайлар.
Билбейт аң-сезим,
Кай жерде анын чеги.
Чегин кыялдын
Ал женип өттү коркпостон эми.
Чоку-жогорку баскыч болду
Ким тоолорду женгенде, жакын асман,
Ким жаралган
Түбөлүктүүлүктөн жана топурактан.

УУЛУМДУН ҮЙЛӨНҮҮ ТОЮ

Кубаныч келип бизге - үнүбүз шан,
Жан дилди жылытышты ыр жана жаз.
Жетилет машак дагы, жакшы өссө дан
үйлөнүү тою уулумдун-биз үчүн саз.

Уулум менин! Сакталган үмүт, жылдар,
Жашадык кубаныч, кайгы татып дагы.
Кайталангыс ал күндөр атын ырдаар,
Биринчи гүл, жемиштей бакчадагы.

Бактылуусун өзүндүн кубанычына,
А биздин бакыт сага байланышкан.
Жылытамын дилимди бул тоюна,
Кыял-тагдыр жолукту көп сагаткан.

Жылдар өттү-башкача болбойт билгин,
Унутпагын атандын бирок, сөзүн.
Берет сага ийгилик келерки күн,
Бактылуумун чеги жок а мен бүгүн.

Жылдар өтөт, баш иет мезгилине,
Бүгүн башка алардын өңү, түрү.
Бирок, чыны ырынар сонун эле,
Биздин тойдун обону анда жүрү.

Кайталаймын атамдын, чон атамдын
аттарынан «Намысты түшүрбө!» деп.
Уят балам, өлгөндөр да тааныбасын,
Билишсин алар сенден сыймыкты көп.

Алар мүлдө өлүшпөйт, өлүп жатып,
Ишендирет ошого чындык, ушак.
Бата берип жер сени сактайт ачык,
Ата арбагы ыр менен чакырышат.

Алар өлбөйт, дени өлүп калуу менен,
Чынжырлары чексиз ой, кыял деген.
Ошол жолдор Алтайдан тартып келген,
Башаты ата-бабалар, аягы –сен.

Уруунун карарбасын арбактары,
Коломто от жылдыз күйсүн жаркыраган.
Болдубу, эмне керек болсо баары,
Балапан учту атасы уясынан.

Келиним,
бол жардамчы балама сен,
Өчүрбө коломтону биздин кылым.
Кылымдар бою бир жол гана менен,
Оордукта сүйгөнүңдү куткаргынын.

Сеники дагы болсун дубалдар бул,
Мындагы жашоон буйруса тынч туруу.
Татыктуу көтөр атын бабалардын,
Сен үйгө кирдиң, тосту биздин уруу.

Тамырдын бутагысын кылым карыт,
Тагдырдан байланышты башка бутак.
Жылуусу, ата-энендин үйү калып,
Үйүмө сени менен келсин узап.

Коломтом-чон аталар курган мына,
Сыйынган энем анын от табына.
Тийбесин жамандыктар, кайгы жана
Сенин эч тагдырына, демек-мага.

Үйдөгү болсун эки от биримдикте,
Бутактар калсын ыйык өрүлүшүп.
Карылык коркунучтуу эмес бизге,
Алгандай жылдар уруу багын күтүп.

Уулум, кызым-силер биздин балдарыбыз.

Жашоону улант,

мага,

берилген жан,

Бекерге жашабай чын калганыбыз,

А, бүгүн түбөлүккө ташталды дан.

ЭНЕ ЖАНА БАЛДАР

Айтты уулу энесине, болгондо да эмес жемесиз:
«Баары өзгөрөт, жылдар тез өтөт, калбай келет из,
жөн түшүндүрө албайсын, сага, жакыным, булар,
Суроо бербегин-ага жооп да жок, кандай немесиз...».

Айтты кайгы менен эне:»Туура кебинер,
Силер балдар акылдуу болчусунар,
Ооба, бул жарыкка, тез чыкты бешиктен белинер.
А мурун атан менен карап туруп,
силерди түшүнгөнбүз ошол замат угуп.
Ошондо силер, сүйлөгөндө эле жаны тилинер чыгып.
Силердин оозунардын түзүлүшүнүн келпиндегинен,
колдорунардын желпилдегинен,
Тынчсызданганынарды, каалоонордун бүтүн мен,
Ошондо эле түшүнгөм...»

ӨЗҮНҮКҮ ЖАНА КАРЫЗГА АЛУУ

Сен неге чечтин ойноого «маданиятты»?
Келбетин өзү чындыкка жатпай турбайбы.
Табигыйлыкты-үстүрткө бөлүү уят бу,
Ишенсен чыны жакшылык дебейт мындайды.

Көз айнек, «сейка», булгаары тонун ийнинде,
Көзүндө чыпка, «Джеймс Бонд» дагы колунда,
Мына көрүп ал, көрктүүбү адам кийминде,
Калганы баары чан окшойт сенин оюнда..

Миндеген роль ойнойсун дагы күнүнө,
Ушундайсын сен, ар келген саатта башкасын.
Чечпестен эле чон атан тонун түрүнө,
Маданияттуу болгон экөөбүздөн, накта чын.

Дүйнөгө кирип анын коюнун сарайы,
Үйүнө келди булгаары тон болуп кайра.
Кой тууралуу эскирди шылдын далайы,
«Мода жанырыгы» деп атайбыз, Кудай а!

Чон атан өзүн түнөрткөн эмес сөз менен,
Сүйүү жараткан, жашоонун өзүн жараткан.
Азгырылбаган белекке акылы терең,
Өз маданиятын көтөргөн өзү карап шан.

Өзүндүн тилин угасын тындап алыстан,
Сага сүйкүмдүү топурагы жок алыстык.
Сени алдашты күкүмгө чынын мен айтсам,
Сага таштаган бөтөндүн тонун алдашып.

Келет да кетет мода-эси жок келгин жүк,
Музыкадай тразисторумда мээ жеген...
Бирок, билемин боорукердик, эркиндик,
Ырдабайт чыгар карызга алган үн менен.

А тиги, күндө кызматын кылса моданын,
Келжиреп жашайт. Максаты кайсы бараткан?
Максат-бул кооздук, акылдуулугу жана анын,
Келжирек сөздүү шар суудай эмес тазарткан.

Батыш кыйкырыкка шилекей коё берүү же,
Фокус эместир, тил билбесен да титирөө.
Мына карасан, -батыштын пластинкасы не,
Элдик күү жакын а көрөк жүрөк күчүнө.

Түшүнсөн, улук көрүүгө, башты ийүүгө,
Мода эмес- ойго, бийикте турган акылга.
Кармангын дайым шул көз карашта жүрүүгө.
Маданият өзү таап алат жакынга.

Кыйкырасын сен:»О, Элтон, Демис, Преслим!»
Толтурулгансын билдирмеде шул бүт таза.
Маданият да-маданият эмес сүйкүмдүүм,
Эгерде сенин акылын уктап, укпаса.

АВТОПОРТРЕТ

ӨЗҮМ МЕНЕН ӨЗҮМ СҮЙЛӨШҮҮ

Даттануулар айтчы кайдан ушундай,
Түбөлүк ыраазы эместигибизби бул?
Жаша, ар бир демди баркта ал тургай,
Жашоон ага берсин тагдыр жибиндей,
Жалбырак кайнайт,
карлыгачтар кайкып өтөт тигиндей.

А туулбай калуу-өкүнүчү адамдын,
Аракеттенчи элестетип жогунду?
Үймөгүнөн алтын менен самандын,
Бир талы анан саналбастан калгандай!
Кимдер билмек,
Билген жанга «жок» деген сөз армандай!

Не бермексин ак жарыктын ордуна?
Же алдынбы баасы жок сен аны?
Анда кимге нааразылык? О-жок буга,
Кереги жок маанисиз сөз аягы.

Азаматтык эмес мундун кучагы,
Түшүп боштой, ынгайсыздай абалга.
Биздин кайгы себебинин бутагы,
Көбүрөөк оор башка себептерден да.

КҮНДӨЛҮК

Өспүрүм кезден, күндөлүк жазып келатам,
Жазылган калын дептерлер турат сыр катып
Жарыкка чыгат аларда өткөн күн качан...
Көтөрүп өзү кубаныч, кайгы ылгатып.

Күндөлүк жазам, ал көрүстөнүмдөй менин,
Агылып кеткен, өтүшүп канча күн өлгөн.
Кээде бир сыйкыр учурлар арасы ченин,
Кымбат көрүнүп чарчаткан жылдар да келген.

Барактар кандай мундуу да, таттуу ачылган,
Ал беттер ыйык! Алар саптар эле эмес-
Ал күн, үлбүрөп күйүп чоктору чачылган,
Ал күн сезимден, ойлордон бийик бир элес.

Кайгылуу жана шайыр күн өткөн жолундан,
Үндөрдөн бийик, чуу менен кулак толтура.
Бирөөнүн жашын узартсан эле колундан,
Өткөн күндөрдүн жетесин кубанычына.

Күндөлүк жазам... жакшымды жана жаманым,
Сыр да бар анда айтууга болбос башкага.
Ушундай ысык күйгүзүп, куруп абалым,
Жазылган анын бетине супсак, таптаза.

Аны менен мен жаппасым ачык иштерим
Кереги жоктой сурманын чындык көзүнө.
Алдасак дагы өзүбүз-өзүбүздү мин,
Күндөлүк-сакчы, кумарсыз чындык өзүнө.

Төгүлмөкмүн мен эмнеге анда жан дилден,
Бүгүнкү күнүм кечегиден же жакшыбы?
Уят болом го жалганчы болсом бул күндөн,
Сезбесем ачуу, тикенек-чындык аттууну.

Кезеги менен учурайт күндөр ачканда,
Убакыт менен жашоонун барактары улам.
О, алтынчыдан кыйнаган мени, айтканга
Алтымыш азыр шылдындап туру, не кылам...

Болгон бир сырлар, эстетип сырды чыгарат,
Күндөлүк-сандык байлык, ээлик дейт ким муну.
Өчүрүлгүс бул, жылдан да жылга тууралап,
Өзүмдүн гана иллюзияларымдын шылдыны.

Жанылык уктайт, жанылануусун жоготуп,
Олку-солкулук айланып барат чындыкка.
Кучактап уктап, кыйналган түшкө коротуп,
Бактылуу эң бир ирмемдер кетти шумдук, а!

Күндөлүк! Мен бир жүргөндөй барам тепкичте,
Тепкичтер болсо бийиктейт жылдан-жылга өсүп.
Бирде тез, бирде чалынып жыгылам түзгө,
Сергекмин кээде, калтырайт тизем кээде эзип.

Күндөлүк жазам! Андагы бардык эмгегим,
түбөлүк эмес, билсем да көрсөтүлгөн бүт.
Өткөндөн таап изимди өзүм келгемин,
Келечек менен ишенимдүү камсыздалам түк.

Өмүр-бул жол дейм, токуйт ал айлантып келип,
Аяз- аптапты, чарчоону, алсыроолорду.
Бирок күндөрдүн жазылган өң-түсүн көрүп,
Окуймун кайда багытын, качан болорду.

Катып каламын саптардын үстүндө кээде,
Өзүмдү анан каардуу соттой сындаймын.
Четтейм, уяттан жыйрылам эске келерде,
Сөз менен сөздүн мелдешин көрүп кыйбаймын.

Бирок, мен кээде өзүмдүн чындыгым менен,
Сыймыктуу жакшы иштерим ойлоп соороном.

Каалаймын, дүйнө бактылуу болсун мен менен,
Күнөөм болсо да боорукерликти боолгогом.
Кызгануу үчүн жашынган көлөкөдөгү,
Өткөн күндөргө-калган күн үчүн толгоном.

ӨЧҮРБӨ

Кереги жок, өчүрбө отту,
Бүгүн тынч жашадым мен,
Өмүрүмдөгү эн мыкты күндү мына.
Көлөкө жылып келбесинчи,
Келерки күндүн таңына.
Кереги жок, өчүрбө отту,
Узартчы аны, сүйгөнүм менин.
Башка көп күндөргө да
кубанычтын жарыгын узартчы.
Узагыраак өчүрбөчү,
Отту жакчы.

КӨКБЕТТИК

Мен ушундай кыялдангам,
Келечекти саймалап, түрдөгөмүн,
Азыркы күндөрдү түк

билбегемин!

Айдоочудай жантаймада,
Борпон куюлмадан түшкөн тигил.
Учурдагы күндөрүн ыргыткан бир бактыга,
Мен-

келечектин дөңгөлөгү астына!

Баарын, эмнем болсо

өзүмдө чечтим.

А жалынды мен жүрөктөн алгам.

А канатты мен шамалдан алгам.

А жааны сааттан уурдагам.

-Токто!

Кылчайып кой!

Азыр эмес кеч!

Мен кыялкеч Бахтияр эле эмес,

Эми сактоодомун күндө өз жалынымды,

өчпө, эх, деп.

Эми аталамын мен:

көк бет!

УШУНДАЙ ОЙ

Ачкарын дилим менен
 жашоодон сураймын мен,
Ток энчини эмес,
 улуу ойду гана!
Бер ушундай ойду мага,
Жаркырагандай ал жаан-чачында да,
Жарыктай жалгыз терезедеги.
Берчи, ушундай ойду мага,
Бийик болгон,
 сүйүүдөн да, бакыттан да!
Бер ой-жолду,
 ой-жылдызды чыккан танда.
Жарк этет!
 Дарыядан да өтүп качан,
Мен ага абада бара жатам.

Жоокери анын-
 мындан кийин, түбөлүккө.
Баратам токой, өрөөн, жолсуз жерде
Берчи ой,
 жашоо
 кымбат болгондой мага!
сезейин өзүмдү унуткандай-
 жолдо, чанда
буттарым өзү баскандай
 уюгандай анан да,
Суу менен менин изим-
Анда жымындасын жылдыздар да!
Бер ушундай ой,
 алыс жол алсын,
Жалбырактар шыбырашсын:
 «Мен маани жана мазмун»
Жаанын жибиндей чымыркануу
 чегине чейин баары.
Неберелерге өткөрүп берсем аны,
өзүмдөн өндүргөнүмдү, чүпөрөк-чапырак эмес.

Чөкпөгөндөй!

Күйбөгөндөй...

Түшүмө кирет ал ой,

жарыгын көрөм анын.

Ага тартылып үмүт, кыялым,

Ушинтип жанданат шамалда жансыз ыран.

Өзүмдө-

мен күрөш ырын угам:

Ал ой-сот!

Ал аныктайт,

Баа жеткис адамдык эмне чынында,

Эмне, келе турган,

убаракерчилик жана опасыздык кылымга.

Ал түбөлүк көз менен карайт!

Мен ойгоном...

Шооласы идеалдын бозоруп

жабык көздө

бара-бара бозомук, бозомук

Мына мен көзүмдү ачтым-

жоголуп кетти ой.

Тим кой,

Бирок аны көрөм мен, анда,

ага жолугушканда!

КАРА ЧАЧ-АК ЧАЧ

Аябай басты

менин чачымды ак,

Мыкты иштеп койду ал аны так!

Кара чачты

мага белек кылган энем.

Ак чач басты аларды, койбой ченем.

Кайгырба эне,

бул менин ойлорум жарык.

Бул менин жылдарым анык,

бул менин кышкы түндөрүм.

Бул түтүндүн тилимдери,

билдирет жүрөк күйгөнүн.

Түйшөлтөбү кара ойлор?

Мен чачымды боёбогом деле эч бир,

досторумду каралаган эмесмин.

Мага нан керек

кичине сыя анан.

Бул менин үлүшүмдүн изи дегин-

актыгым менин.

Өлүм-кайгы эмес, ошого,

кылдай зынылдаган ким?.

Аябаймын мен кара

тармал чачты тим.

Жаратылыш белеги менен

көп мактанбайм, болорбу,

Эне ыйлаба, сенин уулун

бир аз гана чонойду.

Чачымды ак бастырып, жашоону утам-

Кар баскан бийиктик менен куюлушам!

* * *

Түшүнбөй көнүлүмдөн өзүмдү-өзүм,,

Өзгөрөт бат эле ал. Эмне үчүн?

Бирок билбейм, ирмемде кубанамын

Артка-кайра, карангыга сүнгүйм бүтүн.

Мөлтүрөйт жалбырактар жылтылдашып,
Кээде өчөт топтолгондо булут басып.
Билбеймин кусалыкты боло турган,
Ушундай сыр терени кубанч ташып.

Жалгызмын... же ким бирөө жашайбы дейм
дилимде? Жетет анда орун белен.
Ах билбейм кайдан гана пайда болгон?
Өзүмдү кантип чагам, жангак белем!

ӨЗДҮК ДҮЙНӨ

Кырсык бир окуя болуп, ашуг Вейсал,
Болгон ал бала чакта сокур бир жан...
Куткарган бирок аны дил оту бар,
Баланын жолун дайым жарык кылган.

Шамынан жаш жүрөгү жанып турган,
Жаркырап жалыны айдап карангыны,
Өспүрүм келди жакшы жол сынынан,
Дал көрүп ар кадамын көздүн нуру!

Карангы чегинде да ашуг Вейсал
чөмүлдү өз дилинин жарыгына.-
Жаркырайт өчпөй күнү анда да ал,
Тынчтыктын шынгыраган кылдарына.

«Кымбаттуу Вейсал, эгер кааласаныз,
Кайрыйбыз көрүүнүздү!», -дейт дарыгер.
«Жок»-деди, -балачактан айтпайм арыз,
Болсом да сокур-дүйнөм жарык дей бер..

Каалайм мен, дарыгерим, дүйнөм башка,
Тийбегин, бычагынды кат өзүндүн.
Дүйнө, бул аз эмес күн жашаганга,
Жараткам сокурдукта бир сезимдин.

Ыйыктай үмүттөрдүн жарыгынан,
Тургуздум бул дүйнөнү кыялымда!
Сокурдук менен коштошо албайм анан,
Саатка, дарыгерим, ирмемге да!

Бактысыз, кедей болом, ушу менин
Ураса өздүк дүйнөм -

Анткени ал,
Жаркырайм бир жарыкта дарыгерим,
Алмашкыс бул жарыкты эмине бар!

Билемин: фантазия жемиши-ал,
Силердин күнүмдүккө окшош эмес!
Мен жашайм-иш ошондо турбайбы дал,
Ушунда бардык маңыз! Мендеги элес...

Силерге тең болбосо менин дүйнөм,
Керемет бакча соолуйт жүрөгүмдө.
Жоголсо сокурдугум корком, билем,
Кайрылып келбейт дүйнөм арткы күнгө!

Коркомун жоготуудан сокурдугум,
Ардактайм көздүү сокурдугум ачып!
Ушуга чейин терең корккондугум,
Жашоонун үстүдө эмес,-
Ичте катып!»

Жашады жарык кылып карангыны,
Чөмүлтүп Вейсалды өз дил жылуулугу-
Ал жерде жаркырап күн өчпөй нуру,
Ал жерде шынгырады тынчтык кылы.

Андагы ар бир демге-миндеген ыр,
Асманда булбул сымал Вейсал кошуп,
Жайында жыпар жытын бакчадан түр,
Жашыруун, сырдуулукту көргөн, окуп.

Тугантып отту дагы муздуу сууда,
Бышырды жакшылыкты жамандыкта.
Бышырды кубанычты кайгы-ууда,
Жетилди карангыда, дил-жарыкка!

Эң көрөнөөк ээрден түшкөн жерде,
Ат учат ысык, а ээрде Вейсал!
Мына инсан кандай күчкө ээ болду же,
Анткени өз дүйнөсү өчпөйт эч ал.

ТАМЫРЛАР

Бактар

Тамыр менен өстү жердин теренинде.

Тамырлар

Жогорулатат үстүбүздөн, тээ тигинде.

Тамырлар

Азыктантат сөнгөктү, бекемдейт керегинде.

Баардыгы, эмне, жашаса көз алдыда,

Тамырга ээ, тамырсыз соолуп калат.

Жумшактыгы жеринин, катуулугу ташынын...

А биздин тамырлар-баарынан кен болуп барат,

Биз аларды сактайбыз эсибизде гана карап.

ТОКОЙ ЖОЛУ

Илинип турат сүрөт, мандайымда дубалда,
Сүрөттө - жалбырактар...
Сүрөттө - жаз жашыл ыранда...
Керемет токой!
Керемет көрүнүш, ох-о-ой!
Бирок онтойт ак кайын, онтойт кызыл карагай!..
Квадраттык кысымда,
Рамканын алтын жалатылганына карабай.
Токойду тумчуктуруп тунгуюктар,
Аба оорудан дирилдеп, жыйрылышат бутактар.
Жана да айласыздан токтогон жол жатат сайда!
Бул рамка кысып турат төрт тарабын,
Уясын чымчыктын, көлмө, гүлдөрдү,
горизонттун үстү жагын.
О, сүрөтчүм, мен уккансыйм онтоонун чанырганын,
Куюлат ак кайындын ысык жашы!
Жүгүрдү жол бери жакка капчыгайдан,
Баратып женди дөңсөөнү да кыйналбастан.
Чалынбастан барып чукул кайрылышка,
Булактар чуркап өтүп таштан-ташка.
Акыры келди токой чети менен чегине,
Такалды байкуш, рамкандын сенин, э!
О, сүрөтчү, оорумду уккун тезинен,-
Жооп берүүгө руксат бер,
Жан дүйнөнүн кыйкырыгын уккандын,
Сындыр да рамканы-бул токойду куткаргын.
Тоскоол кылып жатасың сен,
Асман тиреп өскөнүнө бактардын,
Тыюу салдын бийикке учканына куштардын.
Жолго тыюу саласың чуркоого алыстарга кетерге,
Бул дүйнөдө качандыр бир, кимдир бирөө
кыялданды бекен же,
Туякка келип такалышын жолдордун.
Туурабы же туура эмеспи, зордоо менен болгондун,
Тумчуктубу кысымында жасалган иш атайы?..
Бул ой деги жапайы!

Жомокту каалаймын мен, ал куткармак,
Оорудан, кусалыктан, жалгыздыктан.
Сезимдин жапайысына жетпес санак,
Жомокто бирок сезим айга учкан...

Жомоктой боло алышпайт канаттар да,
Абасыз ачыткылуу сыйкырдуулук.
Жөнөкөй жашаш үчүн бир жактарда,
Жомокту каалайм, ансыз оор, болом бук.

КЫЗЫМА

Келесин, кетесин...

-Саламатсынарбы...

-Ден соолукта бол....

Караймын сени, кызымды менин,
Кармайм да көз карашынды кайра, кайра-
Тааныймын андан жан дилинди сенин.

Келесин, кетесин...

Бат эмес, сейрек да эмес...

Кайрадан карасам мен, сен кирерин менен үйгө отурган.

Көгүчкөнүм менин,

Жылытабы бутак

Сени,

өзүндүн уянды токулган.

Өкүнбө...

Мен ошондой акылдуу курактамын,
ар кимдин өз тагдыры бар, билбегеним аздыр,
Атандын, билгин алтын такты ыйгара аларын,
Бирок да бере албайт атан алтын тагдыр.

Келесин, кетесин...

Маектешүү башка

Ортобузда.

Эмессин мурдагыдай, качанкы эске келбей,

Келесин бүгүн сен каражаным,

Сыяктуу бул жерде туулуп, өспөгөндөй.

Тартынчаак болуп калдын сен,

Болуп калдын өгөйдөй...

Качандыр, тентегим деп билчүмүн мен!

Бирок, эми биздикинде коноктойсун,

Качанкы өз сезимди эмнегедир жолотпойсун?!

Өзгөрдүн жан дүйнөндөн, мүнөзүндөн,

Жок-жок мен тоскоол болбойм тагдырына.

Укугун-бакыг табуу сүйгөнүндөн,
А биздики-сен жөнүндө ойлоо гана.

Сүйүүм, менин кызым,
Күндө, ар саат сайын
Ыйыктай сакташын керек эми:
Атандын үйү- жөлөгүн, күчтүү деми.
А бакыт,
 башкача келет баштап,
 сенин эшигинди аттап.

ГАРА-СУРНАЙ

Гара-Сурнай ырдайт,
Кыйкуулайт Гара-Сурнай-
Үйүргө чакырат...
Артта калган баласын турна.

Гара-Сурнай,
Сенин чакырыгың-
Каткырыктай душман кулагына.
Анда бабам үнү угулат,
Айдаган
Душманды
Өз жеринен кубалап.

Гара-Сурнай ырдайт,
Мекенибизде кайрадан,
Толкундатат түздүктү шамал айдаган,
Ата-бабам менин-ат үстүндө...
Байыркы яллы-тобунда,
Айланат кылымдар көз алдымда
Жанданат да жүрөгүмдө кайрадан
Тууган жердин салт-санаасы бар мында.
От жалындайт мунаранын үстүндө,
Байыркы жомоктун
Сааты кагып.
Коркут атанын колунда,
Саз үнү түбөлүктүүлүккө багытталып.

А, Баяндур хан чыгып келди-
Жардамга чакырат өлкө үчүн
Айдайт четке бөтөн жердиктерди,
Ырда ырынды Гара-Сурнай!
Жениш ырынды өзүндүн.
Туулган,
Мекен үстүндө ыр ырдалсын,
Казан хандын чакырыгын жана
Найзасынын анын кыйрашын.

Менин жеримдин үнү байыркы,
Угулсун сөзсүз добушунан сенин ырындын.
Шамалдын обонунан байыркы,
Жанырсын теренинен кылымдын!

СОРОТУУ

1.

Убакыт күндөрүмдү майдалады,
Оту да ой-сезимдин үлбүрөдү.
Жыланач күндө калган бутагымда,
Каякта жалбырактар дилдиреги.

Кайгылуу угулгансыйт шамал улам,
Балким мен кышка чейин жашабасмын...
Өлбөскө умтулуунун үнүн угам,
Жашоодо көргүм келет кышты таткым.

Билсем да карылыкта барын кайгы,
Аёосуз кыш күндөрү такыр калгыс.
Жашоонун кубанычы артта калды,
Алдыда-аргасыздан азап жалгыз...

Эч нерсе жашырылбайт убакыттан,
Мезгил өч өзүнүкүн албай калбай...
Башымдын дал үстүнөн жылдар учкан,
Жанылбай катарынан турналардай.

Жан дүйнөм жаан-чачын, көзүм начар...
Өзүмдү өзүм алдап ойнойм нечен.
Көзүмдү эгер туман болсо басар,
Айтамын: «көчө туман баскан экен.»

Башка көз менен карайм эми баарын,
Кайгыны, кубанычты мыкты билем.
Мейли дейм жакындыктын карайганын,
Алыстык так экени эмес күмөн.

Жашымдын жашырсам да өткөндүгүн,
Жактырбайм эл алдында наалыганды.
Сергектенип: «Жылдарды сезбейм бүгүн...»
Дейм бирок, билем жылдар таарыйт жанды.

Куюлбайт таттуу сөзүм дагы эптүү,
Уялтып турат аны кийме тишим.
Баламдан гана көрөм көрк-келбетти,
Күйгүзүп жаш кыздардын турган ичин.

Бул эмне болуп кетти? Бул кандайча?
Өлүүгө мага эрте го деп сеземин.
Бирок да шандуу жаштар арасында,
Уялам айткандан да жаш эсебин.

Таарынып дүйнө мага өчтү күндөй,
Жашымды айтышканда өрүүлөгөн.
Баладай эле дүйнөм, өспүрүмдөй,
Ал эми бирге карыйт мени менен.

Балким мен аны аябай тажаттымбы,
Качанкы ошол күндөр кайда алыскы.
Коштумбу жылдар аккан булактан бу,
Көрүнбөс үчүн балким, балачакты.

Үмүттүн оту менен күйгөм анда
А эми, ал тилектер калды артта.
Суу болуп эскерүүлөр жамгырларда,
Басылган сымал жүрөк нымдуу шартта.

Эмне үчүн барган сайын көрөм бачым,
Окшотуп жергиликтүү эмес, кеткен...
Улгайган сайын неге сезем жакын,
Ак баскан карылыкты көңүл эзген.

Түшүмдө кирет дайым чоң атам жай,
Бүт дүйнө турган өндүү жанымда мен.
Сүйлөшөм атам менен

башка жандай,

Тентушум сыяктанып жакын көргөн.

2.

Ооба, жашоом дээрлик өтүп кетти,
Баш ийбейт мезгил ыйга, ыйлабайын.
Жан дүйнөм жаштыкты эми издебечи,
Коркомун, жоготконду бар табаарын.

Жаркырап күн, өсүштү жаш бутактар,
Биз үчүн ал,

күн батыш,

муздап калды.

От, жалын чаны учуп мен тараптан,
Баламдын көздөрүндө күйүп-жанды.

Дүйнө жаны!

Кыш менен жолугушуп,

Көз жаштай кабыл алам эрежесин.

Дүйнөмө жердеги эски карап, ысып,

Көрөмүн балдарымдын делебесин.

* * *

-Эмнегедир ооруп менин башым толот!

-Баардыгы нервден, -деп дарыгер айткан болот.

-Көкүрөктү күйгүзөт, кайкымдын асты сорот!

-Сактагыла нервинерди, өтөт, баары болот,

Ыргыткыла башыңардан бүт санааны, иш да оңолот!

Не кылышым керек менин, эгер баарыбыздай эле,

Ошол дүйнөдө жашап, кайда, кандай күнөөлөр.

Баары сонун негизинен, нерв система дегеле

Жок деп кимде аны так, айта алабы бирөөлөр.

ЖОЛДУУ ЖОЛДОР

Мен-түздүк, жолум узак, отуралбайм, эс албайм да,
Өзүмө-өзүм жолмун-женип алгыс анан да.

Биригишкен жолдун баары, сүйлөшүшүп алгандай,
Ичиме токулуп бүт,
жан дилиме чырмалгандай.

Каяктан мен ушунча жиндеп турам,
Коркуп, шашам балээге кабылуудан?
Бакхтиярга мен,
Мен Бахтиярдан,
Өмүр бою баратам,
Баратам да, барбай качам.

КҮРӨШ

Биз күрөшөбүз, дениз, бороон, тагдыр менен,
 Артыбыздан издеп келген кесел менен.
 Күрөшөбүз табият менен, ушак менен.
 Женебиз жолду тааныш эмес деген.
 Жаратылышты женебиз күрөштөрдө,
 Салтанаттап жүрөбүз бетме-бет балээлерге.
 Каалаган согушта да женебиз биз,
 Баарыбыз умтулабыз алдыдагы жеништерге.
 Жыйынтыгы бирок бизге өзүбүздү-өзүбүз,
 Женээрибиз белгисиз.

* * *

Сүрөтчү досум тартып жатат менин портретимди,
 Мен өзүм да сүрөт сымал мандайында олтурам.
 Карайт мени ал, мен бул жерде жок сыяктуу сезилди...
 Бирде чиет, бирде өчүрөт бузган жерин сонку анан.

Жок, берүүгө окшоштугун бир гана көз караштын,
 Акыл салып чебердикте энсейт анын колдору:
 Мен ага азыр сыяктуумун кесиндиси бир таштын,
 Жашоо демин берейин дейт ошол ташка болжолу.

Мен суктанам жалынына оту күйсө бирөөнүн,
 Сезем андан кайнап турган күчтүү дилди өчпөгөн...
 Ал эми азыр-

Мен киммин дейм...

Мен жокмун деп билемин...

Мен коломто өчкөн оту, үмүтү жок эч деген.

Ах кесиптеш, мейли сүрөт чыга берсин көркүнө,
 О, керемет элесинде сенин гана оюнча.
 Сен сүрөтчү, тирүү жанды айланттын го өлүккө
 Көз карашын калды өкүм, калыс эмес боюнча.

Мен алдында катып калдым, ойсуз жана үнсүзмүн,
 Убакыт да мага кошо катып калган сыяктуу.

«Сүрөтчү токто!»-кыйкырамын жетишинче бүт күчүм,
Менде толкун жаралат да, көтөрүлүш, чыгат чуу...

Сезүү жана ойлонуулар берилбесе бизге эгер,
Жашообу бул, сайрандаса жан дүйнөбүз да эгер.
Жашообу сен полотного түшүргөнүн, жооп бер?
Портрет болуп катып калуу, бул мен үчүн ит бекер...

Ал эми сен, мыкты жооп бересинби билалбайм,
О сүрөтчү, кыл калемин ыргыткының тезинен.
Нааразысын бүт жан дүйнөн, бирок буга дил алдайм,
Башынды тарт мааниси жок партреттин бетинен.

Тарткын-качан кыймыл менен ойлонгондо, кайгырып...
Жандуу жашоо четтеп кетпей турганда тарт бүт жерди.
Кыйын болсон жарат мени кыймылдагы жан кылып,
Тартсан мени, мендей тарткын, мен жараткан иштерди!

ЖАЗ

Сүйгөнүм, сездинби, суукту женип келатат жаз,
Карачы айлананы-сени, мени жылытат жаз.
Карды кара, бирок жүрөгүмдөн гүл издегин,
Кар жылуудай сүйүү менен кыялдай жарыгы наз.
Көкүрөктө суук бирок, убайымды женалбайт жаз,
Көрсө биздин сүйүүбүзсүз келе албайт жаз.

ОКШОШТУК

Болгон бир кез, качандыр мен

чагылгандай

жашагам, коркпой тосуп кайгы-зарды.

Көкүрөк ачып, бет келсе шамал, карды.

Бирок бул эчак болгон.

Мурун болгон.

Болгон жазым да-

жана анын жемиши толгон.

Жылдызым жаркырап менин гана,

жер үстүндө,

Мен өзүмө ишенгем,

коркпогом жамандыктан.

Бирок ичим муздады,

билинбей муздап ыкчам.

Не болду, айтчы,

бул дүйнөдө мени кыскаң?

«Жокмун мен!»-мен кыйкырам,

тумчугуп кыйкырыктан

Жашадым мен чындык менен,

жалгыз гана чындык менен.

Күнөөгө батам азыр жалган менен

жүзү жок кылымдан мен.

Ар бир кадам сайын

көп коштошом өзүм менен,

Жүзүмдө, бет кап сымал,

алмашат жүздөр нечен.

Окшоштуктун баарына мен

коркомун чынын айтсам,

Кез келди дүйнө менен

жүзү жок куюлушкан.

Кыжырлануу, туталануу!

От жетпей жатат жана

Мына эми окшош жашоо

кимди болсун келет кыса.

Сооротуп жалгыз гана сен келесин-

Өзүмө өзүм,

барган сайын боломун катуу куса.

ЭГЕРДЕ СУРОО БОЛБОСО...

Ишенбестик кулпусун ачат суроолор гана.

Дал келет жаны ачкыч,

Эгер ачалбаса эскиси бара-бара

Аң сезим жол салат башка дүйнөгө да.

Бизди тынчсыздандырат табышмактар,

кармалган айланада, кара мына...

Ар бир тоонун жаралган күнүнөн,

Ушуга чейин:

башталган суроо-келет үзүлбөй аягына.

Бийиктик-суроолор, өрөөн- жообу,

Түндөр-түбөлүк суроолор, күндөр- тагдыр жообу.

Биздин ойлор жооп алып, угушат,

Жогору учат, түртүлүп, жердигинде...

Майдаланат бүдүрлөрү суроолордун

мөндүрдөй тээтигинде,

Ачылган терезелер, ааламдын кеңдигинде.

Бирок, жанырды көп суроолор, кыйнап бизди,

Бир жолу эмес, тунжурап

алдында чөмүлүп жүрбөдүкпү,

Окуучулук биздин жооптор ошол замат,

Айланган баага, толтуруп күндөлүктү.

Ишенбестикке жаза, суроо артынан суроо дегин,

Кайталап айткан бизге мугалим шартын маселенин.

Биз бергенбиз суроолорду, калтырды го жоопсуз,

Керек болсо ыйлагын, ичине албай демин.

Суроого жооп бербейм суроо менен, кабыл алам,

Суроонун жоопсузу... жоопкерчиликсиздигим менин.

Тапшыргым келбейт суроолорумду эч кимге деги,

Өзүмө гана беремин аларды эми.

Биз жашоого башка суроо бербейбиз деп,

Жоопту да дүйнөдөн мен башка күтпөйм.

Өзүм өзүмдөн гана сурагым келгеним,
Жоопсуз жашоо сыяктуу,
көрөм сырлар кезегин...
Биз суроолор жылдызына ыргыттык торду,
Биз издейбиз, карангылык айланган жарыкка.
«Кимбиз биз, эгер суроолор түгөнсө,- бер жооп?»
Менин оюмча, жок.

* * *

Карагын-агымы жашоонун,
катуу, чуусу басылгыс,
Акылын менен мактанба,
болгонду бил туруктуу.
Качан мен түшүнгөндө,
калганымды акылсыз,
Так ошол ирремде
мен боломун акылдуу.

ТЕЛЕЭКРАН ӨЧКӨНДӨ

Телеэкрэн
Акыркы мүнөттөрүндө күйүп турган,
Диктор тарабынан мен жеке
чакырылгам.
Көрүүгө программаларды эртенки-
танкы жана...
Кайда шашам?
элек да күн аяктала!

Бүтө элек ал.
Өзүнүн иш умтулуусун билип,
Сен «эртенкиге» күндү бүгүнкү
салдын тигип.
Анда калды
Эн сонун учурлар,
Дагы жашап өтө элек,
түндүгүн түрүп.

Мен күнүгө,
Бекер гана кабыл алам,
Качандыр уурдаган тагдырды-
уурдаган.
Жаштык эмне?
А берилет бекер анан.
А карылык, биздеги ал-
Кайгылуу, оор капитал...

Уйкум келбейт.
Бекер мени, сен уулаба дегем.
Менин «бүгүнүм»
Дагы деле мени менен.
Күн сен үчүн өттү,
Бирок сен үчүн гана берип ченем.
Сен бекер шашасың,
Атап башка күндү белең.

Сен бекер шашасын.
Кетпечи мынча эрте
Калтырып мени жатасын,
Жалгыз
Өчкөн,
Өлгөн сыяктуу күнүндө,
Экран менен
Жалгыздыктын
Эн түбүндө

Карыздайбыз түндөн туруп,
Убакыт куруп
Эмне ага-түндө?
Күнөө, көз боёочулук.
Эске алба.
Болуп жатабы сага уйку таттуу?
Чын эле чындыкты каалайсыңбы,
Синоним сөзгө «өлүү» аттуу.

Улантабыз түндү, кенен-
болсун узак, узун деген...
Көздөн көзгө-
Сүйлөшөбүз калпы жок.
Түн куюлушсун күн менен,
Тоо-өрөөн менен
Кел ишенебиз-
Түбөлүктүү жашоого терен.

Уктагым келбейт,
Куткаргыч-уйкусуздук жөлөгүм.
Ошон үчүн, балким,
Анткени,
Кымбат сезем өзүмө
Ар бир ирмем керегин.
Уктаганда-
Мен аларды көмөмүн.

Экран өчтү, каттым,
Кетти досум боорукер
Же каршылашым деп таптым -
Аны кандай атамакмын?
Калтырбай аянычтуу.
Жан дүйнө сөрөй-
мен алар менен
убакытты кыскартмакмын.

Өчтү экран- сузмун,
О, жашоо сен кандай ырайымсызсын!
Мен жалгызмын.
Олтурам түндө, өкүнүп,
Бирок каяктадыр бар
Ушундай эле жалгыз,
Дили менен ушундай.
Бирөө барын сезе калам,
Анан,
Кантип сени табам?

ЖАЛГЫЗДЫК

Обочо, бирок жалгызсыңбы сен?
Санаалар бербей тынчтык
Уйкудан калдынбы.
Ошолор аркылуу, башкаларды,-
Баардыгын бүтүрө алдынбы, жарата алдынбы?

Сен аны менен болгуча-
Жалгыз эмессин.

Бирөөнүн оорусу, сенин ээлиди
жүрөгүндү, өчалбайсын.
Эч кайда бул оорудан кеталбайсын.
Кимдир бирөө жаман-
Турасын жанында анын, өталбайсын.

Бөтөн жүрөк,
Эриди сеники менен.

Качан сен
Чечесин обочодо
жашоого өзүн үчүн,
Билбестен ишенбестикке баргыздын,
Качан жабасын дилинди кулпуга-
Мейли жашоо кайнасын тегеректе-
Сен жалгызсың.

ТЫНЧТЫК ИРМЕМИ

Акылмандуулукка үйрөтөт тынчтык,
Калемимдин да кажети жок-
Ой
көрүнбөйт, угулбайт...
Бергилечи мага тынчтык!

Үйрөнгүм келет тилин
Тынчтыктын мен.
Түшүнүү үчүн толук,
Эмне, түбөлүктүүлүк деген
Эмне ушул көз ирмем?
Акылмандуулугу убакыттын-
Тынчтык, билгем.

О, сырдуу, бир кызыктай дүйнө,
Ойлор
Оору менен жыланачталды,
Таңгакталды
түбөлүктүүлүк билгенимде,
тынчтыктын
ирмеминде.

ЖАКШЫ СӨЗ

Айтчы мага эн жөнөкөй бир сөздү,
Бирок жакшы угулган.
Ашык эмес андан!
Мен балким,
Татыктуу эместирмин ага бүтүн,
Чекемди жарам,
Аны акташ үчүн...

Дос! Бир гана
Келе турган бир ирмем
Баалуу жашоодон,
Жетишип калгын жашоого.
Андан көрө чындыкты ачуу
көрсөт атоого,
Ичип-жебей сөздөрдү
ак ниетсиз мактоого.

Эки ирет жашоом болмок,
Ар биринин чыгарып көркүн,
Колдонмокмун каалаганымды эркин.
Жаман кепке курмандыкка чалмакмын,
бирөөсүн алардын мен ашка,
Кубанычтуу салмакмын.

Ким кармалган балыкты
Коё берсе,
Күтпөйт ал рахматты.
Өзүн өзү унуткандарды
Жашоо унутпайт жарыгын.
Өзүн сүйгөндөрдү-
Топурагы күтөт унуткаруунун.

Жакшылыктар жакшыга
өзү жабышат-
ушундай болуп келген
кылымдардан кылымга.

Жакшыдан-
жакшы жакшыраак болот, сүрөп кадам,
жакшы болот жакшы адамга жолуккан-
жаман адам.

Адам баласы,
сүйлө болгондой, сөздү куулантпагын.
Ачуу сөз менен анан
Жан дүйнөнү уулантпагын.
Адам болгондон кийин биз, демек,
Бузулгус бололу таза-
Жашайт ар ким арасында адамдардын,
Жаша!

Айтчы мага сөзүңдү эн жөнөкөй,
Бирок жакшы угулган.
Ашык эмес андан.
Мен балким татыбасмын сага бүтүн,
Чекем жарам,
Аны акташ үчүн.

АЧ ТЕРЕЗЕНИ

Коркпойм үшүп калуудан. Терезени ач!
Мейли кирсин бөлмөгө шамал деле.
Адам бул кен дүйнөнү бүтөй албас,
Аны, жан дил билерби бул кечтерде.

Жаз келатат. Жаппагыла эч терезелерди!
Таза абадай, асмандай бийик чексиз!
Кара алыска, чагылып жарык келди,
Көз алдында керемет дүйнө эпсиз.

Сөз энсейт ошол аба агымдары,
Жана да жаны жашоо, сулуулукту эн.
Кел мында жыргатып кет шамал жанды,
Учуп кир, кыйрат, бийле! Кайдасын сен?

Чагылган күйгүн, бир ууч күл астында,
Өрттөндү дилимде от, калды дагы аз.
Өтө ылдам шилтеп, кайым бол, тапкын да,
Ондоочу ак барактар, калем, кагаз.

Томсоргон орундукта жылдар өттүн,
Эриттим жаныланыш үчүн жашоо.
Мени эми жаны озор кууп жетсин,
Жашоосу бүтсө кетиш-мыйзам ошо.

А бүгүн билгим келет келер чагым,
Сүйгөнүм, терезени жаба көрбө?
Жүрөгүм жарык толуп майрамдасын,
Ишке ашсын жанылануу сөздөрүмдө?

ТАҢ КАЛУУ

«Тан калуу-Кудайым менин!»- качандыр айткан,
Сен жөнүндө бүт дүйнөгө

Физули акын.

Тан калбай, акын боло албайсын эч,
Тан калсаң-куюлушат саптар жакын.
Айтышат кайдыгерлик турган жерди:
Өзгөчө кубаныч жок,

кайгы да жок.

Сыйкырдан биздин мезгил кайтуучу убак,
Жан дүйнө умтулбастан, түтүн толот.
Тан калтпайт

скептиктердин айтуу нак.

Бирок, өтүп жарым жолду, билдим жыйынтыгында:
Эгер таң калуунун Кудайы ийкемсиз болсо адамга,
Убакыт күнөөлүү эмес, а жүрөктүн суугун биз нетели,
Сулуулук коштой элек дүйнөнү,

бирок, элестетели,

Сен көрбөйсүн аны,

көрсө биякта дүйнө күнөөлүү бол-

гонбу?

Муз жасады булакты...

Кээде катуу тонгонбу?

Көз карашы жан дилинин адамдын, ичине чейин муз-
дуу...

Булуттар сылык-борпон, асмандын түбү жок чыкчуу...
Жердин лабиринтинде-капчыгайдан аскага арбалып,
Эрте балалыгымда дүйнөнү карагам мен таң калып,
Өзүмдүн кызыгуумду атка минип чуркаткам.
Жайытында таң калуунун

суроолорду жыйнагам.

Билгем:

Жооп аларга

гүлдөгөнүн дүйнө билине...

Эгер дүйнө сезилбесе

жансыз, жалпак жана да,

Өзүм өзүмө таң калам

бул дүйнө жансыз кимге.

Демек болбо, адам кайдыгер, эриктирме!

Таң калып жаша!

Таң калып өлгүн!

Тартуу кыл мага жарык, жылуулук, ак көңүлүн,

Ордуна менин жанымды калдыксыз алып көргүн!

Кандай эле бирөөнүн очогу

жүрөгүндү жылытат сенин,

Эгер чогуң сүйүүнүн түшүрүп алсан жолдон,

Дүйнөнү кара ондон,

кучагына ал аны бүтүн,

Тезирээк.

Таң калуу жүрөгүндө пайда болушу үчүн...

...Качан мен өлгөндө,

жумдурбагыла көзүмдү,

Карагыла көзүмө,-

суранам мен жакындарыма,-

туюк эмес кыйынчылык

алар катат кылымдарга-

Түбөлүктүү нуру таң калуунун

суюлат аларда».

МЕНИН ИЗДЕНҮҮЛӨРҮМ

Жылытты кыялдарды өмүр гүлү,
Жанымдан суранамын куткармайын:
Издейм мен бирдемени күнү-түнү,
Жүрөгүм угуп, издеп сыйпалаймын.

Билбестен күнү-түнү эч тынчтыкты,
Билбеймин, бир нерсени жаным издейт.
Кандайдыр бир сөздүбү же курч чыкчу,
Билбестен тынч болууну, жаным түтпөйт.

Мына ал! Сөз мончоктой жаркыраган,
Сүйүнөм бала сымал чыкса өз кебим.
Ишенем, бир күн өтүп, артынан ал,-
Басалбайт чанкоолорун жан дүйнөнүн.

Өзгөрөм толкундануум менен өзүм,
Табылга, суктануулар, канча эмгектер!
Бирок жок кумардануу тапкан сезим,
Изденүү калтырагы, кайра эстээр...

Кайрадан жолдор, ырлар кайда эсепсиз.
Жок!

Ошол жоктон тапкан кубанычтар.
Эч качан жол арасы жок дешет түз
Эмне анда... айласыздан изденүү бар.

МЕН КОМПАСМЫН

Жокмун мен. Мага куюлушкан ойлор бүтүн.

А ой өзү-

Менин сателлитим.

Мен – акылдын жемишимин. Турпатым-акыл күчүм.

Бийиктик менен куюлушкан дегин.

Мен-чулу таш.

Бутаксыз-сөнгөгүм түптүз менин.

Бөлүнбөгөн – бизге, сизге,

Экиленбей ортосунан тең карап:

Экөөнүн «мен» чогулушу-

Ал мага тыюу салат!

Мен-жебесимин компастын. Мен-багыт.

Эч бир нерсе,

Мени жолдон азгырбайт алып.

Мен ой менен куюлушкам,

Мен бийиктик менен куюлушкам,

Мен-чулу таш уютушкан.

ӨЛҮМ ЖӨНҮНДӨ ЫР

1. МИҢ ЖЫЛДЫК ИРМЕМ

Апам-каза болгон...

Акыркы дем.

Акыркы солуктоо.

Акыркы кыйкырык, өкүр...

Кетеринин алдында,

Бизге акыркы айтканы: «Кечир».

Адам,

Саат мурун ага чейин

Ойлогон,

Сүйгөн

Каалаган,

төшөктө катыды ал анан.

Чындыгында,

эч нерсени таппай

адашты, куюлушту бирге.

Ирмем өттү,

апам өлгөндөй,

а тирүүлүк-жатты таштай.

Өзүмдү өзүм-четке кагып,

бөлүнгөндөй адамдыктан турдум да...

Ирмем!

Сен бизден алыстап

Калган экенсин миң жылга...

Бул, кыязы, убакыт үстүбүздө,

Бардык,
өлүмдүн,
өлүмдүн
Артыбыздан биздин шылдыңдайт...
Ким айтат
Убакыт
Мүнөт менен
Саналаарын кылдын кайт?

2. МҮРЗӨ ҮСТҮ

Апамды көмдүк...
Төгүлдү жаш,
Акыркы тамчысына чейин.
Ушу күндөн баштап, арман
Апамдын ордуна-туруп калды бир мүрзө.
Көлөкө жана өзү ал-жакын экөө.
Ооба, өлдүбү?
Такыр эле жашабагандай...
Жазуулары,
Ташта калган...
Атынан тирүүлөрдүн-
Мына эмне менен бул жерде айрымаланат,
Бир адам башкалардан.

3. УБАКЫТ

Бир айдан кийин бирок... бир айдан кийин туура,
Мүрзөгө кайра келдим мен.
Апам менен көрүшүү үчүн эмес-
Анын эстелик ташы менен.

Таппадым...
Өз көзүмө ишенбей, тентидим, таштай каттым
Издедим, түшүнбөдүм, таппай жаттым...
Бир убакта кылт этти ой!
Мен жакшы билем да:
Көмүп жаткан учурда

Анын мүрзөсү акыркы болгон эле
жаны мүрзө, тосулган...

А эми-ар тараптан канчалары
кошулган...

Андан ары дагы көмүлүүдө...

Мүрзөлөрдө, эсинде жок убакыт,

Ал бул жерде эмеспи,
бул жерде!

Жөн эле өлүшкөн жок

Бул өлүктөр... берет оор элести.

Бүгүн өздөрүнүн мүрзөсүнө,

Алар кадам сайын убакытты ченешти.

БУЛАКТЫН АЛДЫНДАГЫ СУУСОО**ҮНДҮН КӨЛӨКӨСҮ**

Сен сыйкырсын, сырсын-билбейм эмнесин?
Бирок, сенин сыйкырына баш ийем.
Карангысын, сырдуу нота термесин,
Үнүн сенин айрымасыз деп билем.

Алыстыктар жакын сенин жанында,
Мен жөнүндө күлкү жана көз жаштар.
Учкун чыгып кирипигимдин баарында,
Жалын-оттон жаралгандай бир сыр бар.

Бирок, анан чагылгандай жалтылдап,
Учтуу мизин кай тарапка каратат.
Мөндүрлөп же, кетсечи эгер жамгырлап,
Кандай атта чакырганга жарашат?

Фрескасын, балким, сүрөт, бейнесин,
Кайда кара-ак ортосу сыздануу?
Каршылыктар арасында эмне үчүн,
Мага сенин көлөкөндө эн жылуу.

Көп ыранга чектеш коюу көлөкө,
Мен адаштым, кайдан алам акылды.
Тигиндесин, же мындасын билүүгө,
Балким, эки жактуу коюп затынды.

Сени көрбөйм... дем алганынды гана...
Сенин белгилерин тааный аламын.
Дирилдектер чөптө, жалбырактарда,
Сөзсүз сенин белгин деп мен каламын.

Түшүналам кантип ушул сырларга,
Кээде жалгыз үнүн угам шамалдын.
Тоонун сыры сыйкыр дуба кылганда,
Келет жулуп аны тоодон кайра алгым.

Балким, гүлдөн жооп угам жөнөкөй,
Айтып алат өрөөндөгү жер, суу да.
Тоо кырларын сурайм, суусап көмөкөй...
Отту болот күлдөн билип алууга.

Кереги жок түшүнүксүз шыбыроо,
Туура сөздү издеп жатам билгенге.
Жан дүйнөмдөн, карангыдан жол улоо,
Алып барат мени бийик мейкинге.

Эми катуу угуп жатам буйругун-
Өткүн сөзгө үндүү дүйнө аркылуу.
Кубулушту негиз менен туйгунун,
Үндү тыншап, керек сөзгө тартылуу.

* * *

Биз эмнени каалайбыз,
сен жана мен,
эми билбей калдыкпы ай!
Анан да адашып кеттик туманда,
экөөбүз эки жылдыздай.
Биз эмнени каалайбыз? Жан дүйнөгө жооп бербейт
жан дүйнө.
Билбейбиз...
мына ошондон айландык биз эч кимге.
Таанылат күн жарык менен-а, түн болсо карангыдан
таанылат.
Бизде жарык да жок, карангынын да жарыгы жок,
зарыгат.
Жүрөк жүрөккө учуп баратат, жылдыздан жылдыз
учат...
А биз аякта эмес, же биякта эмес, кангыдык сыздап.

Мен жолдо жолуккан гүлдүн масмын жыпар жытына.
Аны үзүү-карасанатайлык, тийбөө-оору, кыйналуу деген
ушу да.

Менин гүлүм, биз экөөбүз кетиш үчүн баратабыз.
Токтобой өтөт күндөр, максат не деп санатабыз.
Сөзсүз, ким билет, эмне болот эртенки күн, кийин же?
О эртен ойлойбуз эртенди, а азыр-тигил жөнүндө,
Дүйнөдө ушундай ыйык күнөө болушу да жөнүндө,
Кайсы чон жыргалга да караганда,
Берилген бир жыргалга.
Кереги жок кайгынын! Жутуп салсын тоолор сенин
уулаганынды.

Анан сен аны унутасын, бактысыз түш сыяктуу.
Анткени эриндерин мыкаачы аябаган, от менен
күйгүзөрү ырас бу,
Ал мунарыкты тараталбайт, күн кылалабайт түндү да.
Баары бир эми макул бол: эн кенедей жалбырак,
Шамалдан гана кыймылдайт, мыкаачылыктан сынганда.
Ушундай эле жалбырак калтырабайт,
бүтүн бутак менен бирге турганда.
Шамал жөнүндө, чон же кичине жөнүндө,
бизге билүү берилбесе...

Эмне дейбиз кимибиз?
Биз эмнени каалайбыз?
Сен жана мен,
Билбей да калдык муну биз.
Биздин каалоолорду жазды жылдыздардын калбыры,
Биз эмнени каалайбыз бирибизден-бирибиз?
Жан дүйнөдө карангы.
Билбейбиз, жок эч дилде...
Мына ошондон айланып кеттик эч кимге.

* * *

Сен мага буйругансың,
жарыя да болгонсун,
Сен мага түндө күнсүн, а күндүзү- Ай.

Күзүндө-жаз, кышында-жай.

Бирок эмне гана болбо, сен мени менен сүйүктүүсүн.

Сен алыста болгондо-көрүнбөс бүт күн,

Бирок жакын болсон да-кол жеткиссин.

БУЛАКТЫН АЛДЫНДА СУУСОО

Төрөлгөм, кылымдаган бийиктерге кыялданып,
Тоодо тик жар, жабылган каардуу боз мунарык.
Жалкоолукка көнгөн эмес жаным менин кумарлуу,
Күйүү, сүйүү, кыйналуу-
мына ушундай жашоом менин, бул анык !

Мен түшүмдө кошулдум, канаттуу кыялдарга,
Жаштык менен дем алгандай сезилди учуу мага.
Жана да ал бойго жеткенде ачкандай болду көзүн,
Бүт жер шарындагы кооздук, сулуулук, эркелик да

Тартынам, тартынам, тартынам-
сага күйүп жаткан баш ийүүнүмүн,
Сага калтыраган клен,
сага гүлдөгөн апийиммин!
Мен канча жолу чон кубанычта,
шумдук болгон сезимдерде калгамын,
Бирок, ач көз сыяктуу-
суусаганым эч кандыра албадым!

Мен масмын сулуулуктан,
жанга жакын ачылган.
Жинди болдум кооздуктан,
алыстарга чакырган.
Анын алыс жарыгы
жүрөгүмө өттү менин,
Бирок көзүм тойбоду-
дүйнө кандай, чуркоодобуз каяккадыр асыл жан!
Жазды күтүп,
ушул жазга кыялдангам мен анан,
Дем алсам деп жыргалына кангыча,
Анте алган жокмун мен! Жанмын анте албаган.

Түгөндүм мен кайрадан,
толкунунда тирликтин,
Гүлдү жакшылап көрө албайсың-

Чуркайм, чуркайм, чуркаймын!
Ох! Бул эмне деген үшкүрүк,
жана онтоо бир бүркүм?
Мына жанылык-
жашоону жашадым,
жашабаган сыяктуу,
Чуркап бара жатканда,
көрдүм жашоо жакшы түшүн ырастан.
Жана да чуркап баратып
тойгончо мен, иче албадым булактан.

ЭСЕПЧИ

-Сага мен күндөрүмдү бердим жаштык,
Сен үчүн сүйүү отунда күйүп жатам,
Ордуна бирок анын кайгы таптык,
Не алып, не жоготом, салыштырсан?

-Сүйгөнүм, бата алса ким жалынга,
Түбөлүк энсейт ушул тагдырды ал.
Дубалда эсепчидей неге сен да,
Санайсын, болду канча жарык тамам!

КУЛПУ

Кызганасың сен

бүт баарына,
баардыгына!

Шектенесин

балким керек болот деп
Кереги эмне кызгануунун ушундай-
түшүнбөйм эч.

Сен өзүңдү да

мени дагы кыйнабагын!

Бирок мен жакшы көрөм...

Ооба, улуу-кызгануу барын!

Бирок анда сүйүү жана...

кызгануудан коркуу-күнөө жаным!

Көлөмү оордугу кулпунун

дайыма

Байлыктын көлөмүнөн гана анын...

* * *

Кандай гана жалынсын-

билбейм ардагым.

Өзүн түшүндүр...

Мен түшүнө албадым,

Жадагалса жанында болуп да,

Кантип жаным менен денемди

күйгүзбөй кармадым?

Бирок, ажырашуу кандай жалгыз гана-

көрүнбөгөн кол кармап турат.

Кандай гана жалынсын-

билбейм...ырас...

Күйгүзөсүн алыстан, сынап.

* * *

Жарым өмүр өтүп кетти бүгүн бат,

Кечээ эле жүрдүм эле жөрмөлөп?

Жашоо өтүп жатат, минтип күн пайлап...

Сен-сен эмес, мен-мен эмес, бул демек.

Унчукпадын, качып жаттын, кечээ сен,
Бүгүн антгар жана гүлдөр жок дебес.
Ушундай тез өтөт күндү жеңбестен,
Мен-мен эмес, сен да өзүңдө-сен эмес.

Убакыт эмне, жанды акыры жоготуп,
Сеникинен алдым беттин сызыгын.
Сүйүү өзгөрбөстөн жолун торотуп,
Сен-бул мен, же мен-бул сен дейт кызыгын.

ЖЕРГЕ КУЛАГАН ЧАЧТАР

Оор өрүлгөн чачтар жерге кулашты,
Кыркып салдын сурабай, бул элдешкис.
Аларды өпкөн эриндерим турат бу...
Сулуу эле анын өңү тендешсиз.

Сүйүктүү чач алаканым сылачу,
Бир тутамы жыттуу эле жагымдуу.
Жооп берчи, кайсы пайда ырасы,
Өстүрдүн да, неге кырктын чачынды?

Оор өрүлгөн чачтар жерге кулашты,
Кээси туруп, кээси болуп шакекче.
Аларды өпкөн эриндерим турат бу,
Мен өпчү чач жерде түшүп жатат ээ...

СҮЙҮҮ ЖӨНҮНДӨ БАЛЛАДА

Сүйүү жана турмуш-
Жердин эки уюлундай,
Алар үчүн,
Ким бабалар мыйзамын бузганда да,
Бирин-бири сүйбөй коё алышпайт, курган,
Өзүнүн он жети жаш курагында,
кыз жана улан.

Алар үчүн, ким бакыттын аягын
жок кылды,
Өлүм өзү өч кылды.
Коркунучсузлугу анын аз эмесин билчү.
Ал чын жүрөктөн сүйкүмдүүнү
сүйчү.
Ал кыз, анан
Жөн калбай сүйүп калган.

Мына эми туруп калышты,
аскада,
Ким өлүмдү узак жашоодон
артык көрсө, башка да.
Жөрмөлөшчү алдында алардын.
Адамдар жердин үстүндө,
Алардын үстүндө калкып учуп айлана,
Жүрдү бүркүт жай гана.

Бийиктиктен жашоодо-
Берекесиз, аянычтуулук бар.
Акыркы кыйкырыкты
Угуп калышты бүркүттөр дал:
«Кош бол махабат,
жана саламатсынбы кылымдар»...
Ал кичине акырындап
Секирди аскадан шар.

Өлбөстүккө учууга кайып,
Канаттарын жайып,
сааты болуп,
Анын кезеги келди.
Кадам таштап, бирок,
Башкага бара албады-
Сүйүктүүсүнүн артынан,
Кетүү үчүн учууга даай албады.

Бетин жаап,
Турду четтен ары.
Жан кыйып кулоо коркунучу
Аны ээлеп алды.
Бир замат эле аз мурда
Канаттуу болчу...
Сүйүүсүз жашоо-
Чыккынчылык кылган тагдырга.

Бир замат эле мурун десе,
Өлбөстүккө эже,
Кетти сүйүү-
Анын артынан жан дүйнө ташып...
Көрдү чарчаган тоону,
Кандай ылдый түштү кыз
Шашып.

Ага кыйкырды тоо:
«Токто!»
Жолду тосушту,
Таштар жана шамалдар.
Бутактар менен чөп дешти,
Төмөнгө беришпей жолду көп кести.
«Сен ант бергенсиң!», -
Тоо эстетти.

Жана жаңырык мында,
Кайталап жатты ушул чакырууну,

Чабалактап, айланып жатты.
Аскалардын арасында.
Бирок, чын эле ишендиреби,
Сөздөрдүн күчү ушунда,
Тиги ким өзү?
Өзүнүн сүйүүсүнө өзү
чыккынчылык кылган тушунда?

Үйгө чейин билинбей
Аран жетти...
Сүйүктүүсү менен жашоосун
ажыратты,
Бир жылдан кийин.
Бирок,
Келбеди колунан
Унутууга тутулууга.
Унуталбалы андыктан
Сүйүүнүн сөздөрүн да,
Өлүмгө учууну да.

Созулушту узакка,
Өлүк жылдар.
Жана жашашты өз-өзүнчө
Бирге жашашкандар.
Биз өлөбүз
Нак ошондо, өлүм келгенде
Качан жашоо үчүн
Өлбөстүктү бергенде.

От өчтү,
Дагы эле жылуу күлү.
Ар бир саат сайын,
Бактысыз жашоо күнү,
Финалга келди.
Жана өлүм тагдыр менен,
Боор оору да ага,
Бошоп жүүнү.

Суук тийүүнүн учуру,
Жардам берди аялга.
Күнүн жашап бүткөнчө ага
Күч жетпей калды да.
Кимди сүйүүнүн оту
Күйгүзгөн жок болду экен.
Алсыз дем алууну аран
Өчүрдү шамал.

Мына эки тагдыр,
Аларды уламыш кошуп келди..
Ким болсун укугу бар,
Тагдырды ар ким тандап көрдү.
Бирөө чыккынчылык кылып,
Өлүмгө чейин өлүп берди.
Өлбөстүктүн өлүмүн-
Жакшы көргөн женди.

АКЫН ЖАНА ЖЕЙРЕН

Жейренге акын унчукпастан суктанды,
Жейрен сурайт:»Онтойсузсун сен неге?»
Сулуулугун жазган канча ырларды,
Бирок аны билбейт өзү жейрен же...

Ах, мүнөттө түшүнсөчү жейрени,
Көрк келбеттүү, чуркайт женил туягы.
Кандай укмуш көзү, назик жүндөрү.
Билсе өзү таң калмак көп сыягы.

КОЛДОРДУН ЭСКЕ ТУТУУСУ

Жакшыбы, жаманбы дүйнө бар,
Бийиктен карайт ал.
Биздин жашоодо-
Адашуулар камырабас...
Колундун жылуулугун сенин,
Сактайт колум менин.
Эске тутуусу колдордун кандай,
Курч, узак, түбөлүктүү.

Жарыктан жарыкка,
Жылдыздардын жолунан өтүп эми,
Мен тургузам,
Карангынын үстүндө көпүрөнү.
Таштарды-көз ирмем,
Узак жолго төшөйм бери.
Ал жакты унутам,
Унуткум келет сени!

Дайын да жок ырдан,
Мага жардам бере турган.
Кайгыны баскан мындан-
Же кайгыга чыдасамбы,
Кантип мен өзүмө күч топтойм ылдам?
Жашоодон да узак түн,
көзүмө тартат сүрөт.
Унутушат колдор-
Унутпайт жүрөк.

АЖЫРАШУУДА

Сен жоксун. Бар ажырашуу күн,
Синдисиндей, түбөлүктүүлүктүн.
Кандай күн болбосун-ак баракка
Таң аткандан отурам мен,
Сонуркатып алды жактар
Аран-арандан узарат убакыт,
Шуудурашат жалбырактар.
Мен жазган саптар
Арасында сен пайда болосун.
Мен жаным менен учуп баратам сага,
Мейкиндиктин үстү жагынан.
Сенин сүйкүмдүү капталынан турганынды
Тартып, чиймелеп турам-
Чыкпай жатат ал.
Качып жатасын сен түтүн сымал,
Ээрийсин шашпай.
Күйгүзүп, кайгыртып менин санаамсын,
Мен жазып жатам, жазып жатам...
Сен-менин абамсын.

Жоксун сен.

Дем алып жатам кантип мен?
Канча кыш жана канча жыл
Сен гана жалгыз демим.
Жаз бою-ак карым менин,
Кыш бою-жазым!
Сен жок угулат жүз эсе
Эн коркок үн.
Сүйгөндөрдүн уйкусу жок түндөрүндө,
алыска ажырашуу күндөрүндө.
Бүт шектенүүлөр-таразада!
Сүйүүнү үйрөнөт жүрөгүмдүн буроосу,
Ушул катуу талаптардын сааттары
Сезимдердин сыноосу.
... Эмне экен, жүз мертебе ажырашуу
болсо же өтүп карытса?
Мен сени тааныдым досум,

ШУБЕРТ. «Т СЕРЕНАДА»

Эмне сага таттуураак?,
«Түнкү серенадабы»?
Үн артынан үн агат,
Жарым түндө салкын дагы.
Жашаса болобу сүйбөй?
Анда балким армандай.
Бактын эң калын жеринде калгандай,
Бекинип, сүйүктүү дос, айрылып,
Карап жатат жашоону, кайгырып.
Эмне сенден жакын боло алат айтчы,
Мундуу күүбү?
Бар бекен жообу мунун,
Артында анын, жүзүнөн,
көрөмүн көз карашын коштошунун.
Анан да кичинекей козудай...
Назиктей ушул үндөр баары мында.
Өлүм да, жашоо да кайгырышат,
Биз жөнүндө - айдын ак жарыгында

УБАКЫТ ЖАНА МЕЙКИНДИК

Көрсөтүштү жебелер саат бешти...
Айланышты, а тоолор каруселге!
Коштошту. Кучакталдым дүрбөлөнгө,
Саатты камап калышты, бекем жерге...

Машина учат, далыма жабыштым мен,
Бүлбүлдөйт тереземде кошо баары,
Мага кызык, дөнгөлөк айлануусу,
Сарсанаам кичине да жайалбады.

Тартып жулат тонгондой көз карашым,
Машина барат учуп, алга умтулуп.
Алыстыкка, ай болсо артка чуркайт.
Жүрөк зордоп соккондой, аз тумчугуп.

Унчукпайт мага айдоочу көңүл бурган,
Капамды сезген менин шериктешим.
Ээрчийт мени көздөрүн коштошууда,
Күйүп-өчкөн, капалуу калган кезин.

Өтүп жатат кыштактар. Түшүнбөйсүн,
Бир заматта саат, күн өттү дебес?
Мен саатты карадым: жанагы беш,
Саат? Мындай болушу мүмкүн эмес.

Айдоочудан сурадым. «Туура жети»...
мейкиндикте бөлүү да кыйын тура.
Тамыр кандай сокконун кармады ал:
Жок, тамыры соккон жок колдун мына!

Мына неге токтоду саат, ушул,
Бирибизден бирибиз алыста деш...
кыйын!...кантип жашайбыз анда экөөбүз,
Биздин ажырашыбыз мүмкүн эмес!

Машина учат. Горизонт күүгүмдөнүп,
Болоттой бек күч менен ээлеп алды,
Мейкиндикке ал мени которду да,
Убакытты ордуна жылдырбады!

БИРТКЕ ЧЫР

Кайрадан биртке чыр.

Мен бешмантты шашып кийип жатам кур,
Кетиш үчүн...

Менин ич дүйнөм кыйсыпыр,
өзүмө өзүм илингенсип,
Сүйүүм дагы багынычтуу болгонсуп.
Бешманттан: кийсем токтотом,
Сүйбөйбү, оной унутам, каршы жооп кайтарам.
«Мынакей, кандай бул жөнөкөй!»-айталам.

Эшиктин алдында турам, босогону аттап,
Бир ордумдан жылбайм өз жүрөгүмдө.
Теңселип, дирилдеп өзүмдү аран сактап.
Капкара жек көрүү менен
сүйүүнүн ортосунда каттап.

О, канча жолу мен ушинтип кеткем,
Кеткен эмесмин, а өзүмдү куучумун,-
Кайтып келбегенге күч жетпей,
энсөөмдү буучумун.

Мен дагы эле айрылууга
үйрөнгөн жокмун ага кайгырууга...
Кайтуулар гана кандай оор!

Бирок, ушуну гана айтпа мага,
Кетүүлөр-,

Сүйүүнүн натыйжасы экенин,
Уландысы да деп өзүмдү эземин
Жан дүйнөм ойлонгон эмес мени менен.
Эсептешүү ар кандай кемсинтүүгө
түртчү, мен жөнүндө ойлобостон.
Кетүүлөр—сыймыктуу өзүн кубалоо,
Өкүмү менен акылдын.

Бирок, кайтып жаттык улам
сүйүктүү эшикке келип батынгым.

Мен кемпаймын, мерес
Сүйүү сакчысынын алдында...

Акыл-эс сүйүүдө бизге кеңешчи эмес.
Күн да, түн да акыл-эстин ортосунда,

Жаным калбай,
Мен жатам жарылгандай.
Жарылууга жакын,
ийилет акыл.
А жүрөк элдешүүгө кызыктырат.
Махабатым менин,
Сезим сени мага белек кылат.,
Акыл-эс экөөбүздү ажыраштырат.

* * *

Кандай кызык көрүнөт ,
горизонттун үстү тумандуу!
Артына карай жылган менин капалуу күнүмдө турам бу.
О, күн байыртан берки,
эртерээк кайт, сен кайдасын?
Ошондон бери,
урушкандай сүйгөнүм,
Ажырашуу жүрөгүмдү канаткан,
Турасын сен күнүгө,
Күнүм баткан тараптан!

* * *

Ажырашуу-кыйналуу... жыргал да бар,
Жашоо ансыз аябай түптүз болмок.
Сүйүү ажырашууда кыйын калаар,
Чын дилден багынуунун жиби толгоп.

Биздин майрамдар даамы, түсү бирдей,
Адамзатта кайгынын көп өңү бар.
Ырымдарды көрөбүз ачуу түрдөй,
Билинбейт эч киминде жакшылыктар.

Турганымда жанында сызыктардан,
Көрүнбөгөн сезимдер түрү сууктай.
Зордук менен бөлүнүп өзүн калган
Мага элесин жарыктуу ак жылдыздай.

Жанында мен буюмдай, сокур, дүлөй,
Бирок жаным тынч турат жыргал менен.
Ажырашуу дүйнөмдү бийик сүрөй,
Катуулап угуум менин, көрөм терен.

Жакындыктын унутуу тынчтыгында,
Ажырашуу табат дейт толуктоону.
Тириүү турсам, жүрөгүм кол астында,
дирилдесин, жашоо сүйөт толкундоону.

Эгерде мен чырак болсом, сен-отсун да,
Сен-бул мен, мен-бул сен...Жолукканда
Алаканымда турат алаканын да,
Сенсиз мага жашоо жок болот анда.

Менин тынчтаналбаган тагдырымда,
Жылдыз турат жолумда жалгыз аяк!
Сен турганда унутпай өзүмдү да,
Сени менен жашаймын эстөөнү аяп.

* * *

Мейли жашоом жарыгы узарсын да,
Мейли кечте кечиксин акырындап!
Билдим биздин күндөрдүн аягында,
Эмне экенин сүйүүнүн, бейиш чындап.
Жарыгыраак чыгат от карангыда,
Майды акыркы, сүйөбүз кыйнаса да.
Таштабагын, күнүм менин, эч таштаба,
Өлгүдөй суук, жүрөктү сен сакта да!

Күз, жалбырак- кабарчы бурганактан,
Дүрт этүү-коштошуусу кызыл күндүн.
Мен үчүн бакыт досум, кармап калган,
Кармап кал мага жылуу нурдун бирин!
Жарыграаак чыгат от карангыда,
Майды акыркы, сүйөбүз кыйнаса да..

Таштабагын, күнүм менин, эч таштаба,
Өлгүдөй суук, жүрөктү сен сакта да!

Узарсын күнүм, менин жазгы күүм!
Көп ырларды мен билем, тирүү туруп.
Көп ырлар карылыктын таттуу үнү,
Картайганда сүйүү оор, терен жылып.
Жарыгыраак чыгат от, карангыда,
Майды акыркы, сүйөбүз кыйнаса да.
Таштабагын, күнүм менин эч таштаба,
Өлгүдөй суук, жүрөктү сен сакта да!

ЭМНЕ БОЛДУ?

«Саламатсынбы?» деп айттым бүгүн сага,
Өтүп кеттин бербестен колдорунду.
Ушундай тез унуттун кандай гана,
Мени менен бактылуу болгонунду?
Эмнеге сен ушундай тез өчүрөсүн,
Көп жылдар жанган сүйүү жалындарын?
Эки жүрөк, эки оттуу күнгүрөнүү,
Жакын элек, эстесем анын баарын!
Чын эле саламымдын назик сөзү,
Ылайык болбодубу мага, сага!
Умтулуу биздин тандалар кучагында,
Тынчсыздануу, дем алуу, тагдыр жана...
Сен кантип өтүп кеттин карабастан
Жылмаюсуз, көздөрдө учкундар жок.
Көз караштар биздики таттуу эле,-
Алмашты коркунучка туткунга окшоп?
Колун барды кантип сен мыкаачыдай,
Кылымдык осуятты жок кылууга?
Сен мага ушунчалык жакын элен!
Эгерде качандыр күчтүү сезим,
Татыктуу эмеспи жылуу жолукканга.
Жылдарда жашаган! Кантип колун барды?
Жылдарда жашаган, жашаган, жашаган...
Азыр болсо эми баары түшүнүктүү,
Мурунку сүйүүмдүн жарыгы, о Кудай,
Эч качан кайтып келбейт мага, анан...
Шамал мени алып кет өзүн менен,
Унутуу үчүн алпкет жалбырактай,
Кандайча өтүп кетти, баш ийкебей,
Мен кимди сүйгөм кылым, калды актай!
Менин кубанычым, менсиз болуп,
Сен жашай албайсың мүнөттү да...
Чын эле сыздоо мурун өтүп кеткен,
Татыктуу эмес жолукканда жылуулукка?
Артындан карадым мен, эмне кылсам,
Көпкө, көпкө карадым дем албастан,

Сен кетип калдын анан жат адамдай...
 Жан дүйнөм өлгөн сымал баратат жай.
 Кокустан мен өзүмө келдим, демсиз...
 Кысылды жүрөк бир ууч чоюнга окшоп,
 Кантип, кантип сен ушунча сезимсизсин,
 Жаныман, жаныман өттүн, койбой токтоп?
 Мен онтодум, онтоодон анан ушул,
 Кыймылдап жалбырактар, булуттар качып.
 Бирок боорун оорубай, кылчайбай да,
 Сен кеттин, ичке такан тыкылдатып.
 Менин гүлүм, эмнеге бүркөлдү экен,
 Жүрөгүн керен чункур уурдагандай?
 Эмнеге сага жапкан жок жол дагы.
 Сен мага сезилсен го мурункудай?
 Чын эле ушундай ээндиктер,
 Бизде жарата алабы сүйүүлөрдү?

Эч качан!

«Саламатсынбы?» өлтүрсө... эмнеге сен ?
 Бул деген «кош түбөлүк!» деген жатам.
 Эгерде салам назик алынбаса, бейтаалаймын,
 Сүйүүгө да татыктуу боло албаса, айталбаймын,
 Демек-бул өлүмгө татыктуу го.
 Кандай өкүнүч болбосун- кайталаймын,
 Не деген жапайылык! Кантип колун барды, а?
 Чын эле качандыр күчтүү сезим,
 Татыктуу эмеспи жылуу карап жолугууга?

* * *

Сүйкүмдүүмдү көрсөм түштө болсо да!..
 Ал жок санаа оту мени карайтты.
 Эмне кылсам, көрүү үчүн түшүмдө,
 Тигини, ким капа кылды кана айтчы?
 Туз же десен түш көрөрдүн алдында,
 Аткарылат анда ойлор саматчу.

Туз жеп бир жол уктап калды жаш бала,
 Түштө турду шынгыр булак тушунда.
 -Ах, таттуу түш! Мен түшүмдө суу көрдүм!

-Туз жүрөккө түшпөйт, кага ушунда:
Эгер чанкоо болсо жүрөктө, анда
Аны кандыра албайт суу да ныпымга!..

* * *

Кандай тике көздөрүн! Теренинде
бейишпи же тозокпу көрбөйм кызып?
Карангыда жылтылдап, жымжырт кезде
күр-р этет да көзүмө чагылышып.

Эки аалам, эки өчпөгөн оттой жанат,
Чакырык, башаламан үндөр бүтпөйт.
Эки аялдын артынан-кыздар карап,
Көздөрүмө же кыздан-аял тиктейт.

* * *

Сен кирдин түшүмө,
Биз узакка сүйлөштүк көп.
Биз бири-бирибизди күнөөлөдүк тек,
мында, тигинде деп...
Биздин арыздануулар бүтпөгөн,
бүтпөгөн көржемелер эх!
Кемсинткен сезимдер себептеринен
уруш-талаштарга барышты-
Жүгүрдү, куюлушту,
а анан жатып калышты .
Бир нерсени түшүндүк биртке,
ушул алтын түштө!

Таарынычтардан кутулдук,
жарык көрүндү.
Жакшылыкка бараарына ишибиз үмүт нуру төгүлдү!
Бул-менин кымбаттуум, сырым болмок,
жана түштү айтып,
жок айтпайм, о жок:
Түштү жакшы жоруш керек ким салтты билсе,
Антпесе кетет тескерисинче!

ЖАРЫМ ТҮШТӨ

Бул түш. Бул чындык.

Жарым түш... Жарым чындык...

Бул чууруган ойлордун ургулашы-
Чынжырлуу конгуроосу шынгырашы.

Кайрадан эргүүнүн туманы...

Жалындуу туткундук бу дагы,

Бул ойлор ээрип жатат таамп жаны,

Жылуулуктан асмандагы?

Укташ керекпи?.. Ойгонуш керекпи?..

Же калыш керекпи бул эки анжы айрылышта.

Жолдордун тоомунда, туманда,

Дендароолук менен арсарлыкта,

Мындай өтө берилген ойлор кайда?

Укташ керек-сен мага түшүмө кирүү үчүн!

Ойгонуш керек тезинен-

Жан дүйнөм жакын болуу үчүн

Сенин капалыгын менен.

ЧЕТ ӨЛКӨНҮН ТЕСПЕСИ

АТПАГАН ЗАМБИРЕКТЕР
Бекинет сарайы султандын,
Таш дубалдардын аркасына.
Бийик жана калын гана.
Замбиректер карашат көрбөсө да.
Жапалдаш мыкчагерлер краблардай.
От менен түкүрүштүбү
Жок легенде бир жолу, өзү бардай?
А эмне алар атышмак?
Абдан жакшы жашайт султан,
Тааныш элчилери менен
Чек ара мамлекеттердин
Ал тосулган сыялардан,
Таштар менен заңкайган.
Ата Журт? Чет элдиктер турушат
кожоюндук кылышат.
Замбиректин үстүндө аза күтүүдөй,
кечки боздун чүмбөтү жаптырылган
Дөңгөлөктөр урулуп убакыт менен,
Өзөктөр да дат менен бастырылган.
Шаардагы модалуу көп туристтер,
Жаздагыдай-турса чөптөр,
Алар карайт кекирейип текебер,
Карайт дагы ары андан
Замбиректерди өлүп калган.
Султан мас, ичет султан,
Ырахаттантып денесин,
Анын барбы иши анан
Самтырак жарандарга,
Таланышкан, жыртылган?
А замбиректер чарчоосуз

Кайтарышат султандын жаны тынчын,
Крепосттук дубалда мейли турсун.
Султанга жалпылыктын не кереги?
Жымжырттыкта тынчыраак да.
Замбиректерге эмне үчүн кереги жок,
Атыш керек, айткылачы а мага?
Улут кырылып өлө берсин,
Жакырчылык, ачарчылыктан,
Арык да, жыланач да,-
Келгендердин алдында султан,
Баш ийкейт кичи пейилдүү.
Хандын куйругу бар болсо,
Ал аны шыйпандатмак.
Эмне үчүн кереги жок замбиректерге,
Айткылачы мага, керек атмак?
Карасанар мөөрлөргө,
Дениздин ары жагындагы мөөр менен,
Бирок самтырактарга бул жөнүндө,
Ач, жыланачтарга,
Буйрук берилген унчукпоого.
Сатышты ушул замбиректерди
Тил алган султанга:
Куралдары менен-көрүнүктүүрөөк,
Абайлашкан болду да.
Алар султанга сатылышкан,
Анын Мекенинин ордуна,
Ал замбиректер барда
кыялданыш үчүн алда кайда,
Баркыт-кыжым жаздыктарда.
Көрбөстөн карашат
мылтыктын ооздору,
Таш дубалдан, бериден...
Келгиндерди кайтарышат,
Өлкөнүн өз элинен.
Султан ырахаттуу керилди,
Жарым түшкө берилди.
Эмне үчүн кереги жок көп замбирек,
Айткылачы мага, атыш керек?

таш дарбаза сыяктуу.
Дирилдешет алыста оттор,
анча-мынча билинген.
Моряктарга түшүнүктүү
сүйлөшүү бул ак дилден.
Желегинер ал турсун,
болсо дагы ар кандай,
кемелер,
Силердин желегинер, кемелер.

Атлантика океаны, 1961 ж.

Мумия

Мумиядан түнтүрөөк эч
нерсе жок.

Далдайган, эпсиз таш күмбөз :
Айтышты мага бир күнү:
Анын ичинде фараондун күлү.

Мен ойлоп койдум:
Адамдын күнү бүткөнүн,
Дүйнөдөн кетип жаткандар
Бизге калтырышат
Кими болсун-өз иштерин,
Ким бирөөдөн калат жашиктер эле,
Жашиктер эле.
Жана ушунча жашап жүрүп
калат денелер чирик.

Истамбул, 1961ж.

ТОПКАП САРАЙЫ

Ыраазы келгендерге Стамбулдун музейлери,
Жүз жылдыктар мурасы, алдында айнектердин.
Буюмдар кыймылсыз, көз караштар алмашышат,
Тырышып өткөндөрдөн жоопко не издеп келдин.

Такты ээсинин таажылары, мында не бир шакектер,
Алмаздын түр, кырларын айт, кылымда да өчпөгөн.
Чын эле ушул кереметтей кымбат таажы алдында,
Монархтагы сезим жетип, кедейди кайдан өс деген.

Кожоюндар кербезденип чет тилдерге көнүшкөн,
Доорон сүрөт, ак сарайдын босогосун атташып
Алачыктагылар гана тилди алмаштырчу эмес,
Бабалардын осуятын, салтын ыйык сакташып.

Султандарын солго, онго буйруп өлүм жазасын
Кожоюндар жырткычын эл ылакап кылып атаган.
Убактылуу данк берилчү ак сарайларда дайым,
Тарых болсо түбөлүккө алачыкта жашаган.

КЕМАНЧА ЫРДАЙТ

Шаңгырайт кылдар Британияда,
Бармагы ысып Хабилдин.
Бүт өлкө угат жана да,
Кеманчанын тирүү ырын.

Бир эл-башка эл не ылгайт
Түшүнбөй койбойт, ишенем.
Кеманча шынгырап ырдайт,
Бйлайт да, онтоо күчөгөн.

Башка осуятпы, мыйзамбы,
Муздак Англияга берилген.
Альбион угат ал ырды,
Өлкөмдүн ырын тыншайм мен.

Күнкүлдөп толкуп Каспийде,
Байыркы Темза кайыгы.
Кеманча ыйын эмне эле
онтоодой, эмне дайыны?

Ооруган кылдар санаадан,
Бүлүнгөн күндөн элим деп.
Жолугушууну каалаган,
Саз кайра чертет безилдеп.

Унчукпай калды чийинде,
Тил жетпей кайда айтса да.
Хабилге жигит тигинде,
Гүл сунуп турду сахнада.

Оваций күр деп, биз анан,
Банкетте болдук тынч делген-
Гүлдесте конверт, кынаган
Ичинде ырлар берилген.

Окудук аны көп жолу,
Кайгы бар элдик талаптай.

Бириктик андан болжолу,
Чымчыкта эки канаттай.

Аракс артта бул учур,
Бириктик бул саат Темзада.
Кайгысы оор досумдун,
Көкүрөгүмдө калды да.

Чет жерде билбейм, болбосмун,
Түшүнбөйм баарын түбүнө.
Толкундар-үйүм, а достун,
Кол сунсам жетем үйүнө.

Дарыя биздин ортобуз,
Бирок, не дейбиз тагдырга.
Жол алыс, неден коркобуз
Көрүшүш үчүн барууга.

Айнектен карайм тим турган:
«Асманда айга жетүү оной»,
Жолугуш кыйын бир тууган,
Аракс- дубал тоскондой.

Эркинби элдин кайгысы,
Бизге өтүш... бир сөөм жер кымбат.
Айды басуудан, дал ушу-,
Космостук алыстык кылдат.

Адамзат баарысын жасайт,
Ракеталарды, кемени.
Бирок ошо бир жене албайт,
Өздөрү курса эмнени!

Саз кылы ооруйт ак ниет,
Ачуу да ысык же канча...
Эл ырдайт, манжа кыл иет
Ырдайт да, ыйлайт Кеманча.

КИЧИНЕКЕЙ ТЕРЕЗЕ

*Шотландиялык акын Роберт Бернс туулуп өскөн үйдө
бүлбүлдөгөн кичинекей жапжалгыз терезе-өткөн бир
күндөрдү эске салып, төлөнүп жаткан салыктын көлөмү тере-
зе чоңойгон сайын өскөндөй эле...*

Жарыгына күндүн да салынган салык...
Кедей тар бөлмөсүндө
өзүнүн терезесин кичиртти барып.
Бирок, кайда чындык жок болсо, ошол жерде
Кудай аркылуу күйгүзүлгөн бар жарык.
Колдонот карасанатайлар-
Анан кирет бар тарап карангыланып.

Эзелки кылымдардан ажыдаарлардын мыйзамы бар,
Буюмга айландырууга асман жарыгын да даяр алар.
Ошон үчүн киргизилген терезеге салыктар,
Кур калбай кожоюн сатчу, күн менен жасап товар.

Укмуштуу алык-салык, каргыштан каргыш, ал!
Терезендеги жарык үчүн сенин, оор салык алынган-
Ал бардык иштер үчүн эн сонун капитал,
прогресске душмандык- мамлекетке карангыда
берип жаткан убаданын өзү дал.

А сен, төрөлгөнсүн акындыкка,
Жарык берүүчү жан дүйнөн менен ысык-суукка,
Жокчулуктун карангылыгында,
айнектин артынан, эркиндикти ырдайсын
жана чыдайсын жадатма кыйынчылыкка.
Кенедей терезенин аркасынан,
Карангы кечте-күндүзү да!

Көрөсүн тар терезеден күндү, жылдыздарды,
Жерди да, айды да,
булуттардагы чымчыктарды,
Дүйнөнү көрөсүн кысылган,
калыптарда салынган-жарыкты жана абаны.

Үмүттү жана энсөөнү-
калыптарга салынган,
кыскычтарда кысылып турган абалы!

Бирок жалындуу көкүрөк ага тилалбады!
Жүрөк деген таш эмес, ким алдады...
дүкүлдөйт, ооруйт,
сүйөт ысыкты, эч ким аны билалбады!
Муну басып калыпка салуу,
кысуу-
анте албады дагы эле эч ким аны,
эч ким андай дагы эле кылалбады.

... Акын жутуп күндөлүк көртирликти, четке какты
Терезенин артынан кичинекей, кайра ал өзүн тапты,
Бирок, ушул жакыр дүйнө,
жана да байкуш элдер аны
каргаган жок, а сүйүп, жылытып жүрөктө алып келе
жатты.

Ооба, эзелтен карангы күчтүү эмес махаббаттан,
Салам дубай жиберет ага заманбап тан.
Ким сүйүүдөн ыйласа бактысыз жерде-
ал акын,
Өзүнөн дагы көбүрөөк бизге жарык калтыра алган.

Ким оорудан күчтүү, курч, көзү ачыкпы-
ал акын анда,
Кенедей жаракадан көрүнөт
дүнүйөнүн түбү да тургандай алаканда.
Улуу терезе-
кенедей жалгыз айнек ал тар тамда,
Өткүр акын көзү менен караганда!

Шотландия, Ера, 1978

ТЕСПЕ

Канчанчы күн келди тушуна...

канчанчы кылым өтөт сызыла...

Башы ман адам ушуга.

Олтурат дүкөнчөсүндө,

теспесинин ташын санап кызыга.

Алар шырыктайт улам,

анын колунда,

Суудагы таштардай сымал,

Олтурган окшоп санжылга,

Коркуратма чылым соргучтун

буркулдагы алдында.

Биринчи эле күн эмес,

Биринчи эле жыл эмес

Ал ушинтип отурат,

Качан болсо маалында,

күткөнү аба ырайы,

Дениз-океан жанында.

О убакыт-

океаны адамдын,

Тынчытып көрчү аны анда!

А таттуулар менен сатууну...

Жана да чай ууртоочу

көлөкө,

Кайда биздин тынчыраак

күндөр төкчү береке,

бизге кенен,

Урушканга караганда бийлик менен!

Узак эмес кулпуга түшүү күнсүз,

А мүмкүн, жыгач жаздыкка да.

Кылымдарга калганга чейин үнсүз,

Какша:

«Аллахка данк!..»

Бирок, келбей жатат акылга,

айтылган ал кадыр -барк,

Анан да,

дүкөнчүнүн сезими өзүндө эмес,

Анын халвасын эч ким жебес,
каалашпайт көп ырымдаарга,
Ооз тийген керек болсо чымындар да!
Окшогонсуйт,
Соода иштеги
Иштерди түшүнбөйт Аллах,
бүт деги.
Жардам бербейт теспе анан,
Бекем жибек жиптеги.
«Ишенбе адамдарга да,
өзүнө да сезим азгырба.
Үйрөтүшкөн бала кезден ушуга,-
Ишен асманга жана тагдырга,
Тагдырга гана үмүттөн.
Айтып жатасын ойлобой,
чөнтөгүн бош деп жүрүп сен?
Карап тур ыйык Куранга,
Үч жолу күндө жок дебей.
Алладан чындап суран да.
Сени жокчулуктан сакташат
Тамырды жууп турарга,
Намаздын чакан килеми...»
Чакырат Багдад ушундай
Сезимде күчтүү куралга,
Ал укпайт, кенебейт дагы,
Олтурат, үйлөп беттерин.
Таштарын санап теспенин
Калтырбай кармайт эч жерин.
Багдат!
Аны сен чакырба, ойго алданба,
Ал келбейт сага жардамга.
Бирок, сен өз оюндагыга жетесин,
Болсо да жок анын жардамы.
Өч аласын,
ага бирди көрсөтөсүн бер жагы.
Күн бою,
чайнайт баргекти,

Анын ойлору жаратат дагы ар кепти,
Жабык тегеректеги,
Күндөрү кыйын бүтмөгү-
теспедей,
бекем жибек жиптеги.

Багдад, 1959

мааракени-
Барышат аларга эмес...
А Рафаэлге,
Алып бара жатышат сүйүнүп,
Башты жерге ийе жүгүнүп.
Ошол үчүн мында конуп,
Бир жумада жети күн болуп
Туристтер менен
Пантеон толук.
Шылуундар деги эле,
 портфелсиз министрлер,
мен кыйын дегендер көп эн эле,
Ушул жакка келишет
 эмес жөндөн –жөн эле...
Рафаелдин
Кысылып жатты жүрөгү:
Кандай тез өтмө кооздук!
Кээде ал сезчү, билеби,
Алсыздыкты - багындырган,
жана боз кендирди
Өлүктөй чангыл жарык чагылдырган,
жана да калп боёктор,
 кайнатып жинин чыккан анда,
Качан анын тилин укпаганда.
Ал билчү,
Жалгыз гана бир ыкманы,
Жандуу болгонго боёктордун карнавалы-
Аралаштырчу кошуп
 боёкторго
 жүрөктү,
Аны түгөтө электе, сүрөтчү.
Бирок кооздукту-түбөлүктүүлүккө сүрөттү.
Өтүп кетти жашоо бороон-чапкындай.
Жүрөгүндү таш кылбай,
Көкүрөгүн санаа менен сайгылап,
Ал жөнүндө билгенде адам
Дене сезип кайгырат.
Ал өзүнүн ичи менен,

Катуу келген үшкүрүгүн басабы...
Билбейм, мадонна угуп жатабы?
«Аве Мария...»- ага бул.
Даанышмандын жаратуусу-
өлбөстүгү жандын да.
Касиети ал дененин, кандын да.
А өзүнүн мүрзөсүнүн алдында
Турушат күзөтсүз эч алмашылбай,
Кертилген жыгачка окшош,
королдор ай!
Мен королдор менен, мындай
барып кез-кез таанышамын,
билүүгө ким экенин алардын.
Бирок мен сиздерге ант бергенге
даярмын,
Королдорду кыйнайт ич күйдүлүк дал:
«Кайсы сүрөтчү?
Ким ал?»
Алардын кыжырын кайнатууга
чек да жок,
Бир нече кылымдарда да,
Топтошкон эл суюлган жок,
жана да гүл түрмөктөр азайган жок.
Сүрөтчүнүн жаны бар мында,
азыркыга чейин,
сулуулуктун канаттарында
калкып учуп жүрөт, сыр да...
А алар-королдор качан эле
Эскерүүлөрдө жок, ким эстээр...
Жалан гана калган мүрзө үстүлөрү
жана анда кресттер.
Алардын обу жок кылыктарын эмес,
Алардын көркөмдүгүн эмес,
эч нерсесин эстебейт эл эч.
Санда жоктук алып жанын-
Алардын данкы өчөт
Улуулугунун алдында
Анын.

САТУУ

Лондон. Портобелло базары.

Эски Лондон... Базардын тополону...
Баарынын өз баасы бар келгендеги.
Айтышат ачык сунуш, канча сому...
Гитлердин армиясынын ордендери.

Унттуруп кандуу мезгилдерди тенге,
Соодалап өз кайгысын ушу тушта...
Тиги, эмне, данк болучу фашисттерге,
Сатышат берекелүү, жарым фунтка.

Мынакей күмүш крест... Ал бир кезде
«Жогорку расалар» турчу күсөп?
Анда не миллиондор кыял сезсе,
А азыр сатып алуучуну күтөт.

Качандыр эски, жаны мундирлерде,
Жылт этчү кайраттуулук назарында.
А эми жарым фунттук товар жерде,
Түртүшкөн Портобелло базарында.

Кенедей ушул крест жылтылдаган,
Дүйнөгө сунчу бир кез көлөкөнү.
Лондондун жанындагы жерде эми ал,
Бутасы сөз андуунун келекелүү.

Антсе да дурустап бир түшүнгөнгө,
Бул өзү бекер гана кызыгуу эмес.
Калбаса узак жатып ушул жерде,
Дүкөндүн столунда ушул крест.

Эмнеге ал керектүү болуп чыкты,
Таанымал, лондондуктар, билесинер,
Бул крест, сыйланган не, эмне утту,
Силерди бомбалаган гитлерчилер?!

Алынган бекер эмес, бирөө менен,
Карасаң, британдык, аны, арман...
Жакшыраак кара дагы ойло терең,
Көрөсүн өз атандын канын андан.

Мааниси так ошондо, кара мында,
Кан төгүп, сенин атаң өлүм жутту.
А азыр Портбелло базарында
Ордуна сен бересин жарым фунтту?!

Лондон, 1978

ИМАМ ГУСЕЙНДИН СӨӨГҮНҮН КҮЛҮ

Уктап жатат мында имам,
 балдарын таштап кетип.
Жүз жылдар өтүп баратып
мүрзө үстүнөн басышты.
Кыймылсыз маалдын чагылышкан жарыктары,
Жомоктой кездеменин күүгүмүнө жатышты.

Тан каларлык, сансыз кенчтин арасында,
Уктап жатты пайгамбар.
Бирок, чын эле, түшүналбайм:
Качан, Гусейн, сен чын эле,
 өлбөс атак-данкын бар-
Анда неге турат мында алтындар?

Бриллианттарда эмне пайда, өзүн ыйык турганда?
Жаткан жайын казына өңү антсе да...
Демек динге, пайгамбарга,
Ушул кенчтер керек бекен өлсө да?!..

Мечитке агып жатышат,
 кечке чейин адамдар,
Шаан-шөкөт кооздуктарга чөгүп.
Бул жерде уктап жатат пайгамбар...
Көчөдө да, жынайлак босогодо да
турат колун жайгандар.

Бирок, пайгамбардын не иши,
Ачарчылык, көз жаштарга, жокчулукка.
Кыйын да анда...
Жок дегенде жибергени барбы күкүм,
Тандан кечке сыйынганга?!

Ал алат гана,
 ага бүт аз дагы эле, зар,
О кызыктай карама-каршылыктар!

Анда да бар, мында да бар,
Алтындардын үстүндө
укташат өлүк имамдар,
Алардын балдары ачка жолду керттип,
жүрөт тентип...

Кербела, 1959

Айтчы, айт дагы,
Канча китептердин башталыштары,
Ойлонулган

Сенде баары?

Сен көңүлгө жатталгансың,
Сен тыкан акталгансың,
Бош эмессиң иш менен толгон- токой,
Алалбайсың такыр мокой.
Бирок, жогору жактан

жазмыштан

Сенин бийик тагдырын барбы?!
Кам көргөн атадайсың,
Сен туура табасың, жыргатып жанды,
Кичинекей жүрөктөрдүн согууларында,
сансыз кыялдарды.

Окуучунмун мен дагы сенин,
Эсимде калды,
Мектептеги кенен класс,
Балалыкта билим конушум
Сенде,

мен биринчи жолу уктум
Жомок, макалдардын добушун.
Сааттан саатка,

Күндөн күнгө-

Болууга өзүн менен өзүн,
Окуганга-

Сен мени үйрөтчүсүн.
жана да билдирдин-
окуганды.

Сенден, менин классым,
мен билдим

Жердин улуулугун.
Замандашым катары-колун кыстым

Физулинин,

Мен анын алдында башымды ийдим.
Олуттуу болдум,

окшоп ага,

Сен мени менен сүйлөшүп жатканда
Согуштар жөнүндө

бардык замандарда...

Күндөн күнгө

сенде мен өсүп жаттым,

Мектеп жылдарынын нуру арасында.

Суроо

башка суроолорду жаратчу.

Жооп

жоопторду үйүп, санатчу.

Суроолор,

байыркы дүйнөдөй,

Суроолор четин чыгаруудай бир нерсенин,

О, кандай чарчатчу,

суроо жүдөтчү деле,

Жооп кандай алыс эле!

Эмнеси болсо дагы, бекер өтпөдүк биз,

Согуштун жолдору менен, кыялда бастык,

Негизги жоопторун таптык.

Менин классым,

Сенин балдарын!

Айтып олтурсак калганын,

Кайрылбайт эч артка убакыт,-

Улуураактай болуп калды ким ашып?

Мына, жолугуштук кайра биз,

Мектептеги кенен класстан, өткөндөрдү сурашып...

БИРИНЧИ ЧЫЙЫР

Терезеде кышкы тан.
Шаар эми түш көрүүдө эмес, шан.
Турушту чондор дагы бала-чака,
Бака-шака...
Шаар эшиктери шартылдашат.
Анан дарбазадан чыгып жатат,
Эмгекчил элим менин.
Сергек кыймылдап баратат
Чогулган топ көздөп барар жерин,
Артынан жылтылдаган
чыйыр жол эмес тегин.

Кардагы биринчи чыйыр, бурганакта согулган!
А бир аз күткөн сон... чыйыр жолдо бөбөк келе жатат.
Жана да баратышат чуркап чурулдашат,
тобу менен.-

Сабакка шашып жатышкандай,
Кырсылдатып жаңы чыйырда басыш кандай!
Бул чыйыр-аптак баарынан.

Сен чурка менин козум, ачык тагдырга кубан,
Балалык-эн жакшы убак, ким жок дейт, түшүн.
Сен келесин бул дүйнөгө тебеленген чыйыр жолдон,
Бирок өз жолунду ким бирөөгө тебелеп саласын бүтүн,
Ал биринчи чыйыр жол болушу үчүн!

ЭСКИ ПОРТФЕЛЬ

Биринчи классты бүттүм мен,
Экинчи класстамын эми!
Бирок, так ушул жылы деги,
Бузулуп калды портфелим дагы...
Башкасын белек кылды атам мага,
Жүз эсе жакшы жана жаны.
Ал катуу булгаары жыттанат,
Тырс этип кулптанат.
Бирок, кайда коёюн мага айта кетчи
Бул портфелди эски?
-Ыргыт! Аёонун кереги жок, койбо!
Ал бузук эми!
Ал бузук эми!
Аны сыртта футбол ойно!

Мен аны төшүмө кыстым:
-Жок! Келбейт уккум,
Таштабайм карыяны, бүттү!
Ал чуркачу мени менен мектепке,
Партада конгуроону бирге күтчү!
«Беш» деген бааларды көтөрүп,
ким келип кубанычка коштолчу!
Ким китептердин жик-жигине токтолчу!
Ким жыл бою мени менен дос болчу,
Бир заматка да таштабайм!
Жок! Эшиктин сыртына ыргытпайм шак!
Анткени ал эски дос-
Жаны деген экөөнөн да ал жакшыраак!

КАНТСЕ ДАГЫ АЙРЫМА БАР КЫМБАТТУУМ!

Үйлөнүү тойдо болдум...
Кокустан көрө койдум:
Картан киши
Дасторконго калды кечигип,
чыгып иши.
Ага орун жок олтурганга-
Той дагы кызып калды,
Коноктор үйлөнүү тойдо баары,
Талап алып кетишкен орундарды!
Карыя кысынат,
Сакалчан бүкүрөйүп ысылап.
Мен берип жатам байкушка
Отургучту ал тушта.
Анан, жасадым деп
Ушул жөнөкөй ишти,
Элестетип жатамын көп.
Баштадым жөн эле каш кагып,
Унчукпай мактанып:
«Эх, мен-азамат, билсин деп
Каяктагы,
Эмес килкилдек!
Башкалардан эртерээк,
өзгөчө мактоо үчүн о, мунумду,
Мен бердим,
Абышкага өзүмдүн орунумду!»
Абдан, абдан
Мага жакты
Үн, мактап жаткан.
Менин ичимде терең жактан!

Мен ойлоп калгам, эх,
Анык баатыр-деп!
Бирок шыбырады менин ичимде
Экинчи үн:
«Кана эсине келчи, бала!
Үйлөнүү тойдо, кайдагы кысылышта

Сен кайрылышып, бердинби ага,
Өзүндүн ордунду абышкага.
Ал деген, абышка,
Кызыгын бил,
Жашоодо сага берди
өзүнүн ордун карыя тигил!
Кантсе да
Айрыма бар,
Кымбаттуум, шашпагын
Кайрылышуунун ортосунда,
Тигинин жана башканын!»

НАНДАРДЫН ОРТОСУНДАГЫ ГҮЛ

Кооз гүл бакта,
Клумбеде жана жасалма көлмө жакта.
Ак түстө татынакай.
Кара өңү да татынакай жана,
Эгер ал орундуу турса гана.
Бирок, нан бышып жатат,
Гүл дайыма болбогон тарапта..
Отоо чөп-жатып ичер, арам тамак да,
Ал анда зыян алып барат да.
Мындай жан,
Эч кимге көңүл эритпейт,
Эч кандай суктандырбайт көздү өрттөй!
А аны байкап, көрүп калса-
Үзүп салышат отоо чөптөй.

КАР ТҮШӨТ

Көрүп жатасынбы, кандай ушул аппак кар,

Оор көрүндү!

Акка

шаар мойнуна чейин чөмүлдү.

Эгерде болбогондо

Кара таранчынын тобу чардап.

Кандай кайгылуу

Шаар болуп калмак.

ПОЭМАЛАР

ЛЕНИН МЕНЕН СҮЙЛӨШҮҮ

Поэмадан фрагменттер

1. Революция

Угуттары күчтүү
ойлорундун сенин,
Көп сөздөрдүн
көтөрүлгөн көрөнгөсү бар.
Күрөшкө ээрчитти
катардагы ырым менин.
Сенин сөздөрүн-комиссарлар.
Кадам таштап изден изге
жалгыз аяк таш жолдон,
Бүтүндөй өмүрүндү,
кадамынды андууга туулдум ,
Жок, сокурча эмес,
ишеним сага күчтүү болгон,
Алдына туруп сенин
кыпкызыл туундун,
Кайрадан ойлодум мен
өткөндү жөн,
Алдым экинчи жаралууну.
Өткөрүп,
өз жүрөгүмдөн,
Ойлордон
жогорку чыналууну.
Жалгыз гана ден соолугун менен,
ардакталса ар бир күн,
Күн өткөрүүнү
сыйлык деп эсептеген,

Бүт өмүрүндү өткөрүшүн мүмкүн,
Кербөстөн
 бейишти да, тозокту да...
Ким илээлеп баскан жок
 тизесине чейин карда.
Көкүрөгүн тосуп,
 бычактай шамалга.
Айрымаланбайт апрелдик чабындыда
Бир-бирден
 тирүү чөптөр,
Жүрөгүн курмандыкка чалат
 ошол гана,
Ким өз максатын
 кадырына жараша бааласа.
Майдалабай дагы
 колдонууга зерикпей,
Төгүп-часпастан аны,
 күндөлүк көбүктөй.
Өлүмдүн бийиктиги дүркүрөтүп келди эле,
Ким макул болсо
 пайдага гана.
Түшүнбөстөн
 жашаганынды эмнеге,-
Эмне үчүн өлүмгө барарынды жана!
Сенин тагдырын
 сени бийиктетти.
Жашоонун жана өлүмдүн
 кылда чокусуна.
Жок, бир гана тагдырдын ченеми
 бул жерде аз-
Сен жолду миллиондогон
 тагдырлар үчүн чаптын!
Сен ойго айландың,
 Түбүнө чейин тунук нак,-
Чагылгандай жүрөктө
 жарк этип идеяларды ачтын!

Жылаңайлак,
 самсаалак кийимчен өлкөбүз чынжырда,
 Өзүн каранды-
 күзгүдөй булактан.
 Чоочуп кетти!
 Ачуусу коркунучту женди, чылбырда...
 Боюна турду,
 тизесин түзөп бир аздан...
 Мына эми сезип туя,
 баарысы кошуп демин,
 Оозунда негизги эки сөз:
 Революция,
 Ленин.

2.»ЖАКШЫ АДАМ»

Владимир Ильичти кайсы бир адамдын куюлуштуруп мүнөздөмө берүүсү, дегеле «жакшы» адам катары сунуштаганы анын жинин келтирүүсү мүмкүн эле. «Мында «жакшынын» кандай тиешеси бар!-деп аргументтөчү ал. –Андан көрө, анын саясый жүрүм-турумунун багыты тууралуу айтпайсыңарбы?»

К.М.Кржижановский,

«ОЙЧУЛ ЖАНА РЕВОЛЮЦИОНЕР»

Сонун айтылган!
 Сөздөр максаттуу да, түз дагы.
 Кыртыш эмес,-
 өзөк жагы!
 Тилди кыйнаба,
 Узун сөзбү, кырккын.
 Эсептеп касиеттерин
 табигыйлыктын.
 «Жакшы адам»...
 Эмнеси менен жакшы экен?
 Ал жумшак жана жайдары-

Анын эмнеси бар, андай аз бекен?
Ачуулуу, текебердүү ал...
Менин ишим канча, бар!
Мага мүнөзү маанилүү эмес-
Идеял!
Тирешүүгө кайсы, айтчы
Ал коркпостон киришти?
Жардам кылды кимге,
Ким тарапты сүрүштү?
Зыянбы же пайдабы-
Сөз акыр-чикири гана,
Сен өзүн билбеген кезде бир ишти.
Шексиз
Алардын мааниси, маңызы...
Дос, сага керектүү.
Ошонусу менен баарысы,
Душман үчүн зыян.
Жакшылык менен жамандык,
Көбүнчө ажырагыстай туям.
Кайрымдуу адамдын да,
Келет жини.
Айтпагыла: жакшы, ашкан бу...
Айткыла андан көрө тиги-
Эмне колдонууну
Ал өзүнөн тапканбы?
Көбүн көрдүм,
Менин ишим да жок
Сырткы сапатына бирөөлөрдүн,
Шыктуулугуна, кызыгуусуна
жана апендилигине анан.
Алар ар түрдүүчө мыкты,
же жаман..
Бирок,
аларда эмес жан дүйнө ядросу.
Максаты, жашоосу-
Сыймыктын сыналуучу ташы мына,
Максат деген бийик тура-

Алпсын өзүн, кенен.
А кирбийген максат менен-
Битке окшоп,
Сен түбөлүккө
Кыбырап жүрөсүн бут алдында.
«Жаман», «жакшы»- жарлык билүүгө,
Тоскоолдук гана,
Адамдын маңызына кирүүгө.
Бир «жакшы адам»
Ишендирген мени:
-Унчукпаганым бекер эмес экен,
Карап көрсөм, тил дайыма
Тоскоол кылчу нечен-
Ал бизге керек, оозду жабууга,
Тескерсинче эмес...»
Ай ооба, элден безген!
Өзүн муну менен
башынан ылдый көрсөттү баарын.
Мына идеялы анын:
Үйдүн бурчунда олтуруу,
Не болсо да машыкканга кол сунуу,
сойлоп кирүү үйгө жыландай.
Күчтүүлөр астында-
Жайылып тумандай.
Алсыздар үстүндө-
Аскадай бийиктемейин туралбай.
Жок, тил бизге,
жаратылыштан берилген акылга.
Шакекке жыйрылыш үчүн эмес,
Басыл да...
Заардуу сөз айтып тымызындан,
Же ойдолоп турат жылмышып,
Шилекейлеп бирөөнүн чинин,
Бирөөнүн абалына тырмышып.
Чайналган ооз-
Ал кебин айта баштаганда...

Жылытууга

жана өрттөөгө таштаганга,

жөндөмдүү оозго айланат,

Эзелтеден анын белгилүү сөзү.

Бирок баары бир маанилүү-

Бизге чыныгы себептин өзү

белгисиз болгондо.

Жакшылык менен жетишкендик-

Ооз эки туман гана болгон го.

Бүтүндөй биография-

Алкак гана.

Идеалдын бриллианты күйгөн жерде

Жансак кана...

Мына башкасы,

Жашыруун анда ушундай,

Карангыда басып алам деп коркосун...

Учурбай.

«Жакшы адам!..»

Айткылачы андан көрө-

Ал эмнеси менен жакшы,

Кимге- жолдош?

Эмне менен жашайт ал, айтчы?

Максаты кандай жашоодо,

Кандай кездерде?

А калгандарынын баары-

Сөздөр де, сөздөр де ...

3. ҮЧ МҮНӨТ ЧЫНДЫК

«Абстракттуу чындык жок, чындык конкреттүү гана»

(В.И.Ленин, ПСС, том 42, стр.290)

Сезилесин сен ырдай, сурагын.

Бирок, анда

коркок эмне жабат кулагын?

Сенин көзүнө түз карап-

эн мыктылар гана

Руксат берилген -

коркпоско, уялбаска да.

Зилзаласын сен.

Тааныбайсын

Мурунку туруктуу негизди.

Чайпалтып козгойсун тактыны анда,

Шалдырап кыймылдайт таажылар,

Уйпаланып, жалынып Жаратканга.

Качан сен,

заманга жарышып

баратканда.

Бирок, дайым эле

чон жол менен,

Баспайсын сен.

Билесинби карангы, буйтка көчөдө арман,

Жардылыкпы,

ачуу уйкуда уктап калган.

Козгобойт

эн акыркы кадамын сенин,

Момун болуп эсептелдин

ушуга чейин.

Азырынча

Россияда,

түшүм бышып,

Самодержавиянын дат баскан калканын

Найза, балталарын,
эл алган жок кызып.
О чындык!
Бардык замандын булутун көрүп,
Чагылгандын камчыланган сүрү менен,
Түтүктөй металлдын үнү менен
Кошуунду чакырдын сүрөй,
көлөкөсүнө өзүндүн туундун.
Бирок да кала берди сага дүйнө дүлөй.
Калптын эрежеси,
Алмаштыргыс бүт жерде, эмес тегин
Сага окшогон гений-
Ленин-
Боло электе кылымдарга
Сенин жарчың элинде,
Ал салтанат менен жарыялады тынчтык,
Жер жөнүндө.
Сөздөрү анын-
таптак,
жөнөкөй-
Жатып калды алтын буудайдай суналып да,
Өсүп чыгыш үчүн баш алып,
Нымдуу, суук мунарыкта.
Күрөшсүз чек араларын
бербеди чыналып да...
Лениндик жаңылыктын алдында калп,
жыгылды талп.
Чынырып чыкты чындык
өнүнө толук кыпкызыл жык,
Митайым калптын кара кийиминде.
А баатырларды курман болгон
урматташат эн ыйык.
Дүйнө жүзүндө, мен үчүн,
Айткым келет
Алардын ар бир
мейли кичинекей женишин-
Узарган бир, эки мүнөткө...

...Ал калптын бир сырын билген жүрөктө-
Хосе Эчеварилья, эр жигит:
Жанынын бардыгынча
Ал эрте танда,
Достору менен баштап шумдукту,
Кол салды радиоборборго.
Бирок, Куба ошол замат үндү укту.
Качан ал,
күрөш менен жеткенде микрофонго,
Ал кыйкырды:
«Туугандар! Мында баарын угуп турасын,
Калып олтурат тагында,
Силерди кулдук чынжырына байлаган!
Тургула анда туугандар!,-
Ал урасын!
Ийилбегиле батистовдук кланга!
Компанейрость-куралга!
Эзүүчүгө өлүм!
Жашасын
Эркиндик жана эл!»
Күтүлбөстөн ок атылды артынан.
Ал жыгылды...
Оозу сугарылды,
кызыл кандын агымына...
Бирок кулагына назар салган Кубага,
Айтаары көп бар эле...
ал алсыз бирдемени шыбырап жатты дагы эле...
Мейли үч мүнөт мунду уккун.
Узарган анын кеби,
Бирок, бул үч мүнөтүн чындыктын!
Кылым айтып калды артынан!
Баатырлар үчүн-
жогору сыйлык жок,
Чындыктын, эркиндиктин салтанатынан!

БАА

МЕНИН СТУДЕНТТЕРИМЕ

1

Менин ынтаам-акын,
Менин кесибим-мугалим.
Айрыма мындан издебе такыр,
Дал келүүгө жок ылаажым.

Күндөрүм сааттарым бөлүнгөн,
Аралыгында лекциялардын.
Уйкаштыктар да угумдуу...
Анан өмүрдө бириктирүүгө умтулганым-
Кыялым менен
Наным өтө зарыл.

2

Экзамен...
Аны алдын ала айтып жүрөмүн.
Бары же жогун,
Билими студенттин,
Мен байкап билемин,
Ал столума жакындаганда менин.

Бери

Чечкиндүү алат билетти.
Экинчиси
«Бактылуу» көзүн күпкө издетти...
Бирөөсү өзүнүн жообуна ишенип өттү,
А менин
боорукерлигиме берет ким шекти...

Бири
Туура айтат манызын,
Экинчиси, эгтеп айтат, салып далысын.
А үчүнчүсү
такыр эле чөгүп кетпес үчүн,
Кармайт саман-топон-шпаргалкасын.
А бул-
Китепти карап жаткан сымал
Баарына жооп берет жумулбай көзү,
Ал жылмая сүйлөйт,
Бирок айтканына түшүнбөйт өзү.

Жыл бою мен
Аларга бердим билим.
Билимдин жарыгынан
Өзүм да күйдүм анан.
Мен көрүп тургансып сезилем.
Алардын эмне жетти акылына,
Жообунан деле эмес-
көзүнөн.

Айткамын мен, кайталаймын жана,
Унутпашы үчүн бир нерсени.
Башканын билим бийиктиги гана
Сенин өз билиминдин,
Бийиктигин берет сага..
Мен алардын алдында
кандайдыр бир эталонмун,
Акылмандуулукта ордум,
келген эмес болгум..
Каалагам бирок мен,
Өзүмдүн ар бир сөзүм менен,
Алардын ан сезимин
ойготоюн дегем.
Ар бир фразада,
Ар бир сүйлөмдө,
Жанырсын уланып жан дүйнөмдө.

Көнүлсүздүк ээлебесин деп
Зериктирген сөздөрдөн.
Көздөрү күйүп турсун деп,
Кунт коюп угуп алар да.
Көкүрөгүнө жеткириш үчүн аларга
Башкалардын ой-берметин,
Кендикке чыгып анан,
Керемет ойлор термесин!

3.

Бир жигит турат мына, мандайымда,
Көрүнбөйт жатыктыгы.
Сезилет ачыктыгы.
Башын өйдө көтөргөн түрүндө,
Ишенимдүүлүк
Жанырат үнүндө.
Карыганга жетишиптир (сакалын албай),
Карасам, шишип көздөрү, албетте,
Түнү уктабаган жандай.
Жаштыгымды эскертип менин,
Катуу күйүп-жанып
Кызууланып...
-Сиз дегенсиз мындай,
А тигил тигиндей деп, окусам,
Үчүнчүсү башка айтат ал тургай...
-Үч көз караш бир фактыда...
Балким мен жанылышам,
Менин оюмча, бирок...
Айтып жатты ал берилип, акылдуу,
Шилтөөсү менен сөздөрү да кумарлуу.
Жетилте элек болсо дагы ойлорун,
Ал эмитен сезилгенсий эн сонун!
Кыспайт аны бирөөнүн көлөкөсү,
Ошон үчүн өзүнүн,
Шыкаалап тургансыйт да чындык сөзү,
Чакырып турат аны алда-кайдан,
Жакшы ойлор,

Эртенкиге максатталган!
Берилип окуткамын аны өзүм,
Ал кайра айтып турат мага,
бат-бат жанган
отумду мен бекерге
короткон эмес экем-
Мен нурландым эми анын оту менен!
Кааласам баш ийүүнү гана эгер,
Кайталоону дагы сокур.
Менде анда болмок эмес,
Жанылануу,
Жандуу улануу.
Билимим,
Жүрөгүм менин...
Ар бир нерседен, сермеп канат
Жаны маани таап алат.
Эгер шакиртим менден ашып түшпөсө:
Мени эч ким устат дебес.,
Ал дагы-шакирт эмес!..

4.
Студентка кирди,
Модный кыска юбкачан.
Чачы да азем жасалган...
Ага окшош жан жоктой...
Билет алды
Түшүрдү колун...
- Билбейм,-
деп жаныртты жообун.
Кантебиз эми?
Коё берейинби экини,
Өз милдетим ушу го деги?
Жок, коё тур!
Кымбат жасалган чач
Ушундай-
Анын астында - бош баш?!
-Эми эмне кылабыз,-дедим мен ага,-

Башка билет алгыла...-
Алды ал башкасын да,
Анан, айтты эки фраза.
Кызарып кетти аябай...
-Кечиресиз,
Эмики жолу тапшырайын.-
Жууш керектей анын башын,
бачым!
Азыр эмес, алибетте...
А качан?..
Жүрөгүм менен оор салмактанган,
Эки койдум ага-
Женил коюлбайт эч качан,
Анткени экилер,
Миндеген суроолор сымал,
Мугалимге тынчтык бербей курутат.
Көп үндөр менен түшкө кирип,
Тирүүлөй
алдында турушат...

5.
Ишенимдүү келди,
«Колдоочусу».
Өзгөчө «реалдуулукту» санап көп,
Алар сезишет артта калып
Экзамен,
формалдуулук гана калат деп.
Алдымда
турат бирөө алардын.
Жылмайганы аран билинип,
Эстетет мага бүгүлүп:
Ал «өзүбүздүкүлөрдөн»
«Салам» айтып кимдир бирөөлөрдөн...
Менин суроомон,
Анын жүзүн куюлган тери коштойт,
Ал көрүп турат:
Ушу каапыр, ал эмес окшойт!..

Кебетеси кыйналганын билгизет:
Каадалуу аркеттенет,
Олтуруп менин кашыма,
Колун жөлөп,
башына-
Бирок, анда эч нерсе жок!..
Тантыган
мазмунсуз жооп,
Он жолу кайталайт бир айтканын:
«Көрсө болот... көз салсаң, эгерде...»
Өзү укпайт,
Тили эмне деген, же...
Кандай ишенимдүү эле ал,
Кандай төмөн түштү деги эмне!
Кыйналды ал,
Тубаса чечендиги жок жанагы.
Тоодой болуп
Түштү ийнине
анын,
Билеттин кичине барагы!

Суроо-жооп
Бийлик кылат экзамендерге...
Суроо-жооп...
Таразадай баары бул жерде...
Мына, чон дүйнө тарыды да,
Кең далылуу жигит,
Ымыркайга айланды көз алдыда.

Баа беришим керек мен ага...
Ага түшүнүүгө
Өзү жардам бере алса кана!
Аз эмес жашаса да,
ушуга чейин таасын,
өзүнүн билбейт баасын.
Ал өзүнөн издеген эмес аны,
А издеген бирөөнүн колдоосунан.

Башкалардан күтөсүн
ийгилик, жетишкендикти анан.
Башкаларга көз каранды
Сенин тагдырын...
Байкуш, каякта сенин калдырын!
Жокко неге чыгарасын өзүндү-өзүн?!
Өз атыңды жокко чыгарган кезин.
Сен өгөй ат менен
Келдиң мага!
Үмүттөрүн менен,
Жашынып жүрдүң,
бөтөн көлөкөгө,
Ошого синдин...
Өзүнө-өзүн ишенбей көнүп,
Чонойдун сен.
Мен сага кантип ишенем?
Мына суроо!
Ушуга жооп бер деп жатам?
Жаман болом, сен унчукпасан...
Жерге өсмөк эмессиң,
Минтип чыгарбасан үндү сен.
Дүйнөдө бардыгына эгер
Өзүн сүнгүсөн,
Суроолор мынча коркутмак эмес,
Сен билсен.
Эгер сен аларды
Байма бай берсең!
Анткени ошондо,
Кимге женил болмок жашоодо,
Жан дүйнөдө эч нерсе жок
Дүйнөгө суроон жок болсо,
Балалык башталганындай,
аржагы бош.
«Эмнеге?»
Суроолор берилет ар кандай,
Өлүмгө чейин
Өзүнө да

Жана бүтүн ааламга.
Суроо-башаты издөөнүн,
Жеништерди улоочу.
Ал адамды бүт боюна тургузду.
Ушул улуу мезгилдерди куроочу-
жарыктыктын генийи болгон -
Канчалык зор
болсо анын суроосу!
Сенин милдетин-суроо узатыш ааламга.
Сен муну билбейсин да,
Билгин келбейби... калышын чын
Сен анда ишенип
Синирген эмгегине
Өзүндүн чоң таанышыңдын.
Алсыздыгыңдан коркосун жана
сен азыр,
Алсызсын ага!

6.
Тааныш...
Биз бири-бирибизге сый менен,
Учурашыбаз жолуксак...
Жоголобу биздин жакшы мамиле,
Аларды
Чийип салсак?!
Мен жана студент...
Бирок арабызда – ал, ушу...
Анын чалуусу
Жана «достук» сурануусу...

Үй салайын деп ойлогом
Эски дачага...
Бирок жөнөкөй эместей
болуп калды аны тургузуу да-
Таппайбыз кыш менен тактайларды!
Мен ушунча арыз жаздым,
Тактамаларды бердим керектүү,

Кагаздар батпай калды...
Кабыргама кенештим
Бирок, ансыз жетмек дагы эмесмин.
Мен буга чейин,
Кыш жок,
Балкам да...
Менин бул абалымды билип аркамда,
ал «чалды»
кайсы бир мекемеге,
Бир «зав» заматта чечим кабыл алды,
Заматта ошондон ары,
Кыймылга келди баары...

Эмне айтам, ана
анын бир шынгыратып чалышы,
Ошондо аябай жардам кылды мага...
Эки койгонго?..
А конгуроо?
Жок.жок.
Жолум тосулду...
Таарынтууга болбойт досумду...
Чечкиндүүлүк дегени менен...
Сезип жаттым коркунуч менен:
Студент эмес-
Кесилген көөнүмдү эзгендеймин,
Мен өзүмдү өзүм кескендеймин!
Анткени,
Эгер ал ошондо шынгыратпаса
Калмакмын жаны дачасыз да.
Төлөймүнбү мен эми уятым менен,
Шексиз, демек,
Тактайчалар жана таштар үчүн,
Төлөөгө туура келет?!

Студенттин уятын кескен жокмун мен,
Жок, анте алган жокмун.
Келсе да күч,

Койдум «З»,
Уятым кыйкырып жатыр:
«Сатып жатасын таш менен кумга
Мени азыр...
Уяттан четтөө акыр,
Ал намыссыздыкка,
кирге алып барат такыр...»
Бирок, ийгилигин бирөөгө айтып
Студент баратты чыгып,
Күлүп,-
Чындыктын ыйын,
Турдум бул күлкүдөн угуп...

Ал түздөндү
Чыкты, колдору бөйрөктө таянып...
А мен?
Коркок түйүндөй жыйрылдым аянып...
Аны менен бирге жоготтум даана
Намысты жана чындыкты, жана
маскаралык «сабак» көрсөттүм ага!

Ал көбөйтүп турат эми өз «жеништерин».
Жетишип ийгиликке, көп иштерин
уурулук менен жасап акырын.
Айталат ким алдын ала,
Кандай жамандыкты гана
Ал жасайт болсо кайдан да
Мындай «майданда»?!

Токтото албай күчтөн кайттым
Азыр мен...
Мен абийириме айттым:
«Унчукпа!»
Жашоодо көп жолу биз так өтөөрдөй
Абийирди бактысыздай
Мамиле кылабыз биз баш кесердей!
А ошол мөөнөттө бизди

Коркутуп жамандык турса сынаган,
Көрсөтсө айбатын кара өлүм же,
Чарчанкы, жөлөксүз, жалгызсыраган,
Анда бизге абийрибиз гана
Калкан!
Мына аны,
Кылмыштуудай тепседим мен,
Ал менен чогуу эле
Мыйзамды да тепседим мен,
Идеалдарыма өзүмдүн
чыккынчылык жасалым кексе дилден.
Өзүмө өзүм
Мен ишенбей калдымбы,
Алдоодон эске кирген...

Бийик сөздөрдү айтабыз биз,
Тактык жөнүндө
Чындык тууралуу айтабыз биз,
Бирок, байкабайбыз көп учурда өзүбүзчө,
Кандай мыйзамсыз, карабай көзүбүзгө,
Чыккынчылык кылабыз аларга сөзүбүздө.

Мен сурайм азыр, көөнүмө сыйган бу:
«Ким күнөөлүү?
Студентпи?
Менби?
Балким жалгыз гана ал-
Таанышыбыз биздин, уятты кыйганбы?
Ким он чакты тактай мага
Алууга жардам берген,
Кичине «кыйшайтып» мыйзамды?»

Кара булутсуз жаан жаабайт асманда,
Күзгү жалбырак да бирге учат-
шамал менен шашканда...
Алдын ала билишим керек эле,
дегинкисин айтканда.

Менин эмне
төлөөрүмдү ар бир тактайга.

Калыс болуу –
Милдет бизге.
Андан керек чегинбешибиз.
Ар бир күчтө,
Кичинекей чегинүүдө
Чоң кылмышты болот күтсө!

Студент тааныш менен
Экзаменди тапшырып болгон.
Ал ошондой эле
Куру да калбайт дипломдон...
Мына, карасаң да ондон, солдон
Ал мектептен орун алды-
Наадан, мугалимдик столдон!
Кылмыш эмеспи, дегин келет?!
Жылдан жылга
Ал аны көбөйтө берет.
Эмне, жазалайбызбы күнөөлүүлөрдү?
Кимди?
Айтмакчы, аягы кетти сууга...
Кайдан табасың?
Ким алдоонун чокусун жетсе?
Бирок, «эмне сепсең-ошону аласың»-
Алдоо,
Күн келет,
Бумеранг сыяктуу келет, чын сурасаң-
Менин балдарымды
Окутуп баштайт профан!

Мен калыстыкка аттаганда,
Бутакты кыйганымды ченесекчи,
Өзүм отурган...
Тамырынан балталап келечекти,
Өз балдарымды алып келем кылмышкерче...

Бирок, билип да койгон жок ал
Менин кыйналганымды канча мерте.
Ал үч алды.
Ушундай эле,
Тиги студентканы экиге коштумбу,
«модалуу» көздүү?
Ага ашыкча катуу болгон жокмунбу?
Айталы, жок анын «коргоочусу»,
Жок дегенде кымбат логикалуу болуу да,-
Бир алдоого колун койдунбу,
Милдеттүүсүн экинчиге коюуга!
Өзүңдү алдагандан куралсызсын,
Мен сезип жатам,
Өз калпыман куралсызмын.
Эпке көнгүч болуп барам да,
Мен сезип жатам,
Дилимдегинин баарын
Буздум санаамда.
Оодарды мендегини
Бир арамза.

Бул экзамен-
Экзамен эмес дегеле.
«Формасы» боюнча алсам дагы,
Окшойт «Адилетсиздик» деген немеге-
Ушундай анын аты,
Анын чыныгы маңызы-уурулук беле же!

Бирок, эми мааниси барбы, асти,
Менин жемеленүүмдүн?
Аны оңдой албайт бир факты:
Мен студентти баалабадым –
карабастан билими жакты.
Мен аны тааныш аркылуу бааладым...
Билбейм ал кимге жакты...

Коркуд ата, ал чын,
Ат берерде адамдарга,

Маанисин ойлонгон алардын,
Алардын жоругун бачым,
Ал билген,
Ар биринин баасын,
Эмгегинен анын
жана күжүрмөн сыноолордон таасын...

Бирок андай болууга
Жеткен жок алым менин.
Өзгөрдү ынсабым жана милдетим,
Адилетсиздикке бата бердим,
Мен мыйзамсыздыкты
түз жолго чыгарып келдим!

Коркуд ата!
Мен тиешесин бере алган жокмун
Азыр, бул жерде бирөөгө,
болалбай тараза.
Өзү татыктуусун,
Албайт деп корком аракетине жараша.
Ал жашоонун, оордо,
Негизин бузат, о-олдо...
Урайт ошону менен өзү.
Калп менен жашап
Дүйнөдө жана коомдо...

Алмаз да жаракат алып өзүн тен бөлгөн,
Туура эмес бааланып калса зергерден.

СӨЗ АЯГЫ

Поэзия-дилимдеги ынтаа,
Мугалимдик-ишим жана тагдырым да.
Мен аларды бириктирдим анда,
Өзүмдүн таануумда,
Өзүмө-өзүм арызданганда.
Поэзия!

Сенин кумирин барбы,-
Чындыктын гана бийик идеалы,
Сен дүйнөгө айттын чындыкты дагы,
Сенде гана
Ал өзүн-өзү тааныды.
Ушундай кабыл ал,
Өзүңдүн жаккан отун нурлуу дейин.
Бүтүндөй менин-
Кыйкырыгыман көз жашыма чейин!
Мага жардам кылсын мүлдө,
Жалындуу жана таза үндө,
Чыккынчылыкты билбеген тилде.

коюу сүтүн бөтөлкөгө,
ороду жалаякка.
Бошогонсуп турду анан,
Тизелерин бастырып калтыракка...
Жарк этип чагылгандай
ой келди:
«Баары бүттү,
Сыккандай тамчы сүттү,
Бүт уятым,
Ишке ашпаган үмүт, сүйүү- дартым,
Баары бөтөлкөгө сыгылып түштү-
Бардык мээрим,
Бардык ырахат, аны эми булбулдар
бейпил түндө ырдашат.
Бөлүктөргө жарылгыча-
Бардыгы чыгып кетти
тамчы сүткө топтошуп..
Мен эмнени бере алам,
 жатканымда наристеме коштошуп.
Мен ага?
Энелик жылуулук, мээрим коштолдубу?
Ал көп топтолдубу?
Батып калды
Бир гана бөтөлкөгө...
Баардык иш ушу менен жок болдубу?
Карыздардан кутулдум, оной беле...
Эне болдум аптада эле.
Бүттү анан.
Акыркы тамчыга, жетти аран чыдамым,
Күч жок башка.
Күйүт калды көкүрөктө.
Эмне болду бала мен үчүн?
Окшош ташка,
Жолумдагы кедерги таш да.
Анан мен,
Күнөөлүүмүн бүт жарыктын алдында-
Элеттик кыз окуу жолун жактырып,

Жогорку окуу жайына да,
Эң жакшы баа тапшырып.
Жалгыз гана сүйүү деген экзаменден,
кулап калган.
Сүйүү үчүн адаштым түз жолумдан.
Болду жетишет
Тойдум шаардык илимден!
Баламды таштап-кайрадан эркин бүгүн мен.
Мындай «баа» менен үйүмө жок жол.
Мага, үйгө жок жол...
Мындай «баа» менен
Атамдын көрүнөм кантип көзүнө?
А апам?

А бир туугандар?

А коншулар?

Бүт айылдын калам сөзүнө?
Көтөрө албайм уятты?
Ошон үчүн жаралган сыяктуу,
Ата-энем өстүрдү беле ошого?
Аларга кайгы алып келиш үчүнбү
Узак мезгил?..
Алардын атын булгаппы?
Жок, антпеймин эч бир.
Жок, өз уятымды, көз жашымды көрсөтпөйм-
Жүрөгүмдү күйгүзсүн, мейли ушул ачуу жаш.
Кандай ыза болсо да барам бетме-бет.
Турсун көрбөй атам-энем андан чет,
Аларды уят кылганча,
Өз баламды таштаганым жакшы кеп...
Ал меники гана!
Азыр ал жарым жетим эле гой,
Эми болот жетимчедей томолой...»
Тыншады...
Тыкылдатып жатабы?
Жок, сезилип кетти ошондой...
Тыкылдайт мээмде бир гана ой:
«А балким келет кайрылып?!»

Кайрадан жүрөк кысылды.
«Эмне кылдым сага мен?!
Кайтып кел!
Сүйүүчү эмес белең сен,
Сен мага бербейдин беле үмүттү!
Азырчы?
Сүйүүнүн күнү не бүттү?
Сен мага бердин эле көп убада:
Бүгүн кана, кайда
Убадалар андагы.
Кубанычты сени менен бөлүшкөн,
Алып кетгин сен аны.
Калтырдын мага эмнени?
Түшүнсөң боло сен деги,
Жок калды көтөрүүгө алым дагы,
Эки эсе оор жүктү мындан ары.
Сүйүү, сүйүү!
Сен коркок экенсин?
А мурун кандай жоомарт сезилгенсин-
кандай гана!-
А эми айландын кайырчыга-
Алаканын жайып эми турасын...
Жок, мен анте албайм, сына, чын.
Каалабаймын
Эч кимден жардам сурабайм,
күч кеткендей
Аяган көз караштар,
жарага туз сепкендей.
Өмүр бою аларды үрөп күчүм
керек неге көтөрүшүм?
Жылуулук урган кезде жан дүйнөмө,
Жаз - деп ойлойм,
Жаз келатат!
Бирок беймаал үшүк уруп,
Сүйүү гүлү соолуду...
Кереги барбы кышта жер-жемиштин?
Ал кышында өсүүгө ылайыксыз,

Дүйнөдө кайрымдуулук улаган жол
болбой койбойт.
Ошо сымал,
кайгыны жаратмайын кайгы тойбойт.
Бир гана жолу
Адаштын-бүттү, андай болбоого
бүт өмүрүн жетишпейт,
ал катанды ондоого...»
Сен кыйналсан эгер иштен башкага,
Курмандыкка чаласынбы жанынды?..
Сен жашоону кайра баштан башта да,
Ооба ошентем, мен жашмын,
Кол бере элек жыйырма жаш,
Мен жашоодо эмне көрдүм? Абдан аз!
Эмне керек арка жакка кылчаюу-
Баары алдыда!
Жок, жолум менин бир гана, сыйгалак,
Ал колумда бар турса да, мен самап...
калып жатам куржалак...»
Күттүрбөстөн көз жашынын акканы,
Эч нерсени көрбөй, билбей,
өкүнүчтөн башканы,
Сыртка кадам таштады...

Инир кеч. Кар.
Улуп турат шамал да...
«Ал эмнеге улуйт десең,
Кайсы жоготууларга?
Бул шаарда ал эмнесин жоготкон?
А менчи? Эми кайда?
Мындай суукта болот тон...
Ах, ооба... Мен билем...
Жолум гана болсо экен...
Албетте, аны дароо көрүшөт...
Тездикте...
Тигил жерде жылуу, тепкичте...»
Бетин басып, өзүн ийип жүгүнө,

Эрини ысык байланышсыз сөздөрдү,
 Аран гана угулгандай шыбырап,
 Түнгө карай келе жатат бетме-бет,
 Кадамдары кыбырап.
 Бош көчөнү бойлоп басат,
 көрүнүп бир тирүү жан,
 Ал шашат.

«Мобул короо...

Тез эми.

Көчөгө чыкчу эшиктен...

Ооба, бул жер жылуу экен...

Эми...

Экинчи кабат, мен бул жерден жетишсем,
 Чыкканчакты короого, ачканчакты эшикти.
 Такам катуу тыкылдайт!

Мобул мрамор ташты бекитчү,

Салуу керек килемди... Шашылгын!

Эмне, түз эле полгобу?..

Анан кайда?!

Ай, апа-а,

Ойгонду, баштады анан кыйкырып
 Кулагандай теренге!
 Тезирээк бол төмөнгө!»

Учуп түштү тепкичтен,

Өзүнө да келалбай.

Тарс эшикти жапты анан, ок аткандай,

Түз эле,

чуркады көчө бойлой. Артынан кубалаган
 кыйкырыгы баланын, жүрөгүн эзгиледи.

Чуркап баратты ал. Шамал бетин

кескиледи,

Бет алдыдан, кар майда учкун чачып,

жумулган көзүн аран ачып.

Ал бүт дүйнөдөн баратты качып.

Ага жол жок эле артка,

Качып баратты ал сүйүүдөн,

намыссыздыктан,

Женилдеткен жокпу жолду?
Боштукту
Кыса албайт кучагына,
Учуп өтөт тизеден-
Карабайт учкан жердин узагына.
Өлгөн чымчык канатындай,
катып калат.
Ным күрмө, суу жоолуктун тамчылары
полго кулайт.
Анда турат,
Керебет, азыр эле жаткан өндүү
ымыркай.
А доскада
төшөк жатат жупжука,
так бар анда...
Жок, так эмес ал,
Арбап көздү караан болуп караят.
Боштуктун кешпириби,
Жок, жүзү...
Ошол
Экиленет көбөйгөндөй көздөрүмдө...
Дубалда
чыккынчылык,
бурчтан жылтырайт өзгөрүлмө...
Эмнеси бар,
эми билет бааны да ал.
Өзүнүн эркиндигине...
Өңү кандай ал?
Акырында олтургучтан турду аран,
ишенимсиз кадамдан,
Терезеге келди анан.
Көрүнгөндөй көзгүгө карады өзүн,
Көрө албай өзүндөгү өң- келбетти,
Сары так карангыга синип кетти.
Шамал үйлөп рамкадан,
Айнек секин кагылды.
Бир нерсе туруп анан,

Жамынып таза ак карды.

Музда бара жаткандай

Ал салмаксыз сыйгаланды көлөкөдөй.

Ага азыр таарыныч эмне,

же намыс?

Намыска сөз жок бул жерде,

А куткарып калуу, билгенге

Өз баласына күйүп!

Дүйнөдө эмне бар экен, сүйүп,

Так ушул сезимден күчтүү?

Бийик?

Дагы эмне бар бизде бузулгус,

эненин милдетинен да?

Анан, кандайча, эмнеден чыкты,

болуп кетти кандайча,

Бир саат мурун эле,

Же эки саат мурун беле,

Тебелеген ал баткагына көчөнүн

өзүнүн бийик милдетин,

Ыйлаган эриген, алсыз гана жаш баланы,

Алып бара жатканда,

чоочун үйгө таштаганы.

Элендеп коркуп ууруча,

Көтөрүп келген баланы

уурдалган буюмча.

Эми, кайталап баскан жолун,

Көпөлөкчө жарыкка учуп,

Баратат алдыга созуп колун,

Коркпостон кулагандан,

ойлонбостон аярды.

Ошол аялбы?

Кантип

Аралашты жарык менен карангы,

Кийлигишсе тазалык кемчилдикке,

жаманбы?-

Жалгыз гана ал ушундай элеби?

Намыстын баасы да аз немеби?

Макул болуп жашыруун кемчилдикке,
Жасай берсек ойдогону!..

Бул аялдын кылганы
болду жаман.

Жаман болду ою да анан.

А балким,

Баардыгын кайра баштан,
Баштоого болбойт неге?
Мурдагы черновикти актап салса?
Баткакты агартты го ак кар деле,
Болгон издин баарын жаап...
«Жетишсем экен таап!

Ыйлаганын токтотот

Балам менин, жылуулугун сезгенде
көкүрөгүмдүн...

Тезирээк, шаш!

Эшикти анырайта ач!»

Ал экинчи кабатка учуп барды,
Катып калды,

Ишенбей көздөрүнө,

Ал жер тыптынч-
бош турат көз көрүнөө.

Таштай катты.

Колдору төмөн шалдайып.

«Эмне кылам мен эми?

Ойлор кетти чаржайыт.

Чертем кайсы эшикти?

Анда чоочун адамдар...

Азабымды менин кайдан эшитти?!,

Түшүнөбү,

Кантип гана түшүндүрөм аларга?

Мен өзүмдө эмес элем,

таштаганда баланы.

Сокур элем, бардай эптеп карааны.

Карангыда адашкан кез жанагы,

Азыр болсо...

Жок, бул тагдыр эмес, ким билет,

Бирок, сезет түгөнелек сүйүүсүн.
Уулу өстү бала кийим кийгенден,
Кам көрүүнүн жоктой башка себеби,
Айланчыктап баласын.
Түшүнөбү, албетте, ага чын?
Эне билбей, кубанычтуу күндөрдө,
Анын сүйүү коргонуна,
 түшөөрүн бир жарака.
Баласы ага муктаж эле,
 кыйындыкта караса.
Эми болсо, жалгыз эмес баласы,
Бирок анын жүрөгүн тең бөлүүгө,
Эне алсыз, баягыдай көрүүгө.
Айрымалай алат кантип ал бүгүн
Бийиктигин сүйүүнүн.
Анын узак жолунда
Кыйнаган эмес сүйүү азга дагы.
Оор болгон күндө да бүт чөйрөсү,
Аягына чыгып келген ал өзү.
Буга чейин ал үй менен кармалчу,
Мойнуна алып түйшүктөргө арбалчу.
Эми ал кабакка окшоп,
бырыш басып, кургаган.
Өзү менен жаба алабы ал жалан,
Шамал боюн ыргаган
бийик талды короодо өсүп чыкпаган,
Ысык билбей, чагылганды укпаган?
Баатыр өстү, баласы...
Бир гана энеликтин ширеси эмес,
Аны азыктандырчу.
Эми болсо сүйүү ширесинен ал,
Мас болгуча аралатып жаш канын.
Көз карашы,
 бейтынч уйку, түшү анын,
Үзүлгөндөй,
 эне аркылуу эми байланышканын...
Түшүндүрөт эминени бул анда?

Келин менен кайнене-
Мамилеси байыртадан мелдешип,
Чечиле элек биздин күнгө чейин же.
Тирүү жандай сезилишип карылар,
Жаны-дайым көрүнөбү жакшына?
Ошол үйдө келген салт да сакталып,
Улуулары кичүү муунга тапшыра.
Таң супада эрте туруп келиндер,
Баардыгынан мурун баштап иштерин.
Ушул салтты энеси да сактаган,
Көп түндөрдүн көрбөй таттуу түштөрүн.
Инир танда коломтосун күйгүзүп,
Жыйнап-терлеп, зиректигин билгизип,
Күйөөсүн да тойгузуп,
Сезилчү ага баардыгына байланыштуу,
эн ыйыктай ушул жип,
Байланган сылыктыктар,
түйшүктөр бүт күнүмдүк.
Күйөө болду баласы мына,
Кези келип,
Келини коломтодо-машакаттануусуна.
Баягы жип бирок да,
Канча болбосун узун,
Келинди орой албады,
Энени эзип тымызын.
Күн чыкканча турууга,
Көндүрбөптүр апасы.
Кайдан анан ойготмок!
Болсо да ал катасы,
Таттуу
уйку танкы деп, жумшак төшөк адеми,
Күтө турабыз да эми...
Кереги жок ызы-чуу, жетмейинче чегине,
Келер акыр эсине!
А баласы ким? Тилин тиштеп алганбы?
Кургак тамактанганга эми барганбы?
Унчукпады баласы.

Жини кайнап ушул мүнөт арасы:
Ал ким өзү, кожойкеби, конокпу?
Чыдабады,
бир жолу анан кайран тилин коротту...
Бетине,
айтты баарын, баштап башынан,
Жүрөгүндө кайнаган...
Үй-бүлө жөнүндө да,
Баасы жок эрежелер кайырымдуу,
Анан өзү тууралуу,
Жыйырма жашта калганы,
Жесирликтин арманы.

Өзүн аябаганы,
Балдарын өстүрдү ал ким үчүн?
Бирин – согуш алып тынды,
А аны...
Мында шылкыйтты башын баласы,
жемеледи ичинен,
өзүн, оттон көрбөй калгандыгына.
Туулдун-балээге калдын а,
Эми мына-үй-бүлөдө өрт-жалын.
Күйөт беттер, көздөрдө-ис...
Келини ыңгайсызданбады анын.
Даяр турган өз пикири:
Үй-бүлөдө кайсы эреже киргиздин,
Анын ээси болуш керек эле ким...
-Биздин заманда... -деп кайталап
үнү чыкты эненин.
Бирок, аны айттырбады да келин:
-Жетишет! Булар эски ыр, угууга,
Мезгил келди сага оюндан чыгууга.
Карыдың, түшүнгөнүн эле сонун,
Кереги жок убакытка шылтоонун!
Сага биздин салт жаман,
Мен башканы тыйынча көрө албагам!
-Мен силерге өгөймүнбү?
Эмне дейсин сен балам?!

Бирок, күндөн-күнгө оор болду ага.
Камкордукта бүтүн эле жашоосу,
Көзү алдыда бошоп барат ал, мына.
Үшкүрүнүү жардам бербейт,
мөөнөт калды ирмемдей,
Убакыт учат,
суу кумга тез сингендей.
Жүк көтөрсөн алын жетпей,
Күч-кубатын бүтүрсөн,
Же жеткирбей чекке ийнинден
түшүрсөн.
Алмаштырса сени бирөө же, билгин:
Камкордук жок жерде-чеги жашоонун,
Адамды өлчөө тарабында,
Алып келери- же тирүү деп атоонун,
же өлтүрүп.
Керектүүбү-демек тирүү.
Мыйзам- ырайымсыз да-
татыбады эч кимдер.
Капиталы өткөн жылдардын
үстөктөрү менен тен.
Сүйүүсүнө, бардык салт-санаалары,
Сылыктыктар мурдагы...
Ооба, ырайымсыз ал дагы-
Баа мыйзамы болгон баалуулуктардан:
Ал жараксыз-чанда калган.
Сен ачуу жаш төгөсүн бекер, эне,
Түшүнбөйм, түшүнбөстөн келгенинди,
Кайрылбасын, өзүн эки балана,
Марттык менен бардык бергенинди?..
Карыз деген кайрылгыс,
Чонойтуу балдарды-эне табияты да,
Канча кичүү болсо бала-
ошончолук марттыкта,
Төгөт эне жарыгын, сүйүн.
Кайтып келер бекен ал?
Канча жылдардан кийин?

Жок, ким мээримин көп төксө деги,
Толукталбайт агып кеткени.
Бала- ломбард эмес бизге,
Жан дүйнөндү кепил коюп-
жашоого жетишкендикте.
Бала өсөт жанында,
канатындын алдында
Күнү келет-үйдү да калтырганга.
Табыш үчүн башкалардын арасынан,
Бардык жакындардан да,
эн жакыны боло турган...
Ах, балдар, балдар!
Балдар барда бүтүнбүз,
Биз үчүн эмес алар,
Биз гана алар үчүнбүз!
Байлык эмес алтынын да,
Алар байлайт сүйүүнүн бутагына,
Азыктандыр аларды, баса,
Сүйүүнүн ширесине-анан жаша!
Ал ширени кайтарып бербейт алар,
Алибетте,

аны эсте.

Которгондо өз тагдырын,
Жашыл түстүү баракка...
Бирок, жаны үрөндөн
Өсөт сүйүү моюн бербей санакка.
Эгер сүйүү эсеп ачса карызга,
Атайт аны сүйүү деп ким,
биз жашаган жарыкта.

2.

Туулган күнүн өткөрүп жатат баласы,
Чогулушкан майрам куруп достору,
Сөздөр, тосттор менен шандуу арасы.
Бекемдешип укуктарын бакытка,
Көлөкөдө, эне эшиктин артында,
Сыймыктанат, сөздү тыншап жатып да:
-Сенин күчүн, акылын, баарыбызга белгилүү,

Акыйкатсын сен деген-биз күбөбүз анына!-
Эмне үчүн босогодон нары бырышат эне,
Күбө болбойт ал неге?
Шандуу кубаныч го, эмне?
Каалайт, бирок боло албайт:
Күндүз келини, көздөрүнө карап тик:
Ишара кылган:
-Биздикине жаштар бүгүн келет бүт,
Түшүнөсүңбү, нары бар...
Болбойт мында карылар.
-Түшүнөм кызым, түшүнбөйүн кантип мен,
Баласынын туулган күнүнө,
Кошулбайт дей бер энекен.
Конур үнү чыкты кайра бир жаштын:
-Ден соолугу үчүн достор ичели,
Кандай эне төрөгөн болсо бул эрди!-
Укту эне аккан жашын сүртпөстөн.
Бул эмне сөз, тост көтөрүштүбү ага?
Ачуу жашын ушул эшик артында,
Тамчылатып ичип жатат,
Ачуу вино сымал ал?
-Бактылуу бол баары бир сен, о балам!
-Майрамдын күнөөкөрү келип эми,
«Эне» ырын аткарсын! Сөздөрү эсиндеби?
Бул тостко баарыбыз кошулабыз биз деги!-
Баласы бет алды, дутарга дубалдагы,
Сүйүү менен кармап аны,
көкүрөккө кысып алды...
Дирилдеди кылдары...
Эмне болду сага, кирчи!
Көрүнчү эне аларга!
Сен жөнүндө ушул ырды,
Жакшылыкка татыктуу тагдырынды,
ырдап, ыйлап жатат кылдар деги эми.
Түн уйкусуз безилдеген энени...
А сен келин, көзүңдү эмне катасын?
Же ал ырды туура эмес деп жатасын?
Эмне мынча капасын?

Сен унуткан жоксунбу;
Ким бар эшик артында?
Эстеп кеттин бекен же, өз апанды?
Башканы не сыздатасын эмне анда?
Сен ойлоп көр:
Аз күндө эле,
Өзүң да болосун эне.
Акылын ага жетеби,
Келинин да түшүнүүгө,
Сен өзүңдүн эне экенин кечеги.
Кайын эне-күйөөн үчүн жөн гана эне?..
Аяктады обон шундай ыр курап
Кайгы бүтүү шынгырап...
Көзгө илешпес жүк түшкөнсүп,
Ийининен келиндин.

Жылмайды да, тартып кетип,
Ийни менен күйөөсүн бийге алпарды.
Эне болсо ашканага кирип анан,
чай даярдап калтаарды.
Жолук учун алып секин кыбырап,
Угулбастай өзүнө-өзү шыбырап:
«Мен чыдаймын, эч нерсе эмес балам,
Сүйүүмдү кантип сага,

Жамандыкка колдоно алам?

Сыягы, мөөнөтүм чын келсе керек,
Бул короодон кетүүгө, кемпирге, деп...
Иши кылып капаланбасан болду, а мен...
Көз көрбөскө жоголом, эч ким айтпайт.
Эртең өтөм карылардын үйүнө,

Бул жакка бутум баспайт.

Маңдайыма жазылган го бул тагдыр»
деп чечти эне, жини менен эмес ал,
таарынычтан.

Эски чемоданына,
эски киймин салып, ыкчам,
Кетип калды эне, таң заар арасы.
А баласычы?
Кармаган жок баласы...

3-бөлүм

КАРЫЛАР ҮЙҮ

1.

Экиден, үчтөн олтурушат карылар,
Коридорунда карылар үйүнүн.
Беттеринде бош жери жок, бырыштар,
Кыйма-чийме эң акыркы сызыктар.
Текши-
солдон онго, кыйгачынан жана да-
убакыт менен жазылган,
узак жана оор келген тагдырдан.
Унчугушпайт, ойлонушат эмнени,
Аракетсиз, өмүрлөрү аз калган...
Түшүнүп көр чатышышкан саптардан.
Жол токтогон өндүү келип чегине,
Кам көрүлбөй калды аларга эмине?!
Жалгыз калды-олтур эстеп,
Башынан аягына бүт өмүрдү.
Ага баа берип, эсептөө да женилби...
Ким жашоодон утту, кимдер женилди?
Эми башка өлчөм менен ченейсин,
Эч нерсени өзгөртөлбөй, не дейсин.
Бактылуубу, же ачуубу-
Сону деген соңу да.
Берешен кол табигат эмне берсе,
Убакытты аябастан тартып алат ордуна.
Ким бирөөнүн ач көздүктө алганы,
Бычыранып күлгө айланат ал дагы.
Бир гана ой- толкуну эмес жүрөктүн.
Эми алардын муздак денесинде да,
көнүл кайткан, кыймыл аз.
Жатышат да турушат...
шамал көйкөлткөн сымал,
камыштарды шуудураган, кургаган...
Алар кайра түндө чечиши керек,

Кайсы таарынычты эми,
койсо болот картага,
А баш жакта уйкусуздук,
Тикирейип тиктеп турат ал сага.

2.

Жашап турат бул жерде,
Жарым ооруканалык бир эреже.
Бөлмөсүндө ар кимдин өз бар бурчу.
Керебеттер ирээт менен жыйналган.
Өзүнчө эле дүкөнчөдөй дары алчу
Тумбочкалар турат тыкан,
А столдо гезит менен журналдар,
Китептерди окуп эрмек кылган бар.
Вазаларда-соолуп калган гүлдесте,
Эки жума болот ага күн кечте...
Көнбөй жатат- кантсин уста Алекпер,
Терезенин түбүндө ойго малынып,
Бир кусалык муунткандай төгөт тер:
«Ким болсо да, мейли кандай жаңылык,
Үйдөн!
Кантип мени унутушсун бир демден?
Атамын да аларга мен,
Башымды ийип барбаймын.
Үч баласы... Үй-бүлө... жүзүмдүү бак...
Эми аны айта дагы албаймын,
Бейиштей бар эле коргон,-
Болгон...»
Чыдабай кетип бир жолу,
Телефондун номерин терди колдору.
Тааныш үн угуп зилдеди...
-Алло! Сизге керек ким!,-деди,
Эмне кыларын билбеди.
Ал өз атын айта албастан куурады,
Оозу дагы кургады...
-Кыларга иши жок арсыз дейм сага,
Унчукпай турасын канчага?!-

Бул конур, чыр үндү тааныды дароо,
Алекпер... неберем...
Ага өзүнүн атын берген
төрөлө элек балага,
трубканы койду колу титиреген.
« Чын айтат мени эми неберем
Мен арсызмын,
кыларга иши жок бир жандай...
Калганым үчүн эми акча табалбай.
Слесардык оор болуп калды мага.
Ал, күчүм жок,
Бирок, неберем менин барбы жана,
Мен үчүн
өч алат ал атасынан өзүнүн,
Ал карыганда!
Ал неберем карылыкты
жылуулук менен жылытпайт.
Мен ага ат бердим, арман.
Ынсап менен уят,
Ал үйдө жашабай калган...»
-Укчу, түтөтүп чеккин келсе эгер,
Ачсан боло терезени,
Жетишет жанынды кыйнаба эми,
Ойлонуудан.
Андан көрө нарда ойнойлу, келгин тууган!
-Ойногум келбей жатат, -деди устат.
А терезени карасак, утурлай,
Аба ырайы ушундай.
Тура берип бул жерде,
үшүп калыпмын ирмемде.-
Күлүмсүрөйт кошунасы:
-Жок тууганым, андай эмес...
Жыйырма төрт го-карачы градусникти.
Жок, суукту айтам менде ички...
Ал эми ушул жашоодо-
Цельцияны текшерсек да- дүйнө жылуу.

Чегесиң го көп, болбостур мындай туруу...
Кези келди,
Ден соолукту ойлоону тамашасыз,
Ушул уусуз, неге жашай албайсыз?
-Эмнени аяйм? Эмне үчүн биз жашайбыз?
Танбы, кечпи-бүтөөр күндү,
Баарыбыз бир атайбыз!
Чирип калган дүмүрдөйбүз бул жакта,
Эми эч качан жашылданбайт бул бакча.
Жардам бербейт бизге мындан
Дарыгер да, бүт баардыгын билгич да...
-Демек, жата бер да, өлө бер?
Жок тууганым, сен мында, көр,
жердин четин кармадын.
Жок, мейличи ачуу болсун бардыгы,
Мага кымбат, сонку өмүрдүн калдыгы!
Эмне айтам, сени туура демекмин!
Уста күлдү жообуна ченеп мин:
Кандай коңшу!
Мындай күчкө кайдан жүрүп тенештин?
Өткөн жокпу башынан,
Чыккынчылык жакын адамдардагы?
Же жалгызбы, тагдыр болуп
баласыз же небересиз калганы.
Анан дагы ойлоду, кур легенде
Балким достон сый көргөндүр ал дагы...
Эски досу эчак эле...
Согуштан...
Уста четтеп терезеге,
Жакындады коңшусуна ал ыкчам,
Байкады анан кокустан:
Дубалга илип койгон күзгү түбүндө,
Сүрөтү бар бирөөнүн.
Шылдындуудай көз карашы жигиттин,
Папахынан сүйкүмдүү, кийген кооз кийминен
Көтөрүлгөн буттары, бийик секиргенинен.
-Бул ким?-деп сурады.

-Билбейсинби сен аны?
Мыкты бийчи, болгондо да таанымал.
Эми эсине келдиби ал.
-Жок, тааныш эмес ал мага.—
-Көз айнегин кийчи анда!
-Сен мени таарынткансып жатасың да.
Мен көрөмүн сопсонун.
Ошондуктан жаштардын да топторун,
Ар бирин же,
эске сактоо милдетим эмес менин.
-Демек, ушундай келет дегин,
Анда кейпим кеттиби бүт эмитен,
Таптакыр, тааныбасаң мени сен...
Бул менмин да!
Ыңгайсызданды уста:
-Ооба, сеники экен күлгөнү...
-А, билесинби,
Шул түрүмдөн куткарсын деп бул мени,
чечтим эле күзгү алдына илгени.
Мындай айтсам, образдуу, идеал,
Унутууга жардам кылат,
Күч жоготкон карылыкты бүгүнкү ал.
Мен белгилүү бийчи болгом чынында,
Көздү кыссам-болочоктуу жарым да,
Мени менен качып кетмек, сырым да...
Кайталады уста анан:
-Ооба, сеники экен күлкүсү!..
-Муну көрсөн! Үй-бүлөлүк сүрөттү,
Чөнтөгүнөн чыгарды уста,
Толкуткандай жүрөктү.
-Мына, кара, бул балам,
А бул менин көшөкөрлүү келиним.
Алдыдагы неберем, анан...-
Сүрөттү тез көз жүгүртүп коншусу,
Жоопсуз, жылмаюсуз айтканы ушу:
-Чын эле ынтымакта экен булар,
эгерде тартылышса кучакташып.

Сен гана жок бул жерде...
Түн...
жылдыздар терезеде...
анан чылым...

Кошунасын сезди,
ал уктай албай жаткандыгын.
Төшөгү жылыса да денесинен,
Сезесин, не десен да муздактыгын.
-Досум сен, таарынбадың бекен мага?
Кереги жок, кечиргин,
ал ачуу чындык гана.
Сен билесин,
Мен да эч бат көналбагам,
Женилдейсин кийин анан...
Андан көрө жат да укта-
Жооп жок,
Угулат кургак жөтөл чыкса,
Карыя анан кош айтты, жылдыз учса.

3.
Көптөн бери окумуштуулар ар элден,
Издегени кенч эмес, биздин жерден.
Табышмактын жообу:
Көп жашоочуларга байдан,
Эмне үчүн деп Азербайжан!
Климатпы дурусу...
Дарылык катмарбы же ушу...
Же болбосо булак суу...
Тиги, бу...
Балким чындык бардыр ар кимисинде,
Менде да өз оюм бар,
Айтам аны,
Бирок башында суроом коюлаар.
Сунуш кылгым келет мен.
Бул кызыктай- татыктуу чын таң калууга,
Эмне себеп-биздин узак жашообузга.
Баш иебиз,

Эрте жоготуулардын ачуусуна,
Эрте ак басканына чачыбыз да.
Карайбыз аз кездешчү экспонаттай:
Терен тамыр карылыкка.
Электрон заманына чейинки,
Доордун күбөсүндөй,
Билгендей карап баарын,
Шылдындуу күлөсүн эй:
Энилчек басып эскирген тажрыйба,
Бере алат эмне жаштарга?
Эмне бере алат бизге да?
Тамырлардан келгендей,
Көр-уулу менен Ченлибель бергендей,
Эмнени берет, айтчы не?
Анткени биздин жерибиз,
Баш калкалаганга жакшы эле.
Узак жашоочулардын-
Бешиги болуп, жатты эле!
Ооба, сугарып турган дайым берешендүү,
Булактын дары суусу тууган жерди.
Дениз да сараң болбой бир тууганча
бөлүштү балыкчыга кумдан алтын.
Мында эмес бирок сыры, жүзгө чейин
жеткирүү максат эмес чектин артын.
Көп жашоо сыры татаал, онойбу эмне,
Ал өзү карылыктын энчисинде,
«Суу-кичүүгө, а орун-карыга», -дейт
Айтылбайт бекер макал эл ичинде.
Узак өмүр жашоонун күмөнү бар,
Ошол кары жашаса өтө узак,
Катарынан калып узап,
Кайталоо эгер аны жеме угузат.

Бала да энеси таштаган,
Эненин мээримин таппаган,
Жазылары күмөн, адамдарда катардан.
Ким жүз жашты аттаса,

Алар тийип башкалардын жинине.
Кымгуут бул күн, ызы-чуулуу кеткен топ.
Балдар четте тынч турушкан,
Көздөрүндө пайда болот кызыл чок.
Үмүт чогу:

А аларды,
Балким кармайт ушул эже колунан.
Бирок мына от жанып-өчөт,
Өз кишинин жогунан.
Кайгыруулар эселенет көзүндө,
Жок, ал өгөй,
жөн кайрылган жолунан.

Биз үчүн-жок...

«Апа» деген алтын сөздү,

Айта турган эч ким жок...

Дайым эле ушундайбы-
Табалбайсын эч кандай.
Сени жалгыз сүйүү үчүн,
топту эмес, жыйырма адамдай?
Боорукерликке карабастан,
Тентек кылсан жазалаган талабы...
Энеси үчүн, же атасы үчүн көп,
Башкалар да баштан сылайт баланы.
Мээримди эгер,
Жүктөсөн аялга милдет кылып,
Жылмаюунун бет кабын,

Оной гана киет туруп.

Алмашат мээримди каарга сунуп,
Бирок бекер ал аракеттер,
Баланы алдоо эмес ылдам.
Бир гана магнит жашайт,
жүрөгүнө тартып турган.
Сүйгөн жүрөк!
Дүйнөдө аны,

Алмаштырар жок эч нерсе.

Сенин нурун бир кез келсе!

Сокур болсо да балдар,

Эч ким эч бир кечирбеген күндө да,
Биринчи эле чакырыкка ойлонбой,
Эне жүрөк ага бир тоо болгондой,
Назик жүрөк үчүн келет...
Эгер, тартып алсан
бул калканды баладан,
Ал көңүлү ачык туруп козголбойт,
Ашык азыктанса дагы ток болбойт.
Бирок үмүттөнөт ал,
такалса да сокурча.

Дүйнөдө,
Толгон элден, каалаганга,
Жүз эселеп кайрып берет ал үчүн,
Чыныгы сүйүү даны үчүн!
Силер билесинерби,
алар эмне болорун.
Чыдап карай албайсын,
балдар үйү-көп орун!
А келишет балдары жок аялдар,
Тандаш үчүн мында бар,
алмончоктой кыздар жана уулдар!
Алар кандай жасанышып шашылат,
Тирилгенсип көрүнүшөт күзгүгө.
Кандайдыр бир зымырык куш,
Аларга учуп келген сымал түз жүрө-
Бакыт алып келген өндүү сүйүп же,
Жакындашат чочулаган үмүттө
Аялга-
апам эмес бекен ал деп?-
Сөйкөнүшсө кийимине жарашат,
көздөрүнө карашат...
Билбейт ал,
аны бир жол көргөндөр,
Тирүү болсо жаны эгер...
Кантип айтат куюлганын жарыктын,
Катып калган, муздай көздөр?
Жакыр сөздөр!..

2.

Баланын бетиндеги,
секирип сепкилдери,
Катуу да күлөт деги-
Көнүлү оюнчукка ыраазы анын.

Эркелетип эне да,
элжиреп ичи жалын:

-Ах, менин Джиртданым!

Бул жерден суроо салат:

-Ким ал Джиртдан?

-Сен билбейсинби?

Анда эмесе олтургун,

Жомок уксан...

Кайсактаба анан?

Жашаптыр бир бала бул дүйнөдө,

Ойнойт күн кеч киргенче.

Карангы түндө да,

Көрбүптүр көзүн жумганын...

-Демек, апасы жокпу анын?

-Сен токтогун...

Угуп тургун...

Дүйнөдө эч нерседен

коркпоптур ал...

-Мен дагы коркпойм ошондой дал!

Мен Джиртдан менен дос болом,

Эгер коркок болбосо ал!

Аял күлөт:

-Эгер силер бириксенер,

Арылат го жин да баштан!

-Чоң апа, жакындабы,-

Сурады бала капыстан,-

Сен мени Джиртдан менен,

Конокко чакырсан?

Жооп бермекчи эмне деп?

Буулгандай кекиртеп,

тыгылгансып бир кесек,

деди анан,
-Токтой тур менин сүйкүмдүүм,
Айтам, ал кийинчерээк...

Ушул ыза эми,
көздөн чыгып кетпесен...
-Билесинби Адилдин,
Энеси кокус табылды.
А менин апам-
Болууну каалайсынбы сен...

-Ах, десен,
Менин кыйыным,
Жүрөгүмдү карачы,
Сактадым мен,
Өмүрүмдүн акырына чейин да,
Ал бүтүндөй сеники...
Чонойгон уулу
Ташталган эне
Тартылат башка,
Баланы өбүүгө.
Эмнени билдирет,
Эки жүрөктүн жолугушу?
Ал үчүн-башталыш,
Ал үчүн-соңу...

АКЫРКЫ СӨЗ

Тургула,
жарандар,-
сот келатат!

Теренинен
Биздин ар-намыстын, уяттын,
Сот келатат!
Ал жүзүн көрсөтөт,
Сотко берилгис,
азырынча
митаамдыктын!

Күбөлөр-мына алар!
Ошолор,
жөлөксүз ташталгандар,
Бирок, Мекен көтөрүп,
кабыл алган,
Жөлөксүз өзүнүн ач-жыланачтыгынан!
Ооба,
бизде
үлүшсүздөр жок калган,
Бирок, тигилер кандай
жакындарынан ташталган.
Камсыздап биз аларды
үй менен,
нан менен,
Көнүл айтышыбыз керек!
Кайгысын тен бөлүшүү-
түшүнүшүү, демек,
Жакшылыкка чейин алыс экенибиз,
Эгер баласын, таштап кетсе энеси.
Же энеси
баласынан ташталса.
А кайгысын бөлүшүү-
демек, айыптоолор башталса...
Аларды ким сотко берсе-
Олтургузат өзүндө уят гана.

Сүрдүү жүзүнө окшотушуп сезимин,
чачын эрте ак баскандар,
Өкүмүн айтат өзүнүн:
жаша,
Чечим чыгып, берилген,
эми сен,
ажыроо үчүн сүйүүдөн!

КАЙГЫНЫН ТУМАНЫНДАГЫ ЖЫРГАЛДЫН ЭЛЕСИ

1.

Дасторкондо ал ичип жатты чай.

Чай ичип жатты менин атам жай.

Кулады ал урунган чымчык сымал...

Көз ирмем мурун эле

бир столдо мени менен олтурган ал.

Акылдан адашкандай анын үстүнө,

эми мен үйрүлүп түшүп жатам.

Анырайган эшик, терезе! Көкүрөккө куюлат аба.

Дагы жакшы-кошуна жашайт дарыгер, барып ага,

Он мүнөттөн сон алып келдим мен аны.

Очкисин кийип алып, тыяк-быягын кармалады-

Карап чыкты атамды...

Чайкады башын.

-Үмүт жок!- деди убайымдуу, жыйрып кашын.

«Үмүт жок!»

Ушундай үрөй учура айтты, ээ!

-Доктор, суранам сизден, чындыкты айт көзгө,

Эмне болду атама? Эмне, ушундай тезби, э?

-Мээсине куюлган кан, болалбайт эми таза.

Тилекке каршы, мен алсызмын жардам кылууга.

Балким...ал ушул түнү болот каза.

Ал кетти, ошол врач, ооруткансып көөнүмдү менин

Араандай ачылган жамандыкка

Урады дүйнө, күзөттө турду өлүм.

Өлүп жатты атам көз алдымда, кейитип жанды

Ортосунда жатат билбей тумчуктурган

төрт дубалды.

Башкаларга кылган камкордуктан бөлөк ал,

жашоодон эмнени алды?

Жер бетинде, оору,

тынчсызданткан коркунучтарды женип бүтүн,

Акыркы күнгө чейин жашады ал мен үчүн,
 Мен дегенде ал бүт өмүрдө даяр эле.
 Ал бала чонойтту, ал жемиш өстүрдү,
 Өзүнүн эмгегинин жеген жок бирок жемишин.

Бирок, азап чеккен күндөрдө да капкара,
 Канатын сындырткан жок башкага.
 Учүш үчүн канат болду ал мага,
 Өлүмдүн өзү канатын алды жашоодон...
 Коргошундай оор карангылыгы өлүмдүн,
 Уулу, алсыз турду алдында кайгы-капасынын,
 Кайчылаштырган колун алып бооруна,
 Акыркы демин күтүп атасынын.

* * *

Оюна да келбей, адамзат мээси
 Тор таштаган Жерден Айга,
 Топтолгон алыскы жылдыздарга,-
 Кан тамчысы түбүнө жетип,
 Алсыз ташка айлантты, барбы арга...
 Ошол мүнөттөн мурудараактан,
 Адам болчу, жолдо бараткан,
 Сезген, ойлонгон, канатчан!
 Эмне үчүн батпайт бир гана тамчы,
 Ушу тамчы кан баш мээде?
 Эмнеге ушунча тар ага бардык мезгилде,
 Батып турчу ааламда, а батпай башта кээде?
 Мээ-астроном,
 Кучагында аалам сырлары, асманында, жеринде,
 Телескоптор сая турган оттуу карангылыкты!
 Адамзаттын мээси, унутту өзү жөнүндө,
 Жылдыздуу дүйнө тууралуу кыялданып деминде.
 Адам мээси-түбөлүккө милдеттүү карыздай,
 Өз өмүрү алдында, карангынын көп чегинде.
 Эмне үчүн мээде ушул тамчы кан?
 Кайсы ойлонуу, камкордуктан санаадан?
 Кантип эле адамдар төрөлөт бул жарыкка.

Алы жетпес жашоонун, эмгектин,
күрөштүн өмүрдөгү толгон, толгон
оордугун көтөрүү үчүн,
тагдырдан да оор болгон?

Бул кан тамыр-теренинен байлаган,
Ойлор толкунданган, а сезимдер кайнаган.
Мүнөзү үчүн атамды, мен аябай сүйчү элем.
Мүнөзү үчүн-эч бир тыным албаган!
Жашоодо ал башкалардан кыйын, бирок,
Бекем эле, ал ошого жараша.
Издеген эмес аёону, жагынган жок, айтпады калп,
Болчу дайым чындык ишке тараза.

Эч качан ал баскан эмес буруу жолдо,
Жек көргөн кайдыгерлерди.
Ушу тамчысы кандын- айтса эми,
Чачыраса аска, тоо-ташка,
Ал жарылып кетмек, коркунучтуу анткени.
Бул жыйырылган бир талча,
Тамчы, жыйылган түбөлүктүү санаанын күчү менен,
Ойдун, кумарлануунун курчугандыгынан,
Эгер сөз берсе, ал чоочуп кетмек,
Бул дүйнө анын жанылыштыктарынан!..

* * *

Кокустан эстедим мен, өткөн жылы деле,
Атам, жыгылган так ушундай туруп эле,
Биздин үйгө келген «Тез жардам».
Консилиум чогулуп ана,
Атамды өлүп бараткан жолдон куткарган.
Ал анда кислород жаздыгы менен дем алган!
Балким берип көрүш керектир жасалма, абадан?
Мен кайрадан дарыгер коншума чуркагам-
Үмүт менен жашайт эмеспи адам!

Мен өкүнгөм кийин,
Кайрадан дарыгерди

Суранганым үчүн,
 Ал аткара албай аны, эмне деди...
 Ошондо, ал шахмат доскасынын үстүндө,
 Жүрүшүн ойлоп жатып, караган мени:
 Эмне деген неме, эмес окшойт уяттуу,
 Эмне келди деген сыяктуу,
 Эки жолу тынчыбызды алат бир күндө?
 Дарыгер шахмат ойноп жаткан берилип, уулу менен.
 Фигуралар күрөшкө тизилип турат бу.
 Кокустан уктум үрөй учурган суракты:
 Өлүмдү дагы ал оюн деп эсептегени ыраспы?
 Эмне үчүн ал мынчалык муздак менин оорума?
 Эмне менен ал менин кыйналууларыман коргонот?
 Айырбаштоо менен алектенип турлары менен аттарын.
 Ал сурады, менин кайгыма тиешеси жоктой боолголоп:
 -Эмне... атаныз өлдүбү?
 Же силерде бир жамандык келдиби?
 -Доктор, өткөн жолкусунда дагы...
 Дем алдыруу жасалма, куткарбады беле аны...
 Балким... жасап көрөбүз...
 -Жок, сен эмне балам?
 Жасалма дем алдыруу ага керек...
 Коёнго конгуроо керектей...
 Булардын баары эми
 Сенин атаң үчүн эместей...
 Ал айтты да, суук карады өлүктөй чылгый!
 Турду көтөрдү, ал тур менен,
 Жерибизди да көнтөрүп ийчүдөй ,өйдө-ылдый,
 «Шах!»,-деди үнүн жапыртып,
 Жаман болуп кеттим мен ыргып,
 Бирөө кекиртегимди баскандай муздуу тынчтыкта.
 «Жок» Мен тирүү турганда,
 Эмнеси болсо да, эч качан,
 Келбеймин мен бул жакка, келбейм бул жакка!
 Доктор! Сен жардам кыла албаганында эместир
 иштин баары.
 Сен-кара мүртөз! Сен жүрөксүз,ырайымсызсын дагы!,-

Мен ичтен тыйпылмын...

Талыган бойдон, мен үнсүз, сөзсүз кыйкырдым.

Менин атам өлүп баратты,

Менин атам өлүп жатты.

Жашоосунун күнү анын, карангылыкка түшүп кетти,

Деп ойлодум ал жөнүндө...

Жерге акырын жарык түшүп келатканда,

Күн жылымдап башталды терезенин айнегинде.

2.

Жерге коюу ызааты бар,

Аза күтүү жүрүшү анан...

Босогодон мүрзөгө чейин,

Салт-санаалуу барат ал,

Коркпоймун мен, жашымды

эл көрүп калат деп.

Ыйлабай коё албайм дагы,

Өлгөн күнүндө,

Сыйлаган үчүн көз жумганды.

Эл чогулуп калышты,

Ар бири көтөргүсү келет,

көргө коюучу табытты,

Кезектешет баары,

Бирок бул жолдо, менин

өз жүгүмдү өзүм бербей,

Кезексиз көтөрөм дедим

-Эс алчы, алдан таясын!- деди досум,

-Менин жашоом үчүн, атам кокустаганын айт,

Анын денеси таш болуп жансыз жатса да,

Ал бүгүн да мени алдан тайдырбайт.

Чынында көтөрүп баратам,

Бул жүктү арандан.

Бүтүндөй тумчугуп жатам.

Түйүнгө айландым.

Оор экен, өлгөн атам,

Ыйык табытта... аны ойлоп сыгылдым

Мен кыйшаландап бутумдан тайып жыгылдым.

Кантип ал көтөргөн, ушунча камкордукту даттанбай,
Ойлор менен жашап, менин тагдырым жөнүндө.
Угуп жатам, ондо, солдо элдер баскан жай
Өз ара сүйлөшөт кайгылуу жүрүштө:
Ар биринде-жанылыктар, мин сыр жаткан.
Сар-санаасы өзүнүн! Ар тараптан
Келгендер жолугушат, көбүн мен билем элдин,
Жолугушат бирөө өлгөн күнү гана,
Алыс-жакын, ар жагынан келип жердин.

Биринчи маек:

-Үйлөнтпөйлүбү балабызды, Уксан Али,
Суранамын сенден, кичине убактын болсо бир,
Бүгүн кел биздикине, сүйлөшөлү ушул түн,
Башчысы болосун тойдун-
Болмок эле башка ким?!

-Э, болду- болбоду,
Иши кылып үйлөнүү тою болсо болду?!

Экинчи маек:

-Билесинби, тилдеди сени, бетпак Орхан,
Аз эмес кошомат кылды ага, айтам!
-Кой тур, кой тур, ал билип калат, анкоо,
Ким-мен, ким-ал! Мен ага көрсөтөм, анан кайтам!

Үчүнчү маек:

-Саламатсызбы!
-Саламат менин иничегим! Сен шаардасынбы дегин?
-Ооба.
-Неге мен көрбөймүн караанынды сенин?
-Кымкуут!
Аллах көрүүдө, кекиртекке чейин иш жыйма.
Апамдыкында да конокто боло элекмин,

өттү го жарым жылдан көп убакыт кыйла.
Унуттум тааныштарды, туугандарды, досторду,
Жаны эле таң атса-бир паста түн босогого келмекчи
Убакыт учат... ах, кандай учат,
Ким бул убакытты бизге досум кайтарып бермекчи?

Төртүнчү маек:

-Жаны кызматыңыз менен, жакшыбы-жаманбы,
Куттуктагым келет сизди,
-Куттуктоо орундуу эмес, мен анга учуп барам бу!
Ушуну мурунку орун менен салыштыра аламбы?
-Көбүрөөк ойлоңуз жөнөкөй адамды!

Бешинчи маек:

-Сага эмне болду?
Мага жакпай турат сенин кебетең!
Ооруган жоксунбу деги сен?
-Жүрөгүм катуу ооруп жатат.
Аран дем алып, аран басып баратам дебесем...
Ишимди коргоп алайын...
Андан соң эс алам мен эчен.

* * *

Кымкууттанат, алектенет, шаштырат өз кылымын,
Ал баш тарга албайт кыялынан күчтөрүнүн,-
Өлүктү көмүү тобунда да даяр адам,
Ойлоңууга жыйынтыгын келерки иштеринин.

Бул кумарга тойгусуз, бул күч,
Сенде бар, менде да, ар бир адамда билгенге.
Бирок азыркы катардагы, күнүмдүк сүйлөшүү,
Жапайы сезилет менин кайгы дүйнөмдө!

Мүрзөгө жылат элди тобу да ары ,
Жеңим менен сүртсөм да,

Куюлат мандай терим кайра жаны.
Билбегенмин табыттын оордугун мынчалык!
Кыйрайм азыр-көмүшөт мени дагы.
Бир убакта байкадым мен, жол четинде
Табыт менен бараткан,
Сүйгөнүм карап турат мен тарапты,
Көрүп турат, канчалык
Кандай гана аянычтуу анын идеалы!
Тизелерим катуураак калтырады-
Уялдым мен ушундай жолугуудан,
көрүнгүм келбей эч бир.
Турдум анын алдында кандай кейпте!
Менин кейпим санда жок, кейпим кешпир!
Эмне кылам? Өзүмдү куткарганым балким кечтир?
Кайда кеткен туугандарым, досторум?
Табытты көтөрүшсө болмок биртке,
Алдан тайып, кыйналып турган кезде.
Алар кайда жашынышкан? Туура эмес кылыпмын,
Эрдемсигем башында, баарына көнбөй, тырыштым.
Бекерге, бекерге! Мен туура эмес кылгам.
Эми макулмун!
Онго, солго карадым тымызындан-
Жок дегенде көзүн көрсөм бир тааныштын,
Мен ага кайрылып, чын суранмакмын,
Мени алмаштыруусун өзү менен!
Капыстан кошуна докторду көрүп калдым,
Ошол замат, билип ойду
Менин суранычымды ал окуп койду.
Дилимди түшүндү жакшы ал менин,
Табыт алдына турду,
А мен четке чыктым
Таза абадан
Бир ууртам жуттум-
Жүрөктө сезим
күчү агылды...
Көңүлүм менин сергиди
Сезимдер жанырды,

Кайрадан мен,
Кайгынын туманынан,
Жыргалдын элесин көрүп,
Жылуу бир сезим женип,
Женилдеп денем,
Болдум мен
Жакшынакай толугу менен.

Чачты иретке келтирдим ошол замат,
Ээ болуп адамдык кебетеге,
Негедир сонундукка тартылам...
Бараттым, жамгырдан кийинки асан-үсөндөй
Түрлөнгөн ачык көңүлдө жаркыган
Көз кырым менен абайлап аял артынан...

ЭКИНЧИ ӨМҮР

Жүрөм кезип Карбышев бульварында,
Калтыратат жазгы жел жалбыракты.
Экинчи өмүр жараткан эрдик барда,
Ойлономун элестеп өткөн чакты.

Сөз жайма-жай жүрөктө бышат анда,
Курман болгон тагдырын жашаймын мен.
Тигиндеги келбеттүү, каарлуу да,
Түтүн, жалын өңүндө такай күйгөн.

Жалбырактар шуудурайт тынчтанбастай,
Кайнайт ойлор, санаалар толкун менен.
Убакыттын узагы карыгандай,
Кайда жашоо, өлүм, эрдик, өлкө деген.

Данктап жатат шуудурап көп жалбырак,
Түбөлүктүү жашоону сүйгөн жерге.
Кулак салгын көтсөтүп Мекен калат,
Гүлдө салган узак жол бекен эмне...

Жолду баштап япон согушуна,
Гойджоу, Футджоуга Карбышев барган.
Тунжураган фронттор дал тушуна,
Алыскы чыгыш өзүндөй ок жыттанган.

Он төртүнчү. Дүйнөлүк согуш, анда
Кыйналды асман абдан, кыйналды жер.
Кийип жүрөт ал күмүш соотту жана
Чабуулга жөө аскерди көтөрөт шер.

Жарандык... жарылды да, бөлүндү көп
бөлүктөргө бүлөлөр, жерлер, мезгил.
Жалындап шаарлар, үйлөр өлүүдө тек,
Жулунган өлкө экиге, эмес аз күн...

Карбышев согуш...төрт жыл, бешинчи жыл...
Бирдикте Фрунзе менен... Согуш бүттү.
Кыйналды аны менен арттагы тыл,
Ким ага, эч ким билбейт кантип түттү?!

... Кайрадан согуш... түтүндүү ошол кырк бир,
От менен кан себелеп жыл оорлоп.
Жолдош кызыл командир, эми сиз ким,
Акыркы жүрүшүңүз да турат болжоп...

Жоокердик, тайманбастык орустагы,
Адилет жалын жүрөк оту менен.
Акыркы согуш, катуу чыр-чатагы,-
Чекиттей турат орду найза тешкен.

А балким чекит эмес, балким ал сөз,
Тозбогон, бизге сонун китепти ачат
А бул сөз коркпос жана каардуу кез,
Кылымдык калптын көзүн карап жатат.

Капкан, курчоо Гродно алдындагы,
Артиллериялык өлтүрүүчү октор атат..
Фашисттик үйүрдүн да чон салмагы,
А генерал тайманбастан бара жатат.

От, түтүнгө толгондой ал айлана,
Чабуул менен туш тарап жулмаланган.
Тууганындай Гродно генералга,
Кайгынын чеги болуп ал жер калган.

Тешилип майдаланган сыныктардан,
Контузия... жоготту эсин генерал да.
Устундар, урандылар арасынан
Немецтерге түштү анан ал туткунга.

Кыйнаган күндөр өттү, сындырышты,
Сүйлөбөдү, ал баатыр уулу элдин.

Кыйноонун түрүн ар күн мин бурушту,
Душмандар аябады...

Каардуу Берлин.

* * *

Анда Гиммлер айтып ишти болорку,
Ал баш кесер оозун таптап бүйрөлөйт:
-Татыктуу ал жазага эми жогорку...
Сүйлөбөйбү? Өлүк гана сүйлөбөйт...

Каалашынча унчукпасын эми анын,-
Ушундайча чечти жексур ЭСЭСчи.
Жарадарлар менен айдап бүт, баарын,
Жыланачталып плацка да чыгышты.

Баш кесерлер ырахаттуу карашып...
-Сүйлөбөгөн ким? Акысы бар бекен?-
Брандспойттон күчөнгөндү самашып,
Суук агымда кармап өлүм зар десен...

Музга айланып, тонду адамдар калчылдап,
Угушту алар калың, шылдын күлкүнү.
Тонду жүрөк, үрөй учуп ушул жак,
Өлүктөргө түшүп кардын бүртүгү.

Өлтүрүүчү болдубу деп аяз, муз,
Өлүктөрдү алды кара дарыя.
Бирок, Мекен ачышса да ичи тыз,
Түбөлүккө айтты жылуу жарыя.

Граниттей жоокерлери Мекендин,
Ишеничи- алдыдагы жениши.
Душман өтпөс чек арадай эрдигин,
Мурас милдет сонку муунга бериши.

Көздү уялгат жылуу нуру жеништин,
Муз эмес ал- монументи намыстын.

Кандай бийик Карбышевдей тоо үстүн,
Сыймык кылды эстеликтер калып чын.

Анын сөзү- командалар жеништүү,
Анын сөзү- бийиктеги күн сымал.
Алар толук уккулуктуу, өрүштүү,
Талкалашат өлтүргүчтөй музду алар.

-Ата Журтту эстегиле, туугандар,
Бизди өлүм кайгысы эч жеңе албайт!
Көтөргүлө көзүнөрдү асман бар,
Кулайт душман, муз да болуп бералбайт.

Жок сындырган зөөкүр душман аларды,
Муз эмес, а эрдик өлбөс-өчпөстөй.
Өзү душман босогодо турганды
түшүндү анан, кыйрап өлдү өбөктөй.

Жениш барын билген болчу баатырлар,
Жашаш кыйын, өлүм оңой бирок да.
Ким сезсе аны, жашоолорду улантаар,
Өлүмдү да женет ар бир убакта.

Өлгөн жок ал, жаны тирүү-Карбышев.,
Бүгүн биздин дүйнөбүздү жылытты.
Өлтүрүүчү музга алмашып алдык деп,
Душман кайра кылымга атын сунушту..

Ал ишенич менен жашап тайманбай,
Чегинүүдөн көрө өлүмдү тандады.
Туруп берди баатырдыкка баргандай,
Түбөлүктүүлүк шыбага анын алганы.

Жаз, Карбышев бульварында баратам,
Канча ирет ойдон тентип жүрөмүн.
Ошол эрдик менен жашайм, карасам,
Көз алдыда өлбөстүктү сүйөөрүм...

Мейли менден мындан ары өтпөсүн,
Сенин жолун арасында жашоонун.
Качандыр сен бош мүнөттө өткөнсүн,
Москванын алдындагы жолдорун.

Досун менен же дос кызын мененби,
Сендей улуу адам болгон бул жерде.
Олтургансын булак бою өлөндү,
Өзүнө айтып түбөлүктүү бир нерсе.

Бирок кайдан билсин тигил өспүрүм,
Токойдогу узун жол не десинчи.
Ал Карбышев бульвары деп төкчү үнүн,
Ал бир жашоо – Түбөлүктүү... Экинчи...

МАЗМУНУ

СӨЗ МЕНЕН СЫЙЫНУУ.....	7
ГУЛИСТАН ¹	23
ГУЛИСТАН.....	31
ГУЛИСТАН.....	39
КЕЛ, БИР АЗГА АЯЛДАЙЛЫ!.....	47
ЖЕКЕ ЖООПКЕРЧИЛИК ТЕМАСЫНА МОНОЛОГ.....	49
УЧУУ.....	51
НАРИСТЕНИН КҮЛКҮСҮ.....	54
ТОО ШАРКЫРАТМАСЫ-МЕНИН БИР ТУУГАНЫМ.....	55
КАРУСЕЛЬ.....	60
КҮЙҮК ЖАРАСЫ.....	62
УЙКАШТЫК.....	63
ЖАНЫ ЖЫЛДАГЫ ОЙЛОНУУ.....	64
КҮН БАТКАНДА.....	66
ШЕКИ.....	67
ОКУЛА ТУРГАН КАТТАР.....	68
МЕНИН СТУДЕНТТЕРИМ.....	70
ЭКИ ЖОЛООЧУ.....	72
БААТЫРЛАРДЫН МҮРЗӨСҮ.....	74
КАРАБАХТЫК АТ.....	77
ТОО СУУСУ.....	81
ЖООП.....	82
ЖЕТИШЕТ!.....	84
МЕНИН ТОСТУМ.....	86
ТЫНЫМ.....	89
ЖЕР ЖАНА КАРТА.....	91
КОНТРАСТТАР.....	92
КИМ ИЗДЕСЕ, АЛ ТАБАТ.....	94
БУЮМДАР СҮЙЛӨШӨТ.....	97

КАРАҢГЫЛЫК.....	98
ОЙЛОНУУ.....	99
СӨЗ МЕНЕН ЖАСАЛГАН ЖАРАКАТ.....	100
«ООБА « МЕНЕН «ЖОКТУН» ОРТОСУНДА.....	102
ШАМАЛ ЖАНА ЧӨП.....	104
ЭНЕНИН СЫЙЛЫГЫ.....	107
БАР БОЛУУНУН МААНИСИ.....	109
ЭКИ СОКУР.....	111
ТҮНКҮ САПАРДА.....	112
КЫЙМЫЛ.....	114
САРАЙ ЖАНА АЛАЧЫК.....	115
ТАБУУ ЖАНА ЖОГОТУУ.....	116
АРАЛАШМА.....	118
БЕТХОВЕНДИ УГУП ЖАТЫП.....	119
ЖҮРӨГҮМӨ КОНОТ ТҮНДӨ ЖЫЛДЫЗЫДАР.....	120
БОЛУШУ МҮМКҮН.....	121
БИЗ БИР КЕМЕДЕБИЗ.....	122
КЕЛ, БИР АЗ АЯЛДАЙЛЫ!.....	123
КЫЛЫМ ЖАНА АДАМ.....	125
ЖАРЫШУУ.....	126
ЖЕР-АСМАН.....	127
ЭРКЕЧ-ЭЧКИ.....	128
УЛЬКЕР ЖӨНҮНДӨ УЛАМЫШ.....	130
УБАКЫТ ЖӨНҮНДӨ БАЛЛАДА.....	134
КАРЫЗ.....	137
САЛМАКСЫЗДЫК.....	139
ЖАКШЫ, БИЛБЕГЕНИБИЗ.....	141
НЕКРОЛОГ.....	144
КИБЕРНЕТИКА.....	146
АНТЕННА.....	148
ПИРКУЛДАГЫ ОБСЕРВАТОРИЯ.....	151
АСТРОНОМ-АКЫН.....	153
ЧОҢ АТАМ, АТАМ ЖАНА МЕН.....	155
САГА БООРУМ ООРУЙТ.....	157
ДЕНИЗ-ЖЭЭК.....	159
УБАКЫТ ЖЕТИШПЕЙТ.....	160
КАТТАР.....	162
СЕН КАЙДАН БИЛМЕК ЭЛЕН?.....	163
КИМ БИРӨӨ БАР, КИМ БИРӨӨ ЖОК.....	165

ЖОЛУГУШУУ.....	167
ЭЛҮҮ.....	168
ЧОНБУ, ЖЕ КИЧИНЕБИ?.....	170
ЖАШКА БОЛГОН ДАНТТАНУУ.....	171
АДАМ-ЭКСПОНАТ.....	173
БҮГҮН ЖЕТИНЧИ КҮН.....	175
БИЗГЕ СЕЗИЛЕТ.....	179
ЖҮРӨКТӨГҮ ТӨРТ МЕЗГИЛ.....	181
САМОЛЕТТОР.....	182
ЧОКУ.....	184
УУЛУМДУН ҮЙЛӨНҮҮ ТОЮ.....	185
ЭНЕ ЖАНА БАЛДАР.....	188
ӨЗҮНҮКҮ ЖАНА ҚАРЫЗГА АЛУУ.....	189
ӨЗҮМ МЕНЕН ӨЗҮМ СҮЙЛӨШҮҮ.....	191
АВТОПОРТРЕТ.....	191
КҮНДӨЛҮК.....	192
ӨЧҮРБӨ.....	195
КӨКБЕТТИК.....	196
УШУНДАЙ ОЙ.....	197
КАРА ЧАЧ-АК ЧАЧ.....	199
ӨЗДҮК ДҮЙНӨ.....	201
ТАМЫРЛАР.....	203
ТОКОЙ ЖОЛУ.....	204
ЖАН ДҮЙНӨМДҮН ТЫНЧТЫГЫ.....	206
КЫЗЫМА.....	208
ГАРА-СУРНАЙ.....	210
СОРОТУУ.....	212
ЖОЛДУУ ЖОЛДОР.....	215
КҮРӨШ.....	216
ЖАЗ.....	218
ОКШОШТУК.....	219
ЭГЕРДЕ СУРОО БОЛБОСО.....	220
ТЕЛЕЭКРАН ӨЧКӨНДӨ.....	222
ЖАЛГЫЗДЫК.....	225
ТЫНЧТЫК ИРМЕМИ.....	226
ЖАКШЫ СӨЗ.....	227
АЧ ТЕРЕЗЕНИ.....	229
ТАҢ КАЛУУ.....	230
МЕНИН ИЗДЕНҮҮЛӨРҮМ.....	233
МЕН КОМПАСМЫН.....	234

1. МИҢ ЖЫЛДЫК ИРМЕМ.....	235
ӨЛҮМ ЖӨНҮНДӨ ЫР.....	235
2. МҮРЗӨ ҮСТҮ.....	236
3. УБАКЫТ.....	236
БУЛАКТЫН АЛДЫНДАГЫ СУУСОО.....	238
ҮНДҮН КӨЛӨКӨСҮ.....	238
БУЛАКТЫН АЛДЫНДА СУУСОО.....	242
ЭСЕПЧИ.....	244
КУЛПУ.....	245
ЖЕРГЕ КУЛАГАН ЧАЧТАР.....	247
СҮЙҮҮ ЖӨНҮНДӨ БАЛЛАДА.....	248
СЕНДЕН КЕТИП БАРАТЫП.....	252
АКЫН ЖАНА ЖЕЙРЕН.....	253
КОЛДОРДУН ЭСКЕ ТУТУУСУ.....	254
АЖЫРАШУУДА.....	255
МАГА ТҮШ КИРДИ.....	257
ШУБЕРТ. «Т СЕРЕНАДА».....	258
УБАКЫТ ЖАНА МЕЙКИНДИК.....	259
БИРТКЕ ЧЫР.....	261
ЭМНЕ БОЛДУ?.....	265
ЖАРЫМ ТҮШТӨ.....	268
АТПАГАН ЗАМБИРЕКТЕР.....	269
ЧЕТ ӨЛКӨНҮН ТЕСПЕСИ.....	269
КЕМЕЛЕРДИН ТИЛИ.....	271
ТОПКАП САРАЙЫ.....	274
КЕМАНЧА ЫРДАЙТ.....	275
КИЧИНЕКЕЙ ТЕРЕЗЕ.....	277
ТЕСПЕ.....	279
РИМДЕГИ ПАНТЕОН.....	282
САТУУ.....	285
ИМАМ ГУСЕЙНДИН СӨӨГҮНҮН КҮЛҮ.....	287
МЕКТЕПТЕГИ КЕҢ КЛАСС.....	289
ЭСКИРГЕН ПОРТФЕЛЬ.....	289
БИРИНЧИ ЧЫЙЫР.....	292
ЭСКИ ПОРТФЕЛЬ.....	293
КАНТСЕ ДАГЫ АЙРЫМА БАР КЫМБАТТУУМ!.....	294
НАНДАРДЫН ОРТОСУНДАГЫ ГҮЛ.....	296
КАР ТҮШӨТ.....	297
ПОЭМАЛАР.....	298
ЛЕНИН МЕНЕН СҮЙЛӨШҮҮ.....	298

2.»ЖАКШЫ АДАМ».....	300
«ОЙЧУЛ ЖАНА РЕВОЛЮЦИОНЕР».....	300
3. ҮЧ МҮНӨТ ЧЫНДЫК.....	304
МЕНИН СТУДЕНТТЕРИМЕ.....	307
БАА.....	307
СӨЗ АЯГЫ.....	320
ЫНСАП СОТУ.....	322
ЭНЕЛЕРДИН УРМАТЫНА.....	322
ЫМЫРКАЙ.....	322
ЭНЕ.....	336
КАРЫЛАР ҮЙҮ.....	346
БАЛДАР ҮЙҮ.....	353
АКЫРКЫ СӨЗ.....	359
КАЙГЫНЫН ТУМАНЫНДАГЫ ЖЫРГАЛДЫН ЭЛЕСИ.....	361
ЭКИНЧИ ӨМҮР.....	370

Вагабзаде Бахтияр

Биз бир кемедебиз

Которгондор: Б. Чотурова, М. Асаналиев,
А. Исмаилов

(Ырлар жана поэмалар)

Көркөм-Адабий басылма

Башкы редактору: Сооронбай Жусуев
Редакторлору: Лейла Карасартова, Бурул Муканова
Крректору: Бурул Муканова
Дизайн: Кадыров Мырзабек
Компьютердик калпка салган: Кадыров Мукай.